

Cilj razvoja

»Ko govorimo o ciljih razvoja in nalogah subjektivnih dejavnikov v prihodnjem razdobju, moramo vsekakor izhajati iz tega, da je naša celotna bilanca uspehov, na katerih smo zastavili te cilje, pozitivna.

Jugoslavija ima še vedno majhen delež pri mednarodni trgovinski menjavi, zato imamo kljub neugodnim gibanjem na svetovnih tržiščih možnosti za razširitev našega izvoza, kar je tudi pogoj za splošni razvoj.

Motnje v družbeni reprodukciji, ki se posebej kažejo v nestabilnosti trga, spodkopavanju blagovno-denarnih odnosov, čezmerni porabi, visoki inflaciji, plačilnemu primanjkljaju in zadolženosti države, imajo tudi svoje idejne korenine v pojmovanju, ki dajejo prednost delitvi po potrebah, ne da bi upoštevali gospodarske možnosti.

Z denarno in kreditno politiko ustvarjamo anoni-men kapital in delimo dohodek mimo vpliva združenega dela. Ostanki odtujenega odločanja o dohodku in družbeni reprodukciji ter nerazčiščeni materialni odnosi v naši državi pa so tudi potencialni vir konfliktov v medrepubliških in mednarodnih odnosih.

Boj za utrjevanje položaja delavcev pri odločanju o dohodku in družbeni reprodukciji nasploh, za dohodkovne odnose, za dosledno uresničevanje načela o svobodni menjavi dela, o delitvi po delu in delovnih uspehih ostaja naša osrednja naloga tudi v prihodnje. To je tudi bistvo uresničevanja stabilizacijske politike.

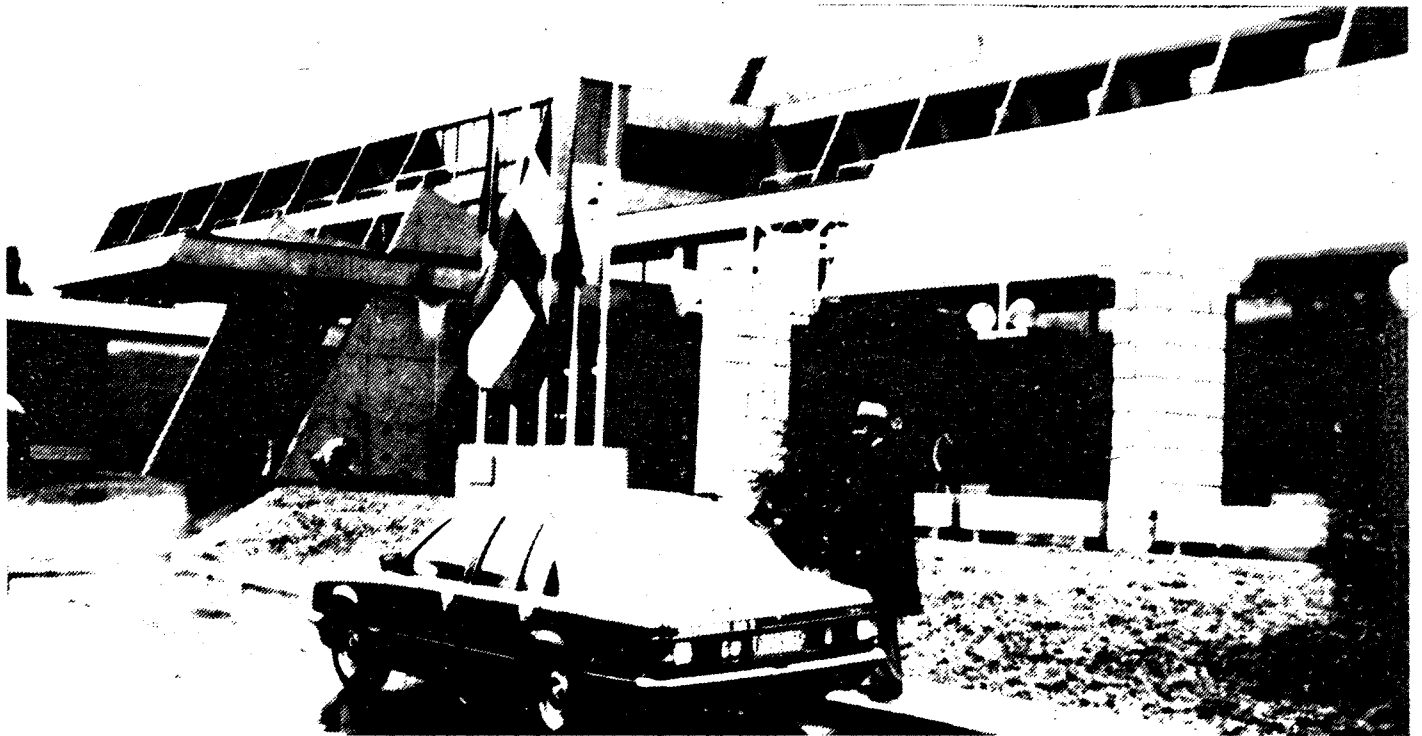
Družbena praksa bo učinkovita samo tedaj, če bodo osnovne sistemske opredelitve, instrumentarij za njihovo uresničevanje, tekoča gospodarska politika in ravnanje združenega dela trdno vztrajali na poti temeljev socialističnega samoupravljanja. V resnici pa večina osnovnih sistemskih rešitev v bistvu sploh ni bila uresničena.

Eden od najbolj tehtnih vzrokov za sedanje gospodarske težave je nezadosten neposreden vpliv gospodarskih zakonitosti na gospodarjenje in razvoj.

Intenziven razvoj pomeni uresničitve v povečanju proizvodnje na realni podlagi, dinamično rast izvoza, bolj vsestransko in enakopravnejše vključevanje v mednarodne ekonomske odnose, učinkovitejše vlaganje, večjo storilnost, maksimalno izkoriščanje rezerv, prerazdelitev dohodka v korist organizacij združenega dela ter zadrževanju vseh oblik porabe v okviru realnih možnosti,« je med drugim še posebej poudaril Andrej Marinc v uvodnem poročilu na zadnji seji CK ZKJ.

Koroški borčevski vsakdan

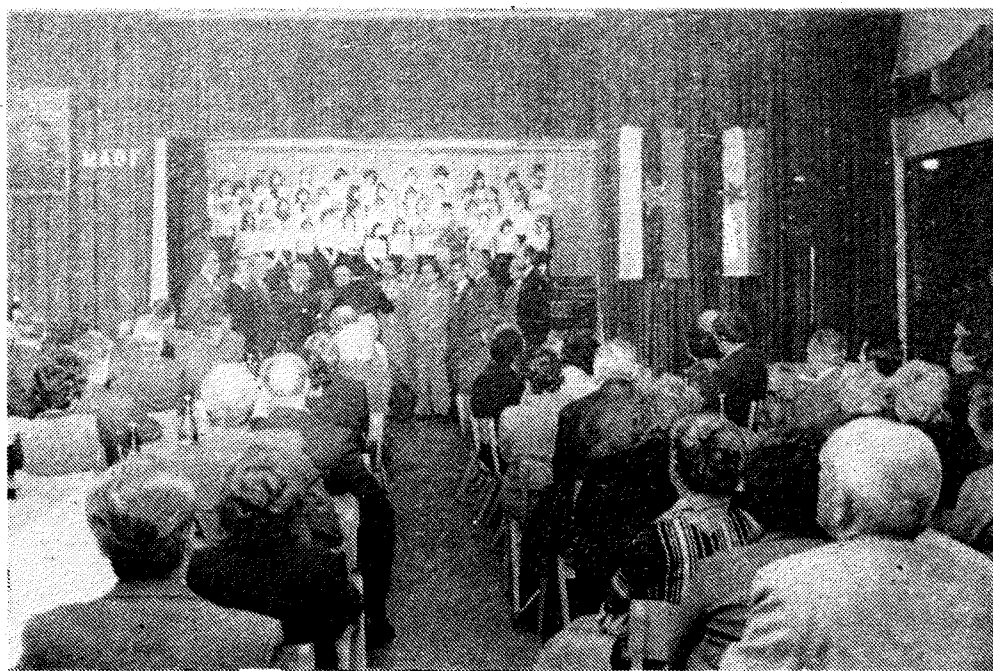
Stran 10, 11

Novo poslopje hotela Svoboda v Strunjanu, ki je le del skupno dokončanih in obnovljenih objektov v Domu vojaških invalidov v Strunjanu, je plod skupnih načrtovanj in odraz potreb vojaških invalidov in borcev po kakovostnem zdravljenju in oddihu ob morju.

V spomin na ustanovitev prvega odbora Osvobodilne fronte na današnjem območju krajevne skupnosti Boris Kidrič in na Viktorja Jurkasa-Bineta, prvega sekretarja tega odbora, je zveza borcev v krajevni skupnosti Boris Kidrič postavila spominsko ploščo. Ploščo na hiši v Topniški 6 je 26. novembra slovesno odkril Franc Leskošek-Luka. Slovesnosti ob odkritju plošče so se udeležili številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij krajevne skupnosti in občine ter organizacije ZB, slavnostni govornik pa je bil Alfred Arigler Bodin.

Jože Čurin

V osnovni šoli Danile Kumar je bila minuli teden četrta konferenca sekcije medvojnih aktivistov OF (MAOF) za območje devetih krajevnih skupnosti bežigradske občine. Na konferenci so ocenili dosedanje delo, sprejeli program za naslednja tri leta, konferenca je namreč vsako tretje leto, in izvolili nov odbor. Konference so se udeležili številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij krajevnih skupnosti in občine, med njimi tudi članica sveta federacije Lidija Šentjarc, predvojni sekretar KP rajona Ježica Stane Bizjak-Kosta, general Franc Tavčar-Rok ter številni preživeli aktivisti z rajona Ježica.

Učenci osnovne šole Danile Kumar, Majda in Mojmir Sepe, Andrej Kurent, moški pevski zbor Posavje ter vojaški orkester vojašnice Ljubo Šercer pa so pripravili prijeten kulturni program.

Jože Čurin

Praznik republike, 29. november, smo letos proslavili v znamenju delovnih zmag, nemalokje pa tudi delovno. Slovesno je bilo tudi v krajevnih skupnostih, osnovnih šolah, kjer so najmlajše sprejeli v pionirsko organizacijo, nič manj slovesno pa je bilo tudi v VVZ. V vzgojnovarstvenem zavodu Muca v krajevni skupnosti bratov Babnik so varovanci zavoda s svojimi tovarišicami pripravili svojevrsten program, obenem tudi zahvalo predsedniku KO ZB Aleksandru Boletu za »uro zgodovine iz NOB«, saj so najmlajši veliko zvedeli o bojih in zmagah naše revolucije. Da bi praznik republike proslavili še bolj pestro, so najmlajši z omenjenega VVZ obiskali osnovno šolo Veljko Vlahović in eno od ljubljanskih vojašnic.

Jože Čurin

Odgovornost za tradicije NOB

Zveza združenj borcev NOV Slovenije se je že ob prvih umetniških stvaritvah o narodnoosvobodilnem boju zavzemala, da se ta boj v umetniških stvaritvah prikazuje z vso možno kulturno-umetniško izrazno močjo. Bila je proti črno-belemu podajanju tega boja. Zavedala se je, da je umetniško oblikovanje zgodovinskih dejstev o naši revoluciji, z vsemi političnimi in človeškimi dilemami, ki naj jih oblikujejo umetniki, zlasti filmski ustvarjalci z vsem svojim umetniškim navdihom in izraznimi možnostmi, trajna kulturna in idejna vrednota, ki bogati kulturo slovenskega naroda ter veličino našega boja prikaže še globlje kot še tako popoln dokument. Naša organizacija je zato vedno zavračala ceneno in enostransko prikazovanje NOB, pa naj je šlo za dogmatizem, komercializem, kontrarevolucionarne poskuse potvarjanja zgodovinskih dejstev ali zgolj za umetniško plitkost. Zato se ni in se ne bo pomirila s poskusi, da se hote ali ne hote z navidez dognanim umetniškim pristopom potvarja zgodovinska resnica o naši revoluciji in o njenem temeljnem sporočilu sedanjem in bodočim rodovom.

Svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil pri republiškem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije je ugotavljajoč, da smo v zadnjem času priče pojavom malicnega NOB, potvarjanja zgodovine revolucionarnega obdobja, sramotjenja likov borcev in organizatorjev NOB ter razvrednotenja etičnih vrednot revolucije, obravnaval film »Nasvidenje v naslednji vojni«, televizijsko nadaljevanje »Ščuke pa ni, ščuke pa ne« in probleme v zvezi z ekranizacijo »Dražgoške bitke«.

Pri obravnavi teh pojavov moramo upoštevati dveje: razumemo, da mlada generacija revolucije ne more razumeti na isti način kot njeni akterji; razumljive so težnje mladim, da sami raziskujejo preteklost, jo analizirajo in vrednotijo iz svojih izkušenj in sedanjih gledišč, da pri tem zlasti mlade razumnike zanimajo eksistična vprašanja človeka v vojni ter etični vidiki revolucije.

Drugo vprašanje pa je, kaj lahko pričakujemo in kaj smemo zahtevati od avtorjev, ki skušajo na ta in podobna vprašanja odgovorjati z močjo umetniških stvaritev. Če jim družba v ta namen hkrati s svojimi pričakovanji zaupa velika finančna sredstva, potem vsekakor lahko terjamo, da se lotevajo takih tem odgovorno, resno in poglobljeno. Umetniško delo mora biti vgrajeno v okvire objektivnih zgodovinskih dejstev. Umetnost sicer ni zgodovina in lahko s svojo osveščevalno močjo njeno dogajanje kritično vrednoti, vendar zgodovine kljub temu ne sme in ne more potvarjati. Ustvarjalci umetniških del svojega videja zgodovine nikakor ne smejo podrežati naprej zastavljenim lastnim težnjam in konstrukcijam.

Očitno je, da so avtorji filma »Nasvidenje v naslednji vojni« ravnali tako, in je zato v filmu vrsta zgodovinskih netočnosti, za primer: zloraba pacifistične ideje za izenačevanje napadalne vojne z obrambno narodnoosvobodilno vojno in revolucijo; generaliziranje moralnih deformacij posamičnih udeležencev NOB v splošen model vsega partizanskega dogajanja; podtikanja o nečloveških in nesmiselnih likvidacijah, da bi kompromitirali humano vsebino in cilje revolucije; zlonamerno prikazovanje neorganiziranega, nevojaškega in domala brezglavnega vedenja partizanov; razpravljanje o partiji z očitnim namenom diskreditiranja njene vloge; izmišljeno in tendenčno prikazovanje sovjetskih metod partizanskega vojskovanja in vloge sovjetskih vojakov ter orožja pri osvoboditvi Trsta in podobno.

Nekritično gledanje filma morda niti ne odkrije vseh naštetih teženj. Zlasti jih ne odkrijejo mladi, ki manj poznajo zgodovinska dogajanja, začudo pa tudi ne številni filmski kritiki. Menimo, da prevzema velik del odgovornosti za takšno delo družbeni organ filmskega podjetja, ki ni ocenil, kaj lahko glede na literarno predlogo pričakuje od filmske realizacije.

Televizijska nadaljevanke o »ščukah«, še posebej epizoda o Klandru, je sprožila idejno estetski razmislek o umetniškem podajanju likov nekdanjih borcev ter nji-

hovega današnjega bivanja v družbi. Ne pričakujemo lakiranja te tematike; umetniška dela naj upodabljajo tudi tragiko in slabosti nekaterih akterjev revolucije, vendar mora umetnik, ki vse to slika, vedeti, kaj želi doseči. Želimo, da ob kritiki nezdarih pojavov med borci NOB pridejo do umetniškega izraza tudi njihovi problemi in stiske, hkrati pa odnos, ki ga imajo do njih marsikje v malomeščanskih sredinah ter da ovrednotijo brezdušna birokratska početja, ki jih čisto zadevajo. Žal je pogosto nasprotno. Imamo vtis, da je marsikatera priložnost izrabljena za zasmeševanje borcev ter za kompromitiranje dosežkov in vrednot revolucije v celoti.

Svet, ki je upravičeno zaskrbljen nad temi pojavi, predlaga republiški konferenci SZDL Slovenije, naj organizira javno razpravo, ki naj širše osvetli vzroke in posledice takšnih dogajanj na področju televizije in filma. Opozori naj na škodljivi vpliv le-teh na mladino in poudari družbeno odgovornost ustvarjalcev.

Člani sveta predlagamo tudi strokovni posvet kulturnih delavcev – umetniških ustvarjalcev iz vrst televizije, filma in gledališča v zvezi z ohranjanjem in razvijanjem revolucionarnih izročil v teh medijih. Posvet naj z družbeno-zgodovinskih izhodišč oceni idejno-estetsko raven filmov, televizijskih nadaljevanj in gledaliških postavitev s to tematiko.

Terjamo, da predstavniki družbenih teles javnost obveščajo o skrbi in kriterijih za scenarije, za repertoar in programe, kulturne skupnosti pa pojasnjujejo merila za njihovo financiranje; na podoben način naj ravnajo posamezne žirije za doodeljevanje javnih nagrad in priznanj.

Svet upravičeno pričakuje od sredstev javnega obveščanja, da objektivno obravnavajo pojave, do katerih prihaja v zvezi z izročili narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Svet bo tudi v prihodnje spodbujal umetniško ustvarjanje, namenjeno ohranjanju in razvijanju revolucionarnih izročil, bo pa tudi zavračal njeno poenostavljeno črno-belo upodabljanje ter se zavzemal za umetniška dela, ki bodo kakovostno in celovito prikazovala tako izvirnost naše revolucije kot vse pozitivne, napredne izkušnje slovenskega naroda v boju za nacionalni obstoj, za družbeno preobrazbo in za izgradnjo socialističnega samoupravljanja.

Svet podpira programsko zasnovo RTV Ljubljana za prihodnje leto. V zvezi s tem priporoča, naj revolucionarna izročila in vrednote ne ostajajo le predmet spominskih in drugih posebnih oddaj, ki obravnavajo preteklost. Z njimi naj bodo prežeta tudi druga aktualna razmišljanja in snovanja v boju za družbeno preobrazbo in socialistično izgradnjo. Pričakujemo, da si bodo programski delavci prizadevali za stalno izboljševanje in posodabljanje oddaj, namenjenih posredovanju izkušenj in spoznanj iz naše revolucionarne preteklosti. Pri presoji njihove odmevnosti in učinkovitosti naj se oba medija bolj opirata na dosežke znanstveno-raziskovalnih ustanov s tega področja.

Svet je podprl stališča predsedstva RK SZDL Slovenije o nadaljevanju ekranizacije »Dražgoške bitke« ob upoštevanju teženj in pričakovanj vse naše javnosti in posebej borcev, da bo RTV Ljubljana kot novi nosilec naloge v celoti spoštovala stabilizacijske napore naše družbe ter projekt izpeljala ob razumnih stroških ter umetniško-zgodovinsko celovito.

Svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij sodi, da s svojim pozivom h kritično ustvarjalni razpravi po eni ter k večji odgovornosti vseh nosilcev umetniškega ustvarjanja po drugi strani, ne zastopa samo interesov borcev – neposrednih udeležencev NOB, temveč interese vse naše, po napredku strmeče družbene skupnosti.

Svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije

Prispevek stabilizaciji gospodarstva

Odmev na Neprestano v boju, 43. št. TV-15

Pozorno sem prebral reportažo tovarišice Zive Drole Neprestano v boju, ki je izšla v listu TV-15 dne 30. 10. 1980 leta. Prav ta reportaža me je spodbudila k razmišljanju... Borci so še danes neprestano v boju in akciji.

To akcijsko parolo naj bi vsi mi borci imeli vedno pred očmi. Moramo, kolikor je mogoče, konkretneje analizirati, kakšne so trenutne naloge naše organizacije in hkrati morajo biti povezane z nalogami socialistične zveze delovnega ljudstva v tem političnem trenutku. Treba je oceniti, če se v določenih sredinah skladno gospodarsko razvijajo v okviru gospodarskega razvoja občine in republike. Večkrat se spominjam besed, ki jih je izrekel tovariš Tito, da borci NOB morajo biti in ostati revolucionarni, politično angažirani in s polno odgovornostjo kritični do vseh dogodkov v sredini, kjer živijo.

Ravno takšni članki, kot je omenjeni, prispevajo k motivaciji borcev za še večje politično in odgovorno delovanje v krajevni skupnosti. Izkušnje, oblike in metode dela niso povsod enake, zato je treba o njih pisati. Stabilizacija našega gospodarstva je v tem trenutku najpomembnejša naloga današnjega časa. Tovarišica Ziva je v svoji reportaži načela z določenih vidikov to vprašanje. Ravno tako tudi reportaža Famoso Monforte del Tima vo.

Ni pa popolnoma razumljiva izjava tov. Pavla v reportaži tov. Zive: »O kakšnem stabilizacijskem ukrepu pravzaprav ne moremo govoriti. Živimo in delamo na minimalnem, kar je potrebno, da kraj ne bi nazadoval...« in bijejo se boji za denar...»

Dobro je, da se bije boj za denar. Ali nujno se vsiljuje vprašanje, za kateri denar? To je osrednje politično vprašanje stabilizacije našega gospodarstva in gledanja na stabilizacijo. Ali se moramo še dalje bojevati za denar na stari način? Lahko bi zastavili vprašanje, da je prva naloga boj za produktivnost, za večjo proizvodnjo, za obdelavo vseh rodovitnih površin. Nekoč mi je eden od Bregincev rekel: »Svoj čas so 'kotarji' (Breginci) imeli živine toliko, da so jo izvažali tudi dol, na Laško (v Italijo). Bilo je mleka in mlečnih izdelkov, ne samo za nas, temveč tudi za druge, čeprav nas je bilo več in smo tudi zase več rabili. Takrat smo imeli manj ali celo nič agromehanizacije. Sedaj je mehanizacije dovolj, in to k kvalitetne. Imamo veliko avtomobilov, manj pa je krav. Danes je malo tistih, ki ne kupujejo za svoje potrebe prehranbenih pridelkov in to tistih, ki smo jih prej sami pridelali. Marsikje krozi misel, da rediti krave ni več rentabilno... se je pošalil sogovornik, rentabilno pa je imeti avto in ponekod celo po dva pri eni hiši. Senožeti smo prej celo brili, ne samo kosili, danes pa marsikje v senožetih raste grmovje. Verjetno je tudi v senožetih še veliko denarja in tudi tja vodi smer stabilizacije. Vprašanje je, če je zagotovljena pot močnega in čvrstega standarda samo v tovarni. Kmečkih artiklov se lahko v 'koti' (na Breginjskem) pridelalo veliko več, če ne za izvoz, vsaj za svoje potrebe. Hrane primanjkuje in to zahteva obdelavo zemlje.« Verjetno so realna razmišljanja Breginjca. Nazadnje je še poudaril: »Menda me nisi in ne boš narobe razumel; ne ogovarjam svojih Kotarjev, kajti tako je tudi po drugih krajih Slovenije.«

Skraini čas je, da začnemo misliti drugače, da bi cilj poleg avtomobila bila tudi krava ali konj ali drugi poljedelski artikli. Polja moramo obdelati, povsod, ne samo na Breginjskem.

Momogrede naj omenim razmere v Goriških Brdih. Brici so našli računico tudi na zemlji. Pridno in sodobno jo obdelujejo in imajo relativno visok standard iz ustvarjenega zaslužka na zemlji. V planinah Stola, Meje, Matajurja in drugod na Tolminskem se razvija živinoreja in od tega dela tudi veliko število ljudi dobro živi. Nekatere vasi imajo več živine, in to kvalitetne, kot kdaj prej. To so tudi današnje aktualne politične teme, naloge za realizacijo stabilizacije gospodarstva.

Franc Črnugelj-Zorko

Udeleženci bitke o filmskem projektu

Preživeli borci Cankarjevega bataljona smo 31. januarja 1979 izvolili iz svoje srede domicilni odbor Cankarjevega bataljona. Predsednik odbora je Franc Biček, legendarni borec, po katerem so ljudje preimenovali skalo Jelenco v Bičkovo skalo. V domicilnem odboru Cankarjevega bataljona se povezuje 42 še živelih borcev dražgoške bitke.

Domicilni odbor si je med drugim določil naloge, da v Domu Cankarjevega bataljona v Dražgošah uredijo muzejsko zbirko, ki naj današnjim in poznejšim rodovom dokumentirano prikaže dogodke v januarju 1942.

Na zadnji seji 21. novembra 1980, ki je bila v Domu Cankarjevega bataljona v Dražgošah, je odbor preverjal, kako potekajo priprave za ureditev muzejske zbirke v tem domu, za katere je po strokovni strani zadolžen škofjeloški muzej.

Poleg omenjene točke dnevnega reda pa je bil domicilni odbor zaradi velikega zanimala

nja najširše slovenske javnosti za usodo filmskega projekta Dražgoška bitka dolžan nameniti večji del časa seje prav temu vprašanju. Borci Cankarjevega bataljona, predvsem pa udeleženci dražgoške bitke, smo dolžni odgovoriti slovenski javnosti na njihova vprašanja, kaj menimo o tem problemu mi.

Prvo, kar naj povemo je, da smo udeleženci dražgoške bitke zvedeli za pripravo filmskega projekta tako kot vsi drugi, s sredstvi javnega obveščanja. Samo idejo smo toplo pozdravili. Tako smo že na prvi seji domicilnega odbora 31. januarja 1979 sprejeli sklep o sodelovanju z izvajalci projekta. Do organiziranega sodelovanja pa ni prišlo. Le posamezni borci so bili povabljeni na krajše pogovore o obrobni vprašanji glede opreme.

Domicilni odbor je prišel do spoznanja, da je njegovo sodelovanje nepotrebno ali celo nezaželeno. Kljub temu pa je vztrajal, da dobi vpogled v scenarij. Ko smo končno le dobili scenarij, se je več preživelih borcev dražgoške bitke z vso zavzetostjo lotilo dela s konkretnimi pripombami na nekatere zgodovinske netočnosti, ki bi lahko nespremenjene izkrivile prikaz in pomen bitke. Na pripombe nismo dobili odgovora. Vse do danes nima naš odbor v realizacijo projekta nobenega vpogleda. Vemo samo to in toliko, kolikor smo s slovensko javnostjo kot njen sestavni del izvedeli iz sredstev javnega obveščanja. Ogorčeni obsojamo nevesten in malomaren odnos vseh odgovornih do izvedbe zaupane naloge, predvsem glede gospodarjenja z družbenimi sredstvi.

Borci se zavedamo, da je s strani igralcev potrebna osebna prizadevanja pa tudi doberšen del pripadnosti stvari za prevzeto vlogo. Zadovoljni pozdravljamo, da v projektu sodeluje precejšnje število najboljših slovenskih igralcev – umetnikov, ki naj jim bo sodelovanje v tem filmu priznanje in zaupanje tudi nas borcev. Borci NOV smo še posebej občutljivi pri prikazovanju partizanskih likov in partizanskega življenja in nam ni vseeno, kako bo ta film prikazal eno največjih epopej boja jugoslovanskih partizanov proti nacizmu.

Mislimo, da imamo mi, dražgoški borci vso moralno pravico zahtevati, da pristojni organi temeljito opravijo svoje naloge ter o ugotovitvah obvestijo slovensko javnost, in da družbenopolitične organizacije za svoje članke, ki so kakorkoli vključeni v izvajanje projekta, ugotovijo moralnopolitično odgovornost. To, kar slovenska javnost pričakuje, borci zahtevamo!

Domicilni odbor Cankarjevega bataljona poziva vse izvajalce projekta, naj snemanje nadaljujejo in projekt dokončajo v določenem roku, saj bomo tako najlepše in najdoslojnejše proslavili štiridesetletnico vstaje slovenskega naroda.

Domicilni odbor Cankarjevega bataljona predlaga, da sprejme svet v svojo sredo tudi predstavnika preživelih dražgoških borcev, da bi se tako vzpostavili potrebni delovni stiki.

Domicilni odbor Cankarjevega bataljona

Graja

Na skupnem zboru organizacije Združenja borcev NOV Tabor in Ledina dne 6. novembra 1980 so prisotni člani borčevske organizacije izrazili ogorčenje zaradi neodgovornosti pri snemanju filmskega projekta o Dražgoški bitki.

Ta bitka je bila, kot je naši javnosti znano, edinstveni boj partizanov v srednji Evropi v letu 1941 proti okupatorski nemški vojski in simbolizira junaška dejanja borcev, ki so se bojevali nesebično v izredno težkih pogojih fašistične okupacije. Za naš narod pomeni vsekakor izjemno zgodovinsko dejanje.

Zaradi takega pomembnega dogodka še posebej izražamo svoje ogorčenje ob neodgovornem začetku in dosedanjem poteku snemanja Dražgoške bitke. Tak odnos do naše zgodovine bi lahko imel zelo neugodne posledice za negovanje bojnih tradicij in naše patriotske zavesti, še posebej pri mlajši generaciji.

Hkrati pomeni ob sedanjem težkem gospodarskem stanju v naši državi skrajno neodgovorno ravnanje z družbenimi sredstvi.

Udeleženci zbora se čutimo prizadete tudi zaradi iskričljivega in žaljivega prikaza lika nekdanjega partizana, ki nastopa v TV nadaljevanju »Ščuke pa ni, ščuke pa ne« pisatelja Partličja.

Tako prikazan lik partizana pomeni nezaupanje partizanskim borcem, ki so se nesebično in požrtvovalno bojevali ali drugače delovali za našo osvoboditev. Kljub razumljivi širini, ki je dopustna v umetniškem ustvarjanju, sodimo, da je tako prikazan borec NOV prikazan neodgovorno in škodljivo za naše sodobnike in zanamce.

Takšno potvarjanje prikazovanje je po mnenju zbora vredno grajati, proti odgovornim pa tudi ustrezno ukrepati.

ZZB NOV Ledina: ZZB NOV Tabor

Nevarne razsežnosti poljske krize

V zadnjih tednih je razplamtevanje notranjih nemirov in trenj na Poljskem dobilo – po oceni samega vodstva poljske partije – take razsežnosti, da je pripeljalo deželo do skrajne meje gospodarskega in moralnega uničenja. Hkrati pa se je okoli Poljske razpletlo takšno nevarno ozračje napetosti, da je sprožilo upravičeno zaskrbljenost vseh miroljubnih sil.

Odtod take svarilne izjave, kot smo jo slišali od predstavnika državnega sekretariata za zunanje zadeve Mirka Kalezića: »Poljsko ljudstvo ima suvereno pravico, da samo reši svoja vprašanja...« Zato, po njegovih besedah, vsako vmešavanje, vsak pritisk s katerekoli strani in pod katerokoli pretvezo, kakor tudi ustvarjanje ozračja napetosti okoli Poljske, v tem trenutku lahko samo resno poslabša položaj in povzroči obsežne in nepredvidljive negativne posledice.

Podobno opozorilo je prišlo od vodstva italijanske komunistične partije. Njen predstavnik Paolo Bufalini je izjavil: »Vnovič javno potrjujemo, da bi šteli vojaško intervencijo držav članic Varšavskega pakta na Poljskem za najtežje dejanje, ki bi bilo za nas popolnoma nesprejemljivo... Sodimo, da je boj za rezešitev krize na Poljskem stvar poljskega delavskega razreda, poljskega ljudstva, njegove partije, brez vmešavanja in pritiskov s strani drugih komunističnih partij in socialističnih držav. Ta naša stališča, je dejal Bufalini, nismo samo javno objavili, marveč smo jih dali v najbolj jasni obliki na znanje prizadetim komunističnim partijam in socialističnim državam.«

Podobno stališče je zavzelo tudi vodstvo italijanske socialistične stranke, ki ugotavlja, da bi morebitna oborožena intervencija držav varšavskega pakta na Poljskem imela neslutene posledice za vso Evropo.

Poljski partijski voditelj Stanislaw Kania je na sedmem plenumu partije v izredno resni obliki opozoril na nevzdržnost stanja, kakršno se je ustvarilo na Poljskem v zadnjih tednih, ki spravlja v nevarnost samo usodo dežele. Opozoril je na delovanje raznih sil, ki po eni strani spodbujajo nenehne stavke, po drugi strani pa skušajo s poglobljanjem krize ogroziti temelje socialistične družbe na Poljskem. Kania je poudaril, da druge socialistične države in partije, s katerimi je Poljska povezana v vzhodnem taboru, z zaskrbljenostjo spremljajo tak razvoj na Poljskem.

Sedmi plenum je potrdil odločenost partije, da bo nadaljevala politično obnovo dežele in dosledno uresničevala vse zahteve delavskega razreda, kmetov, inteligence in vseh družbenih slojev. Hkrati bo težila k razširitvi podlage sodelovanja med državo in katoliško cerkvijo. Toda, da bi uresničili novo smer, je potrebno, da delavski razred in vsi delovni ljudje zajamčijo socialistično smer novih oblik samoupravne demokracije. Toda arogantnega obnašanja prejšnje oblasti, ki smo ga sami obsodili, ne more zamenjati nova arogantnost, s katero nekateri skušajo ogroziti pravni red in sprejete sporazume.

Bistvo sklepov sedmega plenuma je izrazilo partijsko glasilo Tribuna ludu z ugotovitvijo, da proces

družbene in politične obnove nima alternative. Ni mogoča vrnitev na staro, v stanje pred avgustom. Toda ta obnova, naj bo še tako napredna, ne more biti drugačna kot socialistična. In samo partija lahko zagotovi socialistični značaj obnove. Meje preobrazbe so zelo široke, pravi dalje partijsko glasilo, toda treba se je zavedati, da te meje obstajajo in so določene s socialističnim sistemom.

Kritike, ki so prihajale vse pogostejše od strani drugih članic Varšavskega pakta, in ki so opozarjale na pojav in delovanje protisocialističnih in protirevolucionarnih sil na Poljskem v povezavi z vmešavanjem imperialističnih sil z namenom spodkopati socialistični sistem na Poljskem, naj bi, po sodbi mnogih, pripravljale teren za vojaško intervencijo sil Varšavskega pakta na Poljskem. To pa je vidno spodbudilo ozračje napetosti okoli Poljske in njene usode.

Moskovski sestanek voditeljev vseh vzhodnoevropskih držav naj bi pomenil, če že ne umika, pa vsaj odložitev take nemere, ko je izzvenel v priznanju sposobnosti poljskega vodstva, da bo zmoglo same izpeljati deželo iz težavne gospodarske in politične krize. Hkrati pa je poljsko vodstvo dobilo obljubo bratske pomoči vseh članic socialistične skupnosti vzhodnoevropskih držav.

Ali je Poljska s tem prebrodila obdobje najhujših preizkušenj, bo pokazal prihodnji razvoj. Ta bo odvisen od tega, koliko bo poziv partijskega vodstva prispeval k notranji pomiritvi.

Drago Košmrlj

Nesmotrnosti je še veliko

O stabilizaciji govorijo danes menda v vsaki temeljni organizaciji združenega dela. Skoraj povsod se zavedajo, da bo treba vsak dinar, ki nam bo prihodnja leta na voljo, veliko bolje obrniti kot doslej. Pa vendarle se večkrat primeri, da sklenemo eno, v praksi pa počnemo povsem nekaj drugega.

● V Ljubljani je, denimo, še vedno 42 projektantskih organizacij, ki ne vidijo nobene potrebe po združitvi. Vsakdo dela zase, zato je do raznih tipskih projektov zelo težko priti. Še več. Nekaterih projektov za gradnjo šol, vrtcev itn. enostavno ni. Trdijo, da so bili vsi poskusi povezati razdrobljene projektante doslej neuspešni.

V občini Ljubljana Center okrog 600 ljudi v zunanji trgovini tako rekoč nima kaj delati. Gre za zaposlene v raznih konsignacijah, zastopstvih in podobno, ki so doslej živeli od uvoza in niso kaj prida razmišljali o tem, kaj se bo zgodilo, ko tega uvoza ne bo več. Na ta problem so v občinskem komiteju zveze komunistov in na drugih mestih sicer večkrat opozarjali, vendar je za sedaj ostalo vse po starem. Nekaj podobnega se dogaja tudi s tistimi, ki delajo v različnih servisih za popravilo tujih aparatov. Uvoza rezervnih delov ni in servisi so v težavah. Mnogi sicer iščejo povezavo z domačo industrijo, vendar je ta proces vse propočasen. O dohodkovnih povezavah teh organizacij z domačimi proizvajalci skoraj ni mogoče govoriti, čeprav je jasno, da druge poti iz sedanjih zadreg ni.

● Več kot polovico slovenske proizvodnje temelji na tujem znanju in tehnologiji. Ta podatek je na moč zaskrbljujoč in resno opozarja na vse preveliko odvisnost slovenskega gospodarstva od tujine. Toda v domačih raziskovalnih organizacijah so v

zadnjih letih s pomočjo znatnih družbenih sredstev razvili nekatere proizvode, ki predstavljajo vrh svetovne tehnologije, ki pa jih tako rekoč ne uporabljamo. To velja med drugim tudi za področje medicinske kibernetike. V Gorenju se zadovoljujejo s proizvodnjo, ki znaša le nekaj sto kosov, čeprav nam tujci ponujajo odkup tega izdelka, ki menda presega 100 tisoč izdelkov na leto. V slovenskem izvršnem svetu pravijo, da na to pobudo nismo niti odgovorili, kaj šele, da bi naprej vlagali v razvijanje te – kot kaže – za ves svet zanimive proizvodnje in na ta račun iztržili dragocene devize.

● Ključno vprašanje gospodarske stabilizacije so naložbe, ki bi jih v prihodnjih petih letih morali zmanjšati za okrog tretjino. Na področju vzgoje in izobraževanja večinoma menijo, da so za stabilizacijo postorili že vse, kar je bilo mogoče. Zmanjšali so porabo energije, prihranili so pri kreditih in še kje. Pozabljajo pa, da je prihranek mogoče tudi drugje. V trenutku, ko poskušamo na vseh koncih privarčevati kakšen dinar, v nekaterih občinah načrtujejo šolsko mrežo, ki bi bila na moč neracionalna in draga. V republiškem komiteju za izobraževanje menijo, da je treba novo vzgojnoizobraževalno dejavnost razvijati v obstoječih šolskih prostorih, ne pa razmišljati samo o novih stavbah.

● V večini slovenskih občin so za vse družbene dejavnosti ustanovili skupne strokovne službe. Ugotovili so, da je to veliko ceneje, in da bi bilo vsako drugačno ravnanje potratno. Niso pa se doslej povezali z občinskimi upravami. Zato se dogaja, da imamo kljub vsemu dva administrativna aparata, ki marsikje delujeta eden mimo drugega. Prihaja do nepotrebnega podvajanja posameznih

opravil, kar močno povečuje družbeno režijo. V slovenskem izvršnem svetu so že zdavnaj ugotovili, da bi lahko z združitvijo strokovnih služb v upravah in interesnih skupnostih veliko prihranili. Ponekod bi lahko zmanjšali število zaposlenih kar za polovico. Čeprav je to znano, pa se reševanja tega problema vse prepočasi lotevamo.

● V Sloveniji že dalj časa govorimo o razdrobljeni avtomobilski industriji. Tomos, Cimos, IMV, mariborski TAM in nekateri drugi bi se morali dohodkovno povezati, opraviti prepotrebno delitev dela itn. Toda kljub odločnim zahtevam tega vprašanja še nismo spravili z dnevnih redov, pa čeprav gre za prihranke, ki jih je sicer ta trenutek težko oceniti, ki pa bi na vsak način bili izredno veliki.

● Nekaj podobnega velja za računalništvo. Počasi smo pri preobrazbi bančništva. Še vedno govorimo o neurejenih odnosih v slovenskem elektrogospodarstvu. Vse to vemo, z ukrepi za hitrejšo urejanje teh problemov pa odlašamo. To so pred dnevi dejali tudi člani aktivov komunistov – neposrednih proizvajalcev. Na svojih sejah niso opozorili samo na te primere, marveč našli še celo vrsto drugih.

Očitno bo tudi te stvari treba začeti odločneje reševati. Priložnosti za to imamo že nekaj, ko sklepamo o našem prihodnjem razvoju. Seveda pa ni dovolj, če se o tem pogovarjajo samo v ozkih strokovnih in drugih krogih. Temeljite razprave bi bilo treba organizirati tudi v samoupravnih organih, v delegacijah, družbenopolitičnih organizacijskih in drugih mestih, saj je na dlani, da bo akcija uspešna le, če bodo vanjo vključeni vsi delovni ljudje in občani.

Darko Marin

Pokrajinski odbor aktivistov OF za Gorenjsko in njegovo delovanje pri zbiranju gradiva za zgodovino NOB na Gorenjskem

Delovne komisije pri okrožnih odborih

Najpomembnejša naloga, ki so si jo zadali člani Pokrajinskega odbora aktivistov OF na Gorenjskem, je ustanovitev Muzeja ljudske revolucije na Gorenjskem. Že na svoji seji 26. avgusta 1976 so sklenili, da povzamejo vse dotedanje razprave in predloge o ustanovitvi Muzeja revolucije na Gorenjskem in jih v pisni obliki predložijo Medobčinskemu svetu socialistične zveze delavnega ljudstva za Gorenjsko, da jih presodi in sprejme dokončno pobudo za ustanovitev Muzeja revolucije na Gorenjskem.

Na zboru gorenjskih aktivistov v Zasipu 1977. leta je bil ustanovljen odbor za pripravo novega muzeja, ki ga je do svoje smrti vodil Ludvik Kežar, nato pa je bil za predsednika odbora imenovan Martin Košir. Odbor za ustanovitev (pripravo) Muzeja revolucije na Gorenjskem je z veliko vnetostjo začel s svojim delom, vendar je ta vnetost kmalu popustila, saj so se pokazale nekatere nepremostljive težave glede loka-

cije. Glede na to, da je v sedanjih fazi nemogoče računati s tem, da bi imel muzej sedež v nekdanji begunjski kaznilnici, so člani odbora predlagali, da se za muzej zgradi nova stavba v neposredni bližini kaznilnice, ki se po arhitektonsko ujema z okoljem Begunj. Za gradnjo nove stavbe so bili izdelani vsi predračuni in predlog sodelovanja posameznih občin na Gorenjskem ter Kulturne skupnosti Slovenije. Ponovno pa se je pojavil problem pri predlogu za sofinanciranje muzeja v srednjeročnih načrtih posameznih gorenjskih občin. Predlog za sofinanciranje je v celoti tudi črta Kulturna skupnost Slovenije, posamezne občinske skupščine na Gorenjskem pa so do tega predloga ne glede na to, da je bil sprejet skupen dogovor, zelo različno sprejele posamezne predloge srednjeročnih načrtov glede muzeja revolucije. Pokrajinski odbor aktivistov OF za Gorenjsko, odbor za ustanovitev muzeja revolucije in medobčinski komite KPS za Gorenjsko so si zada-

li nalogo, da bodo v vseh gorenjskih občinah vnesli v svoje srednjeročne načrte predlog za financiranje gradnje Muzeja revolucije na Gorenjskem.

Drugo nič manj pomembno delovanje Pokrajinskega odbora aktivistov OF za Gorenjsko pa je delo pri zbiranju gradiva za zgodovino NOB na Gorenjskem. Pri Pokrajinskem odboru je bila ustanovljena zgodovinska komisija, ki pa se sestaja občasno in nima konkretnih zahtev. Komisije pri okrožnih odborih aktivistov OF pa so zelo delovne posebno tam, kjer imajo svoje konkretne načrte. Na območju bivšega jeseniškega okrožja delujejo celo nekdanji okrajni in krajevni odbori, zato delo poteka zelo sistematično, na območju Bohinja in Gorij, z zbiranjem gradiva so začeli na območju bivšega okraja Radovljica, slabše pa poteka delo na območju Jesenic. Na območju bivšega škofjeloškega okrožja poteka delo pri zbiranju gradiva najboljše na območju bivšega

okraja Smlednik-Medvode in na območju Selške ter Poljanske doline, slabše pa na območju Škofje Loke. Delo aktivistov so povezali tudi z delom sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri občinskih konferencah SZDL Škofja Loka in Ljubljana-Siška. Na območju Kamniškega okrožja je delo razdeljeno po nekdanjih okrajih oziroma po rajonih, kjer imajo posamezni aktivisti konkretne naloge pri zbiranju zgodovinskega gradiva. Zaradi objektivnih težav pa je manj aktiven okrožni odbor aktivistov OF Kranj.

Člani pokrajinskega odbora so se aktivno vključili tudi v program izdaje knjižice »Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja na Slovenskem«. Poleg naslovov, ki jih je predlagal uredniški odbor, so se dogovorili še za nekatere nove naslove in se dogovorili z avtorji tako, da bi bili dogodki iz naše revolucionarne zgodovine v kar najbolj poljudni obliki predloženi predvsem šolski mladini.

Franz Benedik

Nov dijaški dom nosi ime narodnega heroja

Dom učencev srednjih šol v Mariboru, ki ga je pred dnevi slovesno otvoril predsednik slovenske borčevske organizacije Janez Vipotnik, nosi ime prvoborca in narodnega heroja Janeza Hribarja. Dom na Gospodarski cesti bo sprejel na začasno domovanje 500 dijakov mariborskih srednjih šol.

Janez Vipotnik, ki je v uvodni besedi spregovoril o pomenu izobraževanja delovnega človeka, je med drugim tudi dejal: »Če se zavedamo, da je izobrazba prvi pogoj za uspeh človeka, je razumljivo, zakaj tako neuklonljivo išče rešitev tega vprašanja vsak posameznik, ki stremi kvišku, da se mora za to stopnjevati vna zduženega dela in končno interes vse družbe...«

Nov hotel Doma vojaških invalidov v Strunjanu je doživel slovesno otvoritev

Zdravljenje in oddih skozi vse leto

Žal ni v slovesnosti, ki je bila v petek pred prazniki v Strunjanu, sodelovalo tudi vreme. Lilo je kot iz škafe, zato pogled ni mogel dlje časa obstati na zunanji podobi novega hotela Svoboda, ki je zrastle sredi kompleksa zgradb zdravstveno-rekreacijskega centra vojaških invalidov in borcev v Strunjanu. Toda prijetno presenečenje se ni začelo šele ob prihodu v strunjanski dom vojaških invalidov, ampak že takoj pri odcepu glavne ceste, kjer je v strunjanski zaliv speljana nova, široka lokalna cesta, ki popolnoma spreminja pogled v zaliv.

Potem ko je direktor ZRC v Strunjanu Emil Mihalič pozdravil vse zbrane goste, ki so se strnili v veliki vzhodni dvorani novega hotela Svoboda, je slavnostni govornik, sekretar predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič spregovoril zbranim o pomenu dograditve tega novega objekta ter obno-

vitve celotnega kompleksa doma vojaških invalidov v Strunjanu.

»Zbrali smo se pred dnevom republike zato, da bi proslavili pomembno delovno zmago delovnih ljudi,« je dejal uvodoma Lenarčič in v nadaljevanju osvetlil vse stopnje gradnje doma, vstevši prve ideje o dograditvi centra, ki naj bi popolneje zagotavljal zdravljenje in koristni oddih borcem, vojaškim invalidom, drugim udeležencem NOV ter delovnim ljudem in občanom.

Naj nanizamo le nekaj osnovnih podatkov o sedanjem ZRC: s skupnimi prizadevanji vseh podpisnikov družbenega dogovora o izgradnji novega objekta »Svoboda« (ter poznejšimi štirimi aneksi k le-temu) IS Skupščine SR Slovenije, skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije, Zdravstvene skupnosti Slovenije, tele-snokulturne skupnosti SR Slovenije,

samoupravne komunalne skupnosti Piran in republiškega odbora ZZBNOV Slovenije) ter ob vsestranskem prizadevanju vseh, ki so z delom in družbeno-politično podporo prispevali svoj delež k izgradnji, je bilo delo opravljeno v 16 mesecih. Vrednost novega objekta skupaj s prenovo in modernizacijo že obstoječih objektov je stala družbo 222.000.000 din, medtem ko so bili stroški za ureditev infrastrukture 41.600.000 din.

V letu 1979 je bilo na oddihu v ZRC Strunjanu 2784 gostov (1783 na oddihu in 1001 na zdravljenju). Za primerjavo naj povemo, da bo lahko v novih in obnovljenih prostorih v letu 1981 pri 85 odstotni zasedenosti doma na zdravljenju in oddihu 6170 gostov. Doslej je bilo v domu zaposlenih 50 delavcev in delavk, v novih okoliščinah pa načrtujejo 68 zaposlenih. Gostom bodo stregli, skrbeli za njihovo zdravljenje in ugodje v

restavraciji s 400 sedeži, obiskovalcem oziroma gostom bo na voljo 310 ležišč, v kuhinji pa bodo lahko pripravili 500 obrokov hrane dnevno.

Če seštejemo vse novosti v Strunjanu, bo ta dom v prihodnje izpolnjeval vse pogoje za obmorsko klimatsko zdravilišče.

V kulturnem programu, ki so ga pripravili mladinci in osnovnošolci OŠ Lucija ter KUD Piran, je bilo zajeto vse praznično vzdušje ob otvoritvi objekta ter hkrati revolucionarni duh in bratstvo ter enotnost naših narodov in narodnosti, ki so temeljne vrednote tako borcem, vojaškim invalidom, kot tudi vsem delovnim ljudem in občanom. Novi objekt je otvoril Janez Vipotnik, predsednik ZZB NOV Slovenije, nakar so si gostje ogledali prostore v novih in obnovljenih objektih.

B. Ž. J.

S 13. in 14. seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Število delegatov še ni merilo aktivnosti

O razvoju in delovanju delegatskega sistema so borci na številnih sejah in sestankih izrazili zadovoljstvo, pri čemer so poudarili dosedanje izkušnje delegatskega načina delovanja in dela, ki je v politično življenje vneslo boljšo aktivnost v reševanju zadanih nalog. Ocene pa, da je delegatski sistem zaživel v polni meri v praksi, ter da so vsaj vključeni borci v kar največjem številu, so spodbudile borčevske organizacije, da skozi konkretne naloge in njihovo izvrševanje preveri rezultate dela.

Tako je predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije na minulih dveh sejah razpravljalo o aktualnih nalogah borcev v delegatskem sistemu in uvodoma ugotovila, da je v ta sistem vključenih 50.022 delegatov, ki delujejo v vseh občinskih skupščinah, zborih združenega dela, zborih krajevnih skupnosti ter družbenopolitičnih zborih, od teh pa je kar 7.447 borcev, med temi 629 nosilcev partizanske spomenice. Številke kažejo, da je tudi zastopanost borcev v najširši občinski delegatski strukturi visoka. Ob vseh teh bolj statističnih podatkih pa so borci menili, da številčnost udeležbe borcev v delegatskem sistemu še ne pomeni poroka za kakovostno aktivnost. Ne nazadnje, ugotavlja analiza, ki jo je pripravila komisija za politična in organizacijska vprašanja pri predsedstvu zveznega odbora ZZB NOV, še vedno obstajajo občinski odbori, ki sploh niso izbrali izmed svojih vrst delegatov za občinske konference

SZDL. Potrjeno je, da so borci delegati v minulem obdobju najaktivneje delovali v družbenopolitičnih skupščinah skupnosti pri reševanju vprašanj družbenoekonomskega razvoja. Pri tem pa ne manjka konkretnih pripomb na delovanje borcev-delegatov po posameznih občinah.

Predsedstvo je v razpravi

predvsem usmerilo razmišljanje k vprašanju, kaj storiti za še večjo mobilizacijo članov ZZB NOV v delegatskem delovanju, zlasti za večjo aktivnost borcev, ki so v delegacijah združenega dela.

Na minuli beograjski seji so borci tudi ugotavljali, da je v pre mnogih krajevnih skupnostih aktivnost vse

preveč odvisna od prisotnosti in aktivnosti borcev, kar sproža vprašanje zanimanja in dejanske aktivnosti mladine in delavcev. Prav pri tem bi moral biti delež delovanja borčevske organizacije bolj usmerjen k vključevanju delovnih ljudi in mladine v krajevno samoupravo.

Na minuli seji zveznega predsedstva borčevske organizacije so obravnavali še načrt resolucije o osnovnih smernicah in okvirih politike družbenoekonomskega razvoja Jugoslavije v letu 1981, predlog poročila o delu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovih organov v letu 1980, obravnavali pa so tudi predlog programa dela zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovih organov v prihodnjem letu.

Poleg že prej omenjene analize delovanja v delegatskem sistemu so borci pregledali aktualne naloge ZZB NOV na področju družbene samozasčite, poročilo o izmenjavi delegacij ZZB NOV in tujih borčevskih organizacij ter druga vprašanja, ki zadevajo tekoče delovanje tega najvišjega borčevskega organa v državi. Končno so tudi sklenili, da bodo na seji zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki bo 18. decembra, obravnavali osnutek resolucije o razvoju države. Ob tej razpravi bodo povabili k besedi sestavljalce osnutka in ugotovili, ali so upoštevali pripombe, ki jih je na zadnji seji izreklo predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV o tem dokumentu.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Trbovlje - Pobrateni iz srbskega Lazarevca na obisku

V dneh od 6. do 9. novembra je 86 tovarišev iz bratske republike Srbije - Lazarevca obiskalo nekatere zgodovinsko pomembne kraje v SR Hrvatski in Sloveniji, spotoma pa so imeli tudi srečanje z mladino, borci in rezervnimi vojaškimi starešinami v pobratenih Trbovljah. Srečali so se tudi s pripadniki enot JLA ter občani Sloveske Bistrice (ob obletnici in proslavi ustanovitve v bojih proslavljene 13. udarne proletarske brigade).

Pot jih je najprej vodila v Stubico na ogled spomenika Matiji Gubcu in v Kumrovec, od koder so krenili v Trbovlje.

Lazarevac in Trbovlje sta pobrateni občini že od leta 1974 (listini o pobratenju sta bili podpisani ob njihovih občinskih praznikih: 1. junija in 19. septembra), podpisane listine sta ob tej priložnosti izmenjali tudi organizaciji ZZB NOV ter krajevni skupnosti Franca Fakina in Veliki Crljani.

Lazarevčani (iz skupine je največ zaposlenih v REIK "Skolubara") so bili tokrat gostje REK Edvarda Kardelja, borcev in RVS, saj je šlo zato, da se sodelovanje in izmenjava izkušenj razširi še na organizaciji ZRVS, zlasti glede strokovnih programov izobraževanja.

Sedmega novembra zvečer so člani KUD Rudar v gledališki dvorani delavskega doma v Trbovljah ob številnem obisku izvedli kulturni nastop, naslednjega dne pa kar dva nastopa v Slovenski Bistrici.

V Trbovljah so si gostje iz Lazarevca ogledali Revirski muzej revolucije, pred spomenikom so položili venec borci in rezervni starešine. Ob tovariškem snidenju so se oboji dogovorili, da bosta ob letošnjem dnevu JLA tudi organizaciji ZRVS podpisali listino o pobratenju. S tem se bodo povečale možnosti za medsebojno navezovanje prijateljskih stikov, ki jim je skupna osnova spomin na bivanje naših 299 izgnancev, ki so jih Nemci že junija, 1941. leta izselili iz Trbovelj na območje Srbije (v sklopu 6. transporta iz Zasavja).

Med vračanjem prek Karlovca so si gostje ogledali še spominsko področje legendarne Petrove gore.

Podobna srečanja so vsestransko koristna, saj se ob takih priložnostih vzpostavljajo medsebojna spoznanstva, navezujejo trajni prijateljski stiki, hkrati pa vse večje število ljudi seznanja z zgodovino krajev in njihovimi gospodarskimi dosežki. Se zlasti pomebno je, da se na takih srečanjih utrjuje bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

R. M.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Priznanja zdravstvenim delavcem

V torek, 25. novembra 1980, je v klubu delegatov v Ljubljani član predsedstva SR Slovenije dr. Marjan Breclj izročil več slovenskim zdravstvenim delavcem odlikovanja, s katerimi jih je še februarja letos odlikoval predsednik SRFJ Josip Broz-Tito.

Vsi odlikovanci so bili v svojem dosedanjem delu zaslužni pri organizaciji zdravstvene službe, v njeni samoupravi, v medicinskem, znanstvenem in pedagoškem delu, med narodnoosvobodilnim bojem pa so se vključevali najprej v aktivistično delo na terenu ter se znašli nato bodisi v partizanih bodisi v zaporih, internaciji ali izseljeništvu.

Odlikovanja so prejeli: red dela z rdečo zastavo dr. **Marjan Južnič**, red zaslug za narod s srebrnimi žarki prof. dr. **Herbert Zaversnik**, red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem dr. **Jože Satler**, red za hrabrost dr. **Marta Milenković-Savelj**, red dela z zlatim vencem dr. **Rudolf Malavašič**; z redom zaslug za narod z zlato zvezdo je predsedstvo SFR Jugoslavije odlikovalo prof. dr. **Martina Benedika** in dr. **Janeza Šarca**, z redom dela z rdečo zastavo: prof. dr. **Majdo Benedit-Kmet**, dr. **Adolfa**

Drolca, dr. **Boženo Grosman**, dr. **Stanka Lajevca**, dr. **Marto Milenković-Savelj**, dr. **Stanislava Plevni-**

ka, dr. **Stefana Sobarja**, dr. **Jozeta Tivadarja**, dr. **Davorina Valentija**, dr. **Radima Visenjaka** in dr. **Zvezdano Zadnik**.

Red republike s srebrnim vencem so prejeli: dr. **Franc Brumen**, dr. **Stojan Frank**, pokojni dr. **Milan Gregorič**, dr. **Zlatko Marin**, dr. **Ivan Matko**, dr. **Adam Medvešček**, dr. **Vekoslav Valentincič**, dr. **Miha Žemva**,

dr. **Peter Žiža**. Red zaslug za narod s srebrnimi žarki so prejeli: dr. **Erik Ankerst**, dr. **Aleksander Brezigar**, dr.

Branimir Hrovat, dr. **Pavel Kanc**, dr. **Franc Rakuš**, z redom dela z zlatim vencem pa je bil odlikovan dr. **Bogomir Kenda**.

Slovesnosti se je udeležilo poleg odlikovancev tudi večje število slovenskih družbenopolitičnih delavcev in med njimi predsednik slovenske borčevske organizacije Janez Vipotnik.

B. Ž. J.

Večje možnosti zdravljenja

Skupščinska komisija za vprašanja borcev je proti koncu prejšnjega meseca (24. 11.) v razpravi o zdraviliškem zdravljenju vojaških invalidov in borcev v Sloveniji ugotavljala, da smo v skrbi za zdravstveno varstvo borcev v zadnjih nekaj letih dosegli nesporne uspehe. Odkar delujejo dispanzerji za borce, so zdravniški pregledi borcev bolj organizirani in sistematični. Povečanje se število stalnih zdravnikov v dispanzerjih, v njih imajo borci občasne sistematične zdravniške preglede, izboljšuje se evidenca o bolnih borcih v posameznih občinah. Možnost zdraviliškega zdravljenja ima dobi več borcev kot pred nekaj leti.

Prav glede zdraviliškega zdravljenja pa je precej pripomb, in sicer na račun čakalne dobe, bivalnih pogojev v zdraviliščih, terapije in splošnega odnosa osebja do borcev. Žal se te pripombe in negotovanja širijo le med borci, namesto, da bi jih prizadeti v pisani obliki poslali republiškem komiteju za vprašanja borcev. Ta ima namreč pravico nadzorstva glede izvrševanja obveznosti in dolžnosti zdravilišč do upra-

vičencev, ki so na zdravljenju. Eden vzrokov takega stanja je po mnenju komisije v tem, da borci pogosto niso seznanjeni s pogodbami, v katerih so določeni obseg, kakovost in cene storitev ter druge obveznosti. Če bi tisti, ki je na zdraviliškem zdravljenju, natančno poznal določila pogodbe, bi naprimer vedel, do katere vrste terapije in v kolikšnem obsegu ima pravico; vedel bi, koliko terapija stane. Dogaja se namreč, da zdravilišča posamezniku zaračunajo več vrst terapije, kot pa jo dejansko opravijo. So primeri, da borci odidejo iz zdravilišča predčasno, skupnosti zdravstvenega varstva ali drugi plačniki pa vseeno plačajo zdravljenju stroške celotnega zdravljenja za toliko dni, kot je bilo predvideno v pogodbi. Če upravičenec že gre na zdravljenje za določen čas, potem naj se ves ta čas tudi zares zdravi. Stroški zdravljenja namreč niso ravno majhni. Cena oskrbnega dne pa se je letos v primerjavi z lanskim letom še povečala za približno 18 odstotkov.

Denar za zdraviliško zdravljenje vojaških invali-

dov in borcev narodnoosvobodilne vojne zagotavljajo zvezni proračun, zdravstvena skupnost Slovenije, občinske skupščine in občinski odbori zveze združenja borcev. Glede na sedanja stabilizacijska prizadevanja je toliko bolj upravičena zahteva, naj se ta sredstva trošijo racionalno za koristno in uspešno zdraviliško zdravljenje borcev. Pri napotitvi borcev na to zdravljenje je potrebno upoštevati predvsem medicinske indikacije pa tudi socialne razmere posameznika. Razumljivo je, da morajo imeti prednost borci slabšega zdravja, ki živijo v težjih socialnih razmerah. Vsekakor pa naj bi imeli prednost tisti borci, ki so zdravljenja potrebni, pa doslej še niso bili na zdraviliškem zdravljenju, medtem ko so nekateri te pravice deležni pre pogosto. Zato naj se zdravniške komisije, ki odločajo o odobritvi zdraviliškega zdravljenja, povezujejo z dispanzerji za borce in borčevskimi organizacijami v krajevnih skupnostih, ki najbolj poznajo zdravstvene in socialne razmere posameznikov.

Lojze Štradjot

Osmi plenum kulturnih delavcev OF Slovenije

France Bevk-borec in pisatelj

Nova Gorica je bila letos od 20. do 22. novembra središče kulturnega dogajanja v slovenskem prostoru. V okviru Goriških srečanj 80 so se v tem mladem mestu Primorske v teh dneh vrstile kulturne prireditve, posvečene primorskemu rojaku, pisatelju, borcu in aktivistu OF Francetu Bevku. Osmi plenum kulturnih delavcev OF Slovenije. Mladi Nove Gorice so z besedami visokega poleta sprejeli udeležence plenuma, ki so svoje misli namenili sinu primorske zemlje, pisatelju primorskih ljudi: »Iz cvetov je zrastle nova kultura, iz zemlje, s krvjo orošene... Mi, ki sejemo tudi jeseni, tudi na zimo, se ne bojimo pozebe. Kultura mladih mora biti odkritosrčna, ker so v nas položeni upi. A nismo krivi, če včasih poskočimo, ker poskoči tudi naše srce; in nismo krivi, če jočemo in stiskamo pesti in smo radi školjke, da nas valovi odnašajo... Razmišljamo o svetu, socializmu, o miru. Sadove vašega dela bodo ponesli s seboj!«

Zasedanje je vodil predsednik plenuma in častni predsednik SAZU dr. Josip Vidmar, udeležili pa so se ga vidni in ugledni družbenopolitični delavci, revolucionarji, znanstveniki in kulturni delavci iz Slovenije in iz zamejstva. Tovariš predsednik je v nekaj besedah opisal pot in značaj Franceta Bevka ter poudaril: »Ena sama je rdeča nit iz narodnoosvobodilnega boja primorskega ljudstva do naših dni – svobodno je hotelo živeti. Ta boj se še nadaljuje. Vi in vaši očetje ste ga začeli. France Bevk in njegov lik je del nas samih,

mo kot partizana in književnika, ampak tudi kot aktivista OF. Bevk je v nekem smislu vzornik političnega aktivista, ljudskega tribuna, propagandista, človeka, ki je imel izreden subjektivni vpliv na množice. Bevkov vzor je izredno pomemben tudi za današnji čas. Spoznali smo namreč, da če hočeš biti vpliven na svoje ljudstvo, moraš delati sredi tega ljudstva, moraš vzdržati z njim skupaj, ne smeš ga zapustiti v najtežjih časih in moraš stalno srkati iz korenin svojega ljudstva. Zato bo knjiga o Bevku kot pisatelju, borcu in aktivistu OF slovenskega naroda izročilo, ki bo še dolga leta oplajalo mlade rodove.«

Nekaj utrinkov iz referatov, ki so osvetlili Bevkov lik

FRANCE BERNIK: Kljub nadzorovanemu, mestoma ideološkemu pripovedovanju, je mogoče Bevkovo vojno prozo razumeti kot odpor do vsesplošne heroizacije preteklosti, kot odpor do stereotipnega prenašanja zgodovine v svet pripovedne resničnosti.

FRANC ZADRAVEC: Literatstvo, to mahanje z roko, ki opozarja le na žonglerstvo, nikoli pa v globine življenja, takšnega praznega literatstva pri Bevku ni opaziti. Njegova literatura je predstavljena z osebno in družbeno resničnostjo.

BRANKO MARUŠČ: France Bevk je zapisal: »Ker sem Tolminec v širšem smislu, me je zmeraj živo zani-

mala tolminska preteklost in posebej zgodovina tolminskih puntov.«

ČRTOMIR ŠINKOVEC: Njegove besede so padale vame kakor dobra setev: »Tisto, kar sem toliko let čakal, ni bila učenost; saj slovnice in drugih stvari se človek nauči tudi doma in v krajšem času, ampak glavno je, da mora človek najprej dozoriti, da ve, kaj povedati človeštvu...«

JOŽE ŠIFRER: Zavedal se je, kako važna je tudi mladinska literatura za nacionalno kulturo. Ko je on stopil v pisateljsko areno, nismo bili več v zadregi.

MIRO KOCIJAN: Ob reviji Primorska srečanja Bevkove besede: »Izročilo narodnoosvobodilnega boja mora preveriti uvodnike, vesti, poročila, članke, glose, reportaže in vse drugo gradivo, saj je bil narodnoosvobodilni boj zgodovinsko dogajanje, ki zajema vse naše življenje.«

HELGA GLUŠIČ: Razsežnost Bevkovega pripovednega dela pač ni le v številu novel, povesti in romanov, temveč v raznolikosti tém in pripovednih načinov ter v razvoju slogovne razgibanosti in spremenljivosti, še posebej pa v pisateljevi zavzetosti za narodnostno in družbeno angažirano sporočilo.

VENCESLAVA LESKO-VEC-JORDANOVA: morda je bila enaka zgodovinska usoda obeh narodov, slovenskega in bolgarskega, ki sta najbolj oddaljena eden od drugega, tisti vzrok, da so njuni najbolj budni sinovi, pesniki in pisatelji že v osemnajstem stoletju od franco-

ske revolucije sem navezali tako tesne duhovne stike.

TOMAŽ PAVŠIČ: Ljudje na Cerkljanskem vedo, da je v Bevkovem delu poplačan in nagrajen ves znoj, ki je potekel ob tisočkratnem oranju naših cerkljanskih njiv in njivic.

FRANCE VREG: o Bevkovem publicističnem ustvarjanju sredi težkih spopadov: »Nisem slišal dežnih kapelj, ki so udarjale na šipo, le treskanje tankovskih topičev. Mučil sem se, da bi zajel v besede vsaj malo prepričevalnosti in srčne topline.«

CIRIL ZLOBEC: Pride trenutek, ko se zavedamo, da so nekoč zares bili možje, ki za naš blagor morajo živeti dlje, kot je trajalo njihovo življenje. Nema lokrat sem iz ust starih borcev slišal, da je Bevk že s tem, da je bil, kar je bil, zalegal v tistem času za celo brigado najboljših borcev.

JOŽE AHOČEVAR: France Bevk je v Srečanjih sklenil svoje plodovito pisateljsko in politično delovanje z mislijo na službo svobodni domovini.

BOGOMIL GERLANC: Bevkov zadnji zapis, poslana mladini: »Dobra knjiga je zlata knjiga.«

MATEJ RODE: Podoba Franceta Bevka bi ne bila popolna, če ne bi poleg drugih dejavnosti, s katerimi se je uveljavljal, omenili še prevajanja. In vendar o Bevku kot prevajalcu vemo le malo.

ANDREJ PAGON-OGAREV: V knjigi Mrak za rešetkami piše med drugim: »Polagoma, v mirem razmišljanju sem se zavedel, da preganjanje ne velja meni, temveč slovenski knjigi.«

JOŽA VILFAN: France Bevk je brez dvoma naš, posebej primorski, velik pisatelj. Toda z likom pisatelja se je tako tesno prepletel in v najusodnejših dneh za ves slovenski narod tako močno izoblikoval lik družbenega delavca, slovenskega in jugoslovanskega patriota in socialista.

ČRTOMIR KOLENC: Nastanek Lipe je Bevk pozdravil s toplimi besedami: »In vsi, ki nam je na srcu širjenje dobre in lepe knjige med primorskim ljudstvom, smo z veseljem pozdravili ustanovitev Primorske založbe v Kopru.

JANEZ DOLENC: France Bevk je v veliki meri bogatil svoje literarno delo s pristnimi folklornimi pripravami, kot jih je spoznal v svoji mladosti neposredno v domačem okolju ali pa pozneje v širšem slovenskem okolju iz ustnih in pisnih sporočil.

MARICA NAKRST: V osnovnošolska berila od 1. do 8. razreda je vključenih 25 različnih odlomkov iz Bevkove mladinske literature. Za domače branje in kot tekmovalci za bralno značko pa preberejo učenci 13 Bevkovih del.

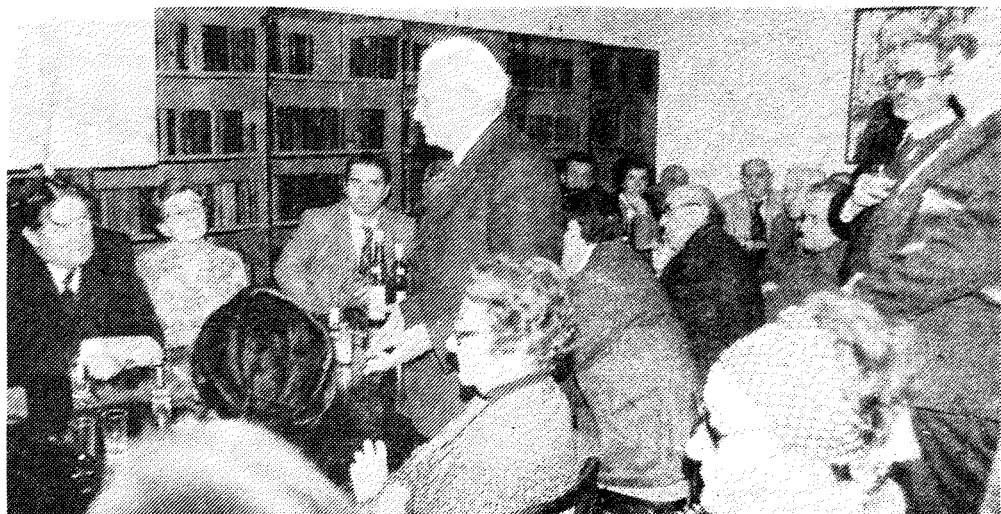
BORIS RACE: Bevka bi, če bi bil danes med nami, najbolj zanimalo, kaj se je spremenilo v teh desetih letih v zvezi z nami, goriškimi in tržaškimi, beneškimi in rezijanskimi Slovenci ter s Slovenci iz Kanalske doline. Odgovorili bi mu, da se mladina iz Žabnic in Benečije uči materinega jezika na tečajih in da jim je obljubljena državna slovenska šola, da v Benečiji še žive Čedermaci, ki jim ni treba več skrivati

slovenskih molitvenikov, da je mladi rod Čedermacev brez kolarja obetavno številčen in delaven, da so povrnili slovenska imena nekaterim krajem okrog Gorice in da se slovenska šola na Tržaškem in Goriškem krepi...«

Med zamejskimi Slovenci

Nadvse pristrčno je bilo srečanje udeležencev kulturnega plenuma z našimi zamejci v sosednji Italiji. Mudili so se v obnovljeni knjižnici Damirja Feigla in na gradbišču novega kulturnega in športnega središča Slovencev v Gorici, na sedežu kulturnega društva Ivan Trinko v Čedadu pa jih je sprejel predsednik teritorialnega odbora SKGZ Vilijem Černo z nagovorom: »V čast nam je, da ste izbrali pot v Benečijo, kjer mi obdelujemo zemljo, kamor ste vi vrgli seme. Veliko ljudi nas je zapustilo, toda v odporu se je začel boj za naš obstoj. Danes ima vsaka naša občina kulturno društvo, okoli katerega se zbirajo vsi, od duhovnika do najpreprostejšega delavca, ki čuti z našo zemljo. Naša zavzetost je rodila sadove – priznavajo nas kot manjšino, čeprav še nimamo z zakonom utemeljenih pravic. Zanje se borimo, da bomo po njih živeli s pomočjo vseh vas.«

Dr. Josip Vidmar je v imenu kulturnih delavcev OF čestital našim Slovincem za mejo k njihovem hitremu razvoju in še k vsem tistim uspehom, ki jih bodo dosegli ter poudaril: »Boj s kulturo se mora razširiti. Trudelnost

Dr. Josip Vidmar govori na sedežu društva Ivan Trinko v Čedadu

Nadvse pristrčno je bilo srečanje naših kulturnih delavcev OF s Slovenci onstran meje

saj je tudi on hotel ostati zvest svojemu ljudstvu, tudi v najhujšem, v času fašizma.«

Prav tako ponosne so bile besede predsednika SO Nova Gorica Jožega Sušmelja, ki jih je izrekel, preden je izročil Goriškemu muzeju nagrado Franceta Bevka, plenumu kulturnih delavcev OF pa občinsko priznanje: »Kaj je pisateljsko delovanje Bevka pomenilo pred nami, vemo, kaj pomeni danes, čutimo in kaj zanamcem, predvidevamo. Diha naj ga vsaka ped naše zemlje!«

Na slovesni akademiji je Društvo novinarjev Slovenije podelilo aktivu partizanskih novinarjev domicilno listino. Predsednik RK SZDL pa je v svojem govoru poudaril: »Osvetliti moramo podobo Franceta Bevka ne sa-

Ker želimo spodbuditi slovenske pisatelje, da bi v povesti ali romanu upodobili našega kmeta, njegovo zgodovinsko navezanost na zemljo, njegovo aktivno sodelovanje v NOB, kmetova omahovanja in dvome v času preobrazbe vasi oz. podeželja po vojni, kmetovo voljo po napredku oziroma njegovo vključevanje v nove, sodobne oblike gospodarjenja, odnose med ljudmi na podeželju itd., jih vabimo, da se s svojimi deli udeležijo

NAGRADNEGA LITERARNEGA RAZPISA

To je četrti tovrsten razpis, objavljamo pa ga v počastitev 40-letnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Žirija bo presodila poslana dela in jim določila tri nagrade:

prva nagrada	20.000,00 din
druga nagrada	15.000,00 din
tretja nagrada	10.000,00 din

Udeleženci literarnega razpisa morajo izpolniti naslednje pogoje:

- da predloženo delo še ni bilo objavljeno
- delo naj bo pretipkano (po 30 vrstic na strani) in naj obsega od 200 do 300 (ali več) tipkanih strani
- delu je treba priložiti šifro (pisec bo svoje delo dokazal z dvojnikom)

– delo je treba poslati na naslov: ČZP Kmečki glas, Miklošičeva 4, 61000 Ljubljana (za nagradni razpis) in sicer najkasneje do 1. julija 1981.

Vsa nagrajena dela bo ČZP Kmečki glas objavilo, za kar bodo pisci prejeli honorar po veljavnem pravilniku o avtorskih honorarjih ČZP Kmečki glas. Nenagrajena dela, ki jih bo žirija priporočila kot primerna za objavo, bomo upoštevali v založniškem programu in se o tem s pisci tudi dogovorili.

ČZP Kmečki glas priporoča udeležencem, da že med razpisom sporočijo svojo sodelovanje, kdor pa ima že primeren rokopis, ga lahko takoj pošlje.

Ljubljana, decembra 1980

ČZP »Kmečki glas«
Miklošičeva 4
Ljubljana

Slovencev, ki vlada za mejo, se mora izravnati, pravice morajo tu biti iste kot v Trstu. Ta smoter pa boste sami znali prenesti in mi se bomo od vas učili hoditi svojo pot.«

In ko so se naši kulturniki OF vzpenjali na Matajur, da bi se tam poklonili padlim borcem v narodnoosvobodilnem boju, ljudstvu, ki ga je Bevk tako zelo rad imel, z njim živeli in se skupaj z njim bojeval za obstoj slovenskega življa, za lepo slovensko besedo, za boljši, srečnejši in pravičen svet, so pod njimi ostajale vzporednice nižjih beneških gričev – niz v megle zabrisanih brazd, med katere so Slovenci posejali svoje življenje.

Živa Drole
Lojze Kristancić-Minko

SPREMLJAMO

Prazniki, praznovanja

Rojstni dan republike je minil. Kje ste bili? Kaj ste doživeli? Nad čim ste se zamislili?

Sporočili smo se od vsakdanjega ritma, se popeljali malo »na zrak«, ne prav daleč, kajti denarne in vremenske razmere obsežnejšim potovalnim avanturam niso naklonjene, prebrali, kar so nam ponudili v branje časopisi, ter z večjo ali manjšo vne-mo pomudili pri radijskih in televizijskih programih. Prazničnih programov, seveda...

In o njih nam je razmisliti, četudi je praznik minil in gre kajpak samo še za post festum. Zato naj razmislek seže čez rob letošnjega dneva republike. A ne da bi se zaziral zgolj k stilu naših praznovanj. Gre za načine in pota ohranjanja izročil, za delež spominov v občem toku našega dogajanja, za kontinuirano povezovanje sedanosti s preteklostjo. Tkanje teh vezi naj bi seveda ne bilo v neposredni odvisnosti od prazničnih obletic, vendar nam je dosedanje ravnanje ta spoj tako rekoč vsililo. Kot da je, denimo, dan republike edina priložnost, ko je možno (in obvezno) spregovoriti o narodnoosvobodilnih časih, o revolucionarnih dogodkih vojnih let in o tedanjih prizadevanjih za vzpostavitev oblasti v imenu ljudstva.

Smo mar tudi letos ravnali tako?

Preden povzamemo in uredimo praznične vtise, preberem, kaj sem v zvezi s tem zapisal pred štirinajstimi dnevi, pred praznikom. Tako bo potem lažje preveriti, kako smo praznik (prek medijev) pravzaprav preživeli.

»Bližajoči se praznik,« sem si zapisal, »prinaša s pričakovanji vred tudi razmislek o vsem, kar privre ob takih priložnostih na dan v obliki slavnostnih spomin-skih ur. Pri tem ne gre samo za praznične izdaje časopisov pa za radijske in televizijske programe oziroma oddaje, temveč tudi za posebne javne manifestacije in za celotni splet proslav, tistih v »bazi« ali na republiški ravni. Vso reč lahko posplošimo, saj gre za vse praznike in za občo, že ustaljeno mentaliteto. Spomnimo se, denimo, samo dneva mrtvih: kot na ukaz se vsi do zadnjega z rožami in svečami, katerih cena nas ob tej priložnosti posebej niti ne zanima, podamo na grobove... roko na srce: mnogi med nami edinkrat v letu, saj nam obisk pokopališča sicer še na misel ne pride.

Takih kampanjskih proslavljanj, počastitev ali oddolžitev je obilo in kampanjski duh v njih prevladuje. O globlji vrednosti misli ali čustev, posvečenih posameznim priložnostim, na tej osnovi ali pod takimi pogoji ne kaže govoriti.

Taista resnica velja za vrsto priložnostnih publikacij in oddaj. Celotni tisti, ki jih delajo, do njihove vsebine pogosto nimajo pravega odnosa, saj jih štejejo – na srečo ne vselej – za nebodijihreba službene obveznosti. Prazno besedičenje, ki takšne vrste pobudam sledi, se tudi nas, uporabnikov teh manifestacij, ne dotakne v globino, kajti ne seže nam ne v dušo ne v zavest.

To seveda ne velja za vse »prispevke« take vrste. Zanje, ki jim je ta kritika namenjena, pa vendarle velja, da so pravzaprav medvedje usluge zavestnim prizade-

vanjem glede vcepljanja zgodovinskih izročil v zavest mladih generacij. Povzdignjeni ton, recital, parola, legenda, mit, nadzemska heroiziranje in podobni načini se senzibilnosti sedanje realistične mladine prav nič ne prilagajajo, zlasti ne, če gre za njihovo inflacijo. Niso jim potrebne velike slavnostne ure; tolikanj bolj potrebujejo stvarno in naravno soočanje svoje izkustvene sedanosti z življenjem v na tleh vsakdanjega doživljanja in realnih človekovih dilem.

Ob vsem, kar je bilo zapisano, naslikano, zapeto ali pofilmano o naši revolucijski preteklosti, smo zdaj, štiri desetletja kasneje, priče svojevrstnemu fenomenu: po eni strani vzbuja preobilica »počastitvenega« gradiva občutek nasičenosti, ki se nemalokrat upravičeno sprevrta celo v odpor (saj gre pri kampanjah te vrste »vselej za eno in isto, brez obnove ustvarjalnega duha), po drugi strani pa občutno pravo lakoto po pravem, zaresnem, do kraja avtentičnem soočenju s preteklostjo, ki jo še kako čutimo kot sestavni del svoje sedanosti in kot zibelko svojega zdajšnjega porenja.

Obojnega dejstva (parolarsko-polakirane zasičenosti po eni in žive potrebe po temeljiti analitični informaciji o preteklosti po drugi plati) bi se morali načrtovalci programov vseh javnih medijev zavedati veliko bolj, kot se ga zavedajo. Naj bi torej ne šlo za formalistično izpolnjevanje prazničnih obveznosti in za kampanjska praznična pretiravanja, pač pa za odziv na pričakovanja porabnikov in za odgovore na dejansko zastavljena vprašanja. Sedanjost si zagotovo želi soočanja s preteklostjo, vendar ne na kakršenkoli način in ne v stereotipni obliki. Terja jih in jih zasluži v svojem jeziku, s svojimi izraznimi sredstvi...

Ko se iz zornega kota lastnih premišljevanj oziram na doživljanje, ki so mi jih ponudili mediji za letošnji dan republike, priznavam, da je bilo kampanjskih zapisov razmeroma malo. Kar je storilo ljubljansko Delo v svoji praznični prilogi, se zdi nasploh najboljši možni odziv na praznično priložnost: večinski del priloge je postal, po zaslugi dopisnikov iz velikih svetovnih prestolnic, ogledalo pogledov drugih ljudstev in narodov na ta naš jugoslovanski zdaj in tukaj, na našo revolucijo v njenem živem in aktualnem poteku. Radijski program je ostajal veliko bolj v okviru tradicionalnih »praznovanjskih shem«, ki jim vsaj v retrospektivi avnojske poti slovenske delegacije (je ta tema ob vsakoletnem dnevu republike res nezogibna?), ni zmožl dodati ničesar novega, tako da sem imel občutek, kot da sledim že ničlikokrat preleti lekciji. Pastem te vrste se je še dokaj srečno, čeprav s »polovičnimi kapacitetami« izognil televizijski program, v katerem pa sem kljub vsemu pogrešal nekaj malega praznične barve, se pravi oddaj, ki bi dale poznavcembrskim dnem neko nadsvakdanje obeležje. Tega skoraj ni bilo, z izjemo posnetka simfonijsko-recitalske proslave v znamenju krstne izvedbe Božičeve Štirinajste, dogodke, ki je v naše siceršnje glasbeno dogajanje vnesel duha novine, dasi ne tudi ustvarjalno prelomnega dosežka.

Kako torej slaviti, da ne bomo pretiravali ne v eno ne v drugo smer – ostaja slejkoprej odprto vprašanje. Program naj bo prazničen, toda ne stereotipen; naj bo izjemen, a ne privzdignjen; naj se, v znamenju praznične obletnice, ozira v preteklost, toda ne izolirano, temveč v funkcionalni povezavi preteklosti s sedanostjo...

Vse tako kaže, da je temeljitega programskega razmisleka o vprašanih te vrste razmeroma malo. Prevladuje rutina uredniških odločitev, pa naj gre za sprotne aktualizacije zgodovinskih izročil.

Zdi se, da bi bil v okviru razprav o programskih načrtih medijev potreben smotrni in celovit razmislek tudi o vprašanih, kakršna pridejo na dan (pa spet potonejo v pozabo) ob posameznih prazničnih priložnostih. Kajti prazniki so svojevrstna oblika inventure.

Viktor Konjar

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

Metod Mikuž – nagrajenec AVNOJ 1980

Odbor za nagrade AVNOJ je 20. novembra 1980 izbral letošnje dobitnike nagrade AVNOJ. Za ustvarjalnost, ki je velikega pomena za razvoj Socialistične federativne republike Jugoslavije, je nagrado prejelo devet posameznikov in šest delovnih organizacij. V Sloveniji je poleg sozd Iskra s področja elektroindustrije nagrado AVNOJ s področja družbenih ved (zgodovine) prejel profesor dr. Metod Mikuž.

V obrazložitvi je zapisano:

Prof. dr. Metod Mikuž, ugledni slovenski in jugoslovanski zgodovinar, je takoj po osvoboditvi opravljal zelo odgovorne pedagoško-znanstvene naloge na ljubljanski univerzi. Vzgojil je pedagoško-znanstveni kader in organiziral znanstveno delo na zgodovinskem oddelku filozofske fakultete in na ljubljanski univerzi. Profesor Metod Mikuž je na filozofski fakulteti ustanovil katedro za zgodovino NOB, ki je edinstvena katedra za to problematiko na jugoslovanskih univerzah. Na katedri je Mikuž razvijal ne le orga-

nizirano pedagoško delo, temveč se lo-teval tudi znanstvenih raziskav NOB Slovenije in drugih jugoslovanskih narodnosti.

Znanstveno delo prof. dr. Mikuža je zelo raznoliko. Svojo glavno pozornost pa je namenil obdobju zgodovine od 1917/1918 do 1945. Do leta 1956 je objavil zelo pomembne in zanimive študije in prispevke o zgodovini po prvi svetovni imperialistični vojni in o zgodovini NOB. Leta 1956 je Vojno delo v Beogradu objavilo njegovo knjigo Pregled razvoja NOB v Sloveniji, v kateri je zelo strnjeno podal znanstveni pregled zgodovine narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji do vključno 1942. leta. To je prvo delo o zgodovini NOB v takšni obsežni obliki.

Veliko zanimanja je zbudila tudi njegova knjiga Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917–1941 (Ljubljana 1965). Raziskovanja zgodovine Slovenije kot tudi Jugoslavije tega obdobja si ni mogoče zamisliti brez te pomembne Mikuževe študije.

Največjo pozornost znanstvene javnosti je prof. Mikuž zbudil s svojim poglobitnim delom Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji v petih delih (Ljubljana 1960). Ta zajetna študija pomeni svojevrstno enciklopedijo zgodovine narodnoosvobodilnega boja Slovenije in Jugoslavije.

Prof. dr. Metod Mikuž je tudi aktiven družbenopolitični delavec. V narodnoosvobodilnem boju je sodeloval od leta 1941. Bil je voditelj v Osvobodilni fronti in član predsedstva AVNOJ, opravljal pa je tudi vrsto pomembnih funkcij v raznih družbenopolitičnih organizacijah in organih.

RAZSTAVA PARTIZANSKE GRAFIKE IN RISBE

Ob dnevu republike so na sevniskem gradu pripravili razstavo Partizanska grafika in risba. Gre za izbor bogate dediščine partizanskega likovnega ustvarjanja Božidarja Jakca, Nikolaja Pirnata, Franceta Miheliča, Doreta Klemenčiča-Maja, Draga in Nandeta Vidmarja, Ive Šubica, Vita Globočnika, Franceta Slane, Ivana Seljaka, Vlada Jordana, Lojzeta Lavriča, Janeza Lahovica.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

SLOVESNA PODELITEV UVODNEGA DELA KNJIGE TOMŠIČEVE BRIGADE – Dne 5. decembra je bila v prostorih viške občinske skupščine slovesna podelitev knjige Francija Strleta Tomšičeva brigada, uvodni del, ki so jo prejeli vsi živeči borci udarne proletarske čete in proletarskega bataljona Tone Tomšič ter svojci padlih borcev teh enot. (»Knjigo podeljujemo v viški občini zato, ker je bila ustanovitev prvega proletarskega bataljona Toneta Tomšiča 12. julija leta 1942 v Zapotoku in zato, ker sta bili kar dve tretjini borcev doma z območja sedanje občine Vič-Rudnik«, je med drugim poudaril predsednik občinske skupščine in slavnostni govornik Vili Belič.)

Več o knjigi Francija Strleta Tomšičeva brigada, uvodni del, v prihodnji številki.

Foto: J. ČURIN

Žirija za ocenjevanje dramskih del v počastitev štiridesete obletnice vstaje slovenskega naroda je 17. novembra 1980 zaključila svoje delo.

Po ocenitvi enajstih predloženih del je sklenila tole:

Prva nagrada se podeli avtorju besedila Marjetica.

Druga nagrada se ne podeli.

Tretjo nagrado si delita avtorja besedil Bodičevje in Črna ovca.

Avtorji predloženih del naj se s četrtem izvidom identificirajo na republiški konferenci SZDL, Svetu za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo, Komenskega 7/IV, soba št. 98 a.

TOLMIN

30-letnica
samoupravljanja

V Soškem gozdnem gospodarstvu Tolmin so te dni praznovali 30-letnico samoupravljanja. Ta pomembni jubilej so obeležili z odkritjem svojevrstnega spomenika pred upravno zgradbo SGG: iz starega debela, ki je raslo skozi desetletja, je pognala nova mlada vejica požlahtnjene drevesca. Deblo ponazarja našo družbo, ki je v prvih povojnih letih zrasla do določene gospodarske stabilnosti; nato pa je bila v letu 1950 – s sprejetjem pomembnih družbenih odločitev – vstavljena v »stara debela« nova rast – samoupravljanje. Novi »cepič« je povezan k debelu z bronastim trakom, na katerem je napis: »1950 SAMOUPRAVLJANJE 1980«. Trije listi na vejici pomenijo 30 let nove rasti. Spomenik je delo akademskega kiparja Marka Pogačnika. Pri njegovem oblikovanju pa so sodelovali tudi delavci SGG.

Ob odkritju spomenika so v tej delovni organizaciji pripravili tudi razstavo.

Na častnem mestu razstave je tudi pergamentna listina, iz katere razberemo sklep borcev Zaščitnega bataljona 9. korpusa z dne 21. julija 1974, da izročajo bataljonsko zastavo v varstvo kolektivno Soškega gozdnega gospodarstva Tolmin. Ta kolektiv namreč gospodari z gozdovi, ki so bili operativno področje delovanja bataljona med NOB. Ob Listini so še zastava Zaščitnega bataljona in fotografije borcev te enote.

M. P.

JESENICE

Delo sveta
za oživiljanje
tradicij NOB

Pri občinski konferenci SZDL Jesenice uspešno deluje svet za ohranjanje tradicij NOV. Pri svojem delu so letos predvsem oblikovali predlog družbenega dogovora o varstvu, urejanju in vzdrževanju spomenikov, spominskih plošč in drugih obeležij iz obdobja socialistične revolucije, o urejanju in vzdrževanju grobišč in grobov na območju občine Jesenice.

Pomembnost tega dogovora so člani pojasnjevali in zagovarjali na zborih in sestankih družbenopolitičnih in delovnih organizacij. Predvidevajo, da bodo ta družbeni dogovor podpisniki podpisali ta mesec.

Razpravljali so tudi o delovanju obeh muzejev na Jesenicah in pri tem izrazili željo, da bi delo v muzeju v Kosovi graščini čimprej zaživele. Razen tega so pri tem podali tudi svoja mnenja in stališča ob pripravi na ustanovitev muzeja v Begunjah in o delu muzeja revolucije v Ljubljani. Svet je bil seznanjen in razpravljal je tudi o vsej tej dejavnosti v Sloveniji. Podatke in gradivo o tem mu je posredoval ta svet pri republiški konferenci SZDL. Razpravljali so in tudi dali pripombe k pripravi vodnika o delu in trpljenju med NOB, popisu vseh obeležij iz NOB, popisu internirancev, taboriščnikov in izseljencev, revolucionarnem delu pred in med vojno ter o graditvi naše domovine po vojni.

BRANKO BLENKUŠ

KUČIBREG

Spominska slovesnost

Na meji med Slovenijo in Hrvaško nad reko Dragonjo leži vasica Kučibreg. Vsako leto se zberejo borci Istre v tej vasi, da počaste spomin na tragičen dogodek v novembru 1944, ko je nenadni napad fašistov in Nemcev iznenadil bataljon »Čikonja« ali kot se je uradno imenoval bataljon »Alme Vivoda.«

V bataljonu so bili zastopani Slovenci, Hrvati in Italijani. Komandant bataljona je bil Marjan Tu, s partizanskim imenom »Čikonja«, kar se po naše reče štokljia. Nekaj dni pred nesrečo je bil Marjan premeščen oziroma je šel na zdravljenje, predno je nastopil drugo zaupno delo.

Na spominski plošči je v vseh treh jezikih napis: V slovo in trajen spomin borcem slovenske in hrvaške ter italijanske narodnosti, zvestim sinovom Istre, neločljivih tovarišev v boju in smrti, ki so kot bratje z ramo ob rami dali življenje za skupne cilje, da živimo lepše dni v prostosti – postavilo ljudstvo Bujsčine in Koprsčine ob 40-letnici ZKJ, dne 20. 9. 1959.

Na tej slavnosti je prisostvovalo poleg domačinov iz Bujsčine in slovenske Istre še zelo veliko tovarišev iz zamejstva. Pevski zbor iz vasi Marušiči iz Bujsčine je zapel več pesmi in žalostink. Predsedniku ZZB NOV iz Umaga tovariš Zic je podal kratek pregled dogodkov v spomin na ta neenak boj, v katerem je padlo 25 borcev. Na slovesnosti so govorili tudi zastopnica borcev iz slovenske Istre, zastopnik italijanske narodnosti in zastopnik iz zamejstva.

MILAN CIRK

KS BRINJE

Odlikovanja
in priznanja

Ob dnevu republike je bila v KS Brinje organizirana prireditev s podelitvijo odlikovanj, priznanj in krajsim kulturnim programom. Po nagovoru je predsednik KK SZDL Jože Vidrih predal besedo slavnostnemu govorniku, predsedniku skupščine KS Milošu Poliču. Po govoru je Miloš Polič podelil priznanja KS ter priznanja in značke CZ občine Ljubljana Bežigrad.

Priznanja KS so dobili: Hano Florjančič, Dušan Gorkič, Miha Gramc, Irena Jesenik, Tone Jurca, Franja Knez, Jana Kolaric, Marija Kumer, Lojze Peteh, Miloš Polič, Pavla Prebil, Magda Ribič, Slava Selevšek, hišni svet Hubadova 4-8, hišni svet Šarhova 10-16, hišni svet Pohorskega bataljona 10.

Občinska priznanja in značke CZ so dobili: Janez Jagodič, Metod Kopitar, Franc Knez, Vera Moretti, Stane Pristovnik.

Občinsko priznanje brez značke je dobila galska enota CZ KS Brinje.

Državna odlikovanja je podelil predsednik skupščine občine Ljubljana Bežigrad Janez Rigler. Odlikovani so bili: z redom zasluga za narod z zlato zvezdo Silvo Furlan-Pablo, Franc Mazovec-Risto, Milica Molek-Ganovec; z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem Alojz Maslo, Pavla Straka-Cedilnik; z redom dela z rdečo zastavo Franci Podbevšek; z redom republike s srebrnim vencem Jože Brancelj, Anica Gorkič-Virant, Slavka Radošević, Franc Rakar, Iva Rakar-Rozman; z redom zasluga za narod s srebrnimi žarki Franjo Božič; z redom dela z zlatim vencem Franc Dolgan; z redom republike z bronastim vencem Vera Maslo Zorcut, Darinka Maraz.

Podelitvi je sledil krajsi prisrčen program, ki so ga pripravili malčki iz VVZ Ciciban in učenci osnovne šole Franceta Bevka skupaj s svojimi vzgojitelji in učitelji.

GORAZD MASLO

CELJE

Obširni programi

Na območju občinskega odbora ZZB NOV v Celju v tem mesecu zaključujejo letne skupščine krajevnih organizacij zveze borcev NOV. Po sedanjih ugotovitvah sodeč so bile izredno dobro obiskovane.

Krajevne borčevske organizacije so prejele obsežne programe za leto 1981. Člani ZB bodo množično sodelovali v vajah NNNP, skrbeli za bolne borce, organizirali patronažno službo za negibljive borce, opravljali redno dežurno službo za članstvo ZB.

Borci na celjskem območju so množično vključeni v DPO, predvsem v vodstvene organizacije, nadalje v komiteje SLO in DS.

Dne 3. decembra je bila skupščina članov ZB NOV v Trnovljah, kateri je prisostvoval sekretar občinskega odbora ZZB NOV občine Celje. Miha Petan je pozdravil skupščino z besedami, da je ta organizacija ena najmanjših, vendar je bolj aktivna kot nekatere organizacije ZB na celjskem območju. V razpravi so ugotavljali, da v zadnjih mesecih dispanzer za borce slabše in počasneje pregleduje borce, ker je le en zdravnik, pa še ta neredno dela.

Predsednica Rdečega križa je borcem spregovorila o potresu v Italiji in namenu RK za zbiranje šotorov, odej in denarja. Predsednica je po končanem zboru pobrala prostovoljne prispevke ob članov ZB v denarju za prizadete v potresu v Italiji nad 1.400,00 dinarjev.

VIKTOR DOBRIŠEK

RENČE

Slovesen
dan republike

V Renčah, zibelki partizanstva na Goriškem, so dan republike proslavljali že v petek, 28. novembra. Pred polno dvorano poslušalcev, med njimi je bila tudi delegacija pobratene občine Staranzano iz Italije, so slavnostni kulturni program izvajali orkester učencev glasbene šole Renče, domača sekcija za družbeno aktivnost žena in domači mešani pevski zbor Svoboda, ki je pod vodstvom Antona Klančiča zapel več pesmi pod naslovom Zapojmoo pesem. Pod vodstvom in v priredbi Alfonza Miščka je orkester mladih glasbenikov nastopil z Rapsodijo Zmaga (venčkom revolucionarnih in partizanskih pesmi). Tako orkester kot njegov vodja zaslužita vse priznanje in pohvalo. Skupina žen je nastopila z recitalom Naša domovina je TITO. V recitalu so se vrstile tople in iskrene besede, ki pomenijo našo stvarnost: »...Tito našel pot v novo je življenje. Kdo je? Iz železa je, a iz železa sije toplo mu srce. Čeprav tvoj glas se več ne sliši, beseda tvoja v nas živi, med nami in z nami dragi Tito si – in boš ostal...«

Slovesnost je bila enkratna. Zaključila sta jo skupaj orkester glasbene šole in mešani zbor Svoboda iz Renč. Na slovesnosti so podelili tudi krajevna priznanja OF. Takih kulturnih prireditev si še večkrat želimo.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

PORTOROŽ

Skupščina delegatov
istrskega odreda

V soboto, 22. novembra, se je sestala v dvorani Splošne plovbe Piran v Portorožu ustanovna skupščina delegatov, članov dosedanjega odbora in pododborov skupnosti borcev Istrskega odreda. Na dnevnem redu je bil bogat in zelo zanimiv program, ki je vseboval razen poročil o dosedanem delu odbora, nadzornega odbora in pododborov tudi predlog novega pravilnika o organiziranosti, poslovanju in nalogah skupnosti borcev Istrskega odreda, razpravo in sklepanje o aktualizaciji dolgoročnega odredovega programa dela, sprejetega decembra 1977, in končno tudi izvolitev novega odbora, prilagojenega določilom pravilnika.

Zasedanja se je udeležilo 83 od 99 vabljenih delegatov in nekateri ugledni predstavniki skupščin in družbenopolitičnih organizacij iz piranske in izolske občine, med njimi tudi Ivan Majnik-Džems, predsednik piranskega občinskega odbora SZDL.

Skupščina je pomenila pomembno prelomnico ali bolje rečeno obračun skoraj 15-letnega dela odredovega odbora, ki se je začelo 3. septembra 1966, ko je bil ustanovljen na pobudo odredovih borcev.

Med tem prizadevanjem je odredov odbor s svojimi komisijami, kot je bilo mogoče spoznati iz obsežnega pisnega poročila, poslanega delegatom že deset dni pred zasedanjem, in uvodnih misli predsednika Mirka Remca, že leta 1967 izdal odredovo faktografijo v tristo izvodih, naslednje leto pa je ob 25-letnici ustanovitve odreda skupaj s predstavniki Komande istrskega vojnega področja ob polni podpori in razumevanju predstavnikov sežanske občine odkril spomenik, posvečen bojnemu bratstvu treh narodov (Slovencev, Hrvatov in Italijanov) na Kozi. Medtem so odredovi borci, hvaležni brkinskim ljudem zaradi nesebične medvojne podpore, v letih 1967 do 1970 sprožili politično akcijo za podporo dotlej zapostavljenim Brkinom in jo neprekinjeno v raznih oblikah nadaljevali v sodelovanju s predstavniki odbora aktivistov Južnoprimorskega okrožja in člani pristojnih občin.

Najpomembnejša in tudi najuspešnejša izpeljana odredova povojna naloga pa je bila vseslovensko realizirana z izdajo odredove zgodovine, ki je izšla 1975. leta kot delo odredovega borca in je bila tako s strani borcev kot prebivalcev odredovega operativnega območja zelo ugodno sprejeta. Naslednje leto pa je dobila vseslovensko priznanje nagrado vstaje slovenskega ljudstva 1976.

Tudi v preteklih dveh do treh letih se je, kot smo zvedeli iz vnete razprave, dejavnost odredovega odbora in medtem ustanovljenih pododborov po domicilnih občinah (Kopru, Izoli, Piranu, Ilirski Bistrici, Postojni in Sežani pa tudi v Ljubljani) nadaljevala z veliko prizadevnostjo, saj so organizirali za dan borca 1979. leta na Kozjanah veličastno odredovo zborovanje, ki ga je spremljalo vneto prizadevanje v tisku za ohranitev ogroženega obstoja vasi. Ob tem pa je bila odprta tudi muzejska dokumentarna zbirka v obnovljeni vaški šoli. Hkrati je bila s podporo občinske konference SZDL Sežana in sodelovanjem predstavnikov domačinov ter članov odbora aktivistov Južnoprimorskega okrožja izdana posebna knjižica »Kozjane, partizanska vas v Brkini« v obsegu nad 100 strani.

Še širši obseg je dosegla odredova aktivnost v letu 1980, ki so bili ne le ustanovljeni domicilni pododbori pri občinah, temveč so bila s sodelovanjem krajevnih in občinskih dejavnikov tudi odkrita spominska obeležja, posvečena njegovim padlim borcem in izbojevanim bojnim zmagam na Pregarju, v Materiji, v Šmarjah nad Koprom in v Luciji pri Portorožu. Izhajajoč iz teh dejstev in spoznanj je predsedujoči Remec več kot upravičeno ugotovil, da sodi odbor Istrskega odreda med najaktivnejše slovenske domicilne odbore partizanskih enot.

Potek zasedanja delegatske skupščine se je odlikoval tudi po bogati in prizadeti razpravi udeležencev, saj je ta zajela zlasti splošna in zelo aktualna družbenopolitična prizadevanja – stabilizacijo, organizacijska in programska vprašanja v nadaljnjem delu odredovega odbora in prepotrebno skrb za reševanje od 3. do 6. novembra spet hudo prizadetih Brkinov. Prav v razpravi o prizadetosti Brkinov so borci ponovno pozvali predstavnike naših družbenopolitičnih skupnosti, naj čimprej organizirajo prepotrebno pomoč po naravni nesreči hudo prizadetim Brkinom. Pri tem pa se je ponovno izkazala vsestranska, zlasti čustvena in moralnopolitična povezanost bivših partizanov z brkinskim ljudstvom, ki jih je med vojno navzlic strahovitemu okupatorskemu nasilju hranilo, negovalo in skrivalo njihove ranjence ter jim vsestransko pomagalo. Po vojni pa so bili Brkini do nedavnega v gospodarskih prizadevanjih neupravičeno zapostavljeni. Sedaj pa jim je poledica uničila skoraj vse sadno drevje in povzročila neprečlenljivo škodo v gozdovih.

S sprejemom že omenjenega novega pravilnika, izvolitvijo 25-članskega odbora, 9-članskega sekretariata in novega predsednika Janka Jeliniča je skupščina izčrpala svoj dnevni red.

Po zasedanju so se delegati, med katerimi so bili tudi odredovci iz zamejstva in brkinski ter odredov narodni heroji Karlo Maslo, srečali še pri kosilu v restavraciji Splošne plovbe, obujali spomine na skupna vojna doživetja in izmenjali misli o sedanjih prizadevanjih, ki so zlasti bogata na področju piranskega pododborja.

MAKS ZADNIK

PTUJ

Akcija za spravilo
letine

Tudi v okolici Ptujja in Ormoža so se vrstile skupne akcije prebivalstva, mladine in vojakov ptujskega garnizona za spravilo letine sladkorne pese. Tako se je pravzaprav nadaljevala že več tednov trajajoča pomoč kmetovalcem, ki jih je zgodnji sneg presenetil že pri trgatvi, razmo-

čena polja pa tudi, ko se je sneg stopil, niso bila primerna za strojno obdelavo. Posebej velja pohvaliti mladino iz tukajšnjih osnovnih in srednjih šol, ki je izmenično sodelovala na akcijah skoraj štirinajst dni, medtem ko se vojaški vključujejo v pomoč za spravilo pridelkov že vse od trgatve, torej že več kot mesec dni.

VILI PŠENICNY

ŽALEC

Pomembnost dela
planinskih društev

Planinci občine Žalec smo z zadovoljstvom ugotovili, da se je v naši sosesčini pojavila nova transverzala, ki nas bo popeljala po poteh NOV. Odšli bomo lahko na »Pot spominov občine Domžale«. To še tembolj, ker je bilo NOV gibanje na Moravškem, v Črnem grabnu itd. tesno povezano z gibanjem v Savinjski dolini. Na razpolago imamo vodnik, bogato opremljen s fotografijami s spomeniki NOV in s pregledno karto.

V Savinjski dolini se pripravljajo, da bi organizirali spominske pohode k posameznim spomenikom NOV. Izdali so legitimacijo in udeležba na treh in več pohodih bo pogoj, da bo pohodnik prejel posebno značko.

Zaenkrat sta bila dva pohoda, organizatorja PD Polzela in Zabukovica. Upajmo, da bodo pristopila tudi ostala društva, in da bomo lahko na teh planinskih pohodih spoznali celotno zgodovino narodnoosvobodilnega gibanja v Savinjski dolini.

Pri tem moramo poudariti vso pomoč, ki jo pri organizaciji pohodov ob spomenikih NOV nudi občinski odbor ZB NOV Žalec, in izraziti začudenje, da med podpisniki družbenega dogovora o varstvu, urejanju, in vzdrževanju grobov in grobišč iz NOV niso predvidena niti planinska društva niti telesnokulturna skupnost, v okviru katere delajo planinska društva. Pozabljajo se na dejstvo, da so planinska društva med prvimi, ki gojijo tradicijo NOV, ki skrbijo za osamljene spomenike na obrobju, in na žalost skorajda edina, ki mladino popeljejo k večkrat v preveč osamljenim spomenikom v osrčju gozdov.

FRANC JEŽOVNIK

VRSNO

Slovesna zaprisega
mladih

Ob odkritju spomenika padlim krajanom KS Vrsno so slovesno stopili v vrste teritorialne obrambe tudi mladinci in mladinke iz idrijske in tolminske občine. Nad petdeset mladih je s

slovesno zaobljubo zapriseglo, da bodo nadaljevali slavno pot Idrijskotołmínskega odreda in branili nedotakljivost domovine.

VOJKO HOBIČ

MARIBOR

O Titu, partiji in revoluciji

Letošnja srečanja vojakov in mladine pod skupnim naslovom Mladost v pesmi, besedi in spretnosti se bližajo sklepni republiški prireditvi, ki bo 19. decembra v Ljubljani. Te dni so se zvrstila regionalna srečanja, na katerih so se pripadniki JLA ter mladinci pomerili v poznavanju življenja in dela tovariša Tita, razvoja komunistične partije in Zveze komunistov Jugoslavije ter socialistične revolucije, prikazali pa so tudi dosežke v umetniškem ustvarjanju in poustvarjanju.

Tako je bilo pretekli četrtek tudi v Mariboru, kjer so se srečale ekipe vojakov in mladine iz Maribora, Lenarta, Slovenske Bistrice, Ormoža in Ptuja. Zmagala je ekipa Kluba mladih in vojakov VP 5008 iz Ptuja ter se tako uvrstila v zaključni del tekmovanja, ki bo pred dnevom JLA.

VILI PŠENICNY

BOVEC

Občinsko tekmovanje v orientacijskem pohodu

Prvo občinsko tekmovanje rezervnih starešin, pripadnikov JLA in mladine občine Tolmin, ki ga je organizirala OK ZRVS Tolmin v Bovecu, je povsem uspelo. Tekmovanje, ki je bilo na 10 kilometrov dolgi progi in je poleg tega zajemalo še streljanje z MK puško, met bombe v cilj, orientacijo in taktično nalogo za mladince pa tudi vprašanja iz zgodovine NOB, je povsem uspelo. Škoda le, ker se tekmovanja niso udeležile vse prijavljene ekipe.

Krajevna organizacija ZRVS Bovec je zahtevno tekmovanje dobro izpeljala. Rezervni starešine občine Tolmin bodo to tekmovanje organizirali poslej vsako leto.

V ekipah ZRVS in JLA je zmagala ekipa ZRVS Bovec I pred Graničarji VP 1165 in ZRVS Tolmin II. Najboljše rezultate med ekipami ZSMS je dosegla ekipa SC Vojvodine Tolmin, drugo mesto je zasedla ekipa ZSMS Log Čezsoški, tretje pa graničarji VP 1165.

V. HOBIČ

CELJE

Obiskali so starejše člane

V počastitev praznika republike je krajevni odbor ZB »Janko Škvarča« Celje po svojih poverjenikih na predvečer praznika organiziral obiske vseh nad 75 let starih članov. Ob tej priložnosti so poleg ustnih čestitk poverjeniki izročili obiskanim še šopke cvetja in skromna darila. Slabo vreme je akcijo sicer nekoliko otežilo, ni pa vplivalo na zadovoljstvo obiskanih članov, ki so to potezo organizacije toplo sprejeli in je bil namen te akcije s tem tudi dosežen.

FERDINAND ŠIRCA

PODNART

Patruljni tek po poteh Staneta Žagarja

Po sklepu zadnje konference KO ZZB NOV Podnart bo v januarju 1981 prva smučarska prireditve – patroljni tek po poteh narodnega heroja Staneta Žagarja, ki ga bosta priredila KO ZZB NOV in TVD Partizan Podnart v sodelovanju s KO ZZB NOV Srednja Dobrava in Kropa. Prvi kakor tudi vsi naslednji patroljni teki bi bili na terenu Prezrenj – Spodnje, Srednje in Zgornje Dobreve v počastitev spomina na predvojnega učitelja na Srednji Dobravi, narodnega heroja Staneta Žagarja, člana CK KPS in glavnega poveljnika slovenskih partizanskih čet ter poveljnika gorenjskih partizanov, ki je padel 27. marca 1942 na Rovtu nad Crngrobom.

Patruljnega teka v trojkah se bodo lahko udeležili, ženske in moški po dogovorjenih starostnih skupinah kakor tudi pripadniki JLA iz karsne Stane Žagar iz Kranja.

CIRIL ROZMAN

GOLO

Srečanje borcev Levstikove brigade

Dne 8. novembra 1980 smo se zbrali borci 8. brigade Frana Levstika na Golem. Da pa smo se zbrali prav na Golem, ni naključje.

Na Golem, v Škrilah, Visokem, Zapotoku, Kuřečku in Krimu se je brigada zadrževala precej časa. Na tem terenu je imela brigada hude boje v 6. ofenzivi. Tu se je brigada bojevala z veliko močnejšim sovražnikom in utrpela velike izgube. Padlo je veliko borcev in tudi ranjenih smo imeli veliko. Padel je tudi namestnik komandanta brigade, Franc Kraljič-Frenk. Občina Vič-Rudnik je podelila domicil naši brigadi prav zato, ker se je brigada veliko zadrževala in bojevala prav na njenem območju.

Pred srečanjem so nekateri borci obiskali šole in to v Šmarju, Grosupljem, Velikih Laščah in Robu in jim pripovedovali o bojih, ki jih je vodila Levstikova brigada na Krimu v ofenzivi.

Dogovorili so se tudi s pohodnimi enotami, ki nosijo ime Frana Levstika, da bodo organizirale pohod na Golo. Tako so prišle pohodne enote iz Grosuplje, Šmarja, Velikih Lašč, Ribnice in Turjaka. Poročilo pohodnih enot je sprejel Venčeslav Kolenc-Vencelj, ki je predsednik sedanega odbora brigade, pred osnovno šolo Golo, kjer je Janez Perovšek-Pelko pred sedemintridesetimi leti govoril borcem. Moški pevski zbor je nato zapel dve pesmi, nato pa so vsi borci in pohodniki z zastavami krenili na pokopališče, kjer je pokopan namestnik komandanta brigade Franc Kraljič – Frenk. Položili smo venec na grob, o njegovem liku pa sta govorila Vencelj in Perovšek kot takratni komisar brigade. V gasilskem domu na Golem je bila nato skromna proslava, s kratkim kulturnim programom. Brigado je pozdravil predsednik krajevnega skupnosti. Poudaril je, da so krajani zelo zadovoljni, ker borci nismo pozabili tistih težkih časov.

Potem je Perovšek govoril o brigadi. Orisal je zmage, pa tudi težke dni. Pevski zbor Golo je zapel nekaj partizanskih in narodnih pesmi. Med drugimi tudi »Janez Kranjski Janez«, katero je spenil takratni komisar brigade Janez Perovšek – Pelko. Otroci osnovne šole Golo pa so izvedli prirčen program. Nato so pozdravile brigado pohodne enote in ji izročile skromna darila. Sledil je pozdrav predsednika sedanega odbora brigade Venčeslava Kolenc – Vencelja, ki je tudi razdelil spomence vsem borcem, ki so in bodo letos praznovali svoj življenjski jubilej.

Srečanje je bilo resnično prirčno, domače, lahko rečem partizansko. Marsikateri borec je bil prvič po sedemintridesetih letih v teh krajih. Srečanje je organiziral odbor sam. Domačini so nam pomagali in priskočili na pomoč kot v tistih hudih časih. Kuhali so nam čaj, klobase in kavo, tako da smo delili čaj vsem pohodnikom.

Po kulturnem programu smo posedeli pri skromni jedatki in pijači v gasilskem domu z domačini. Vsi smo dobili klobaso in pijačo brezplačno, plačal je odbor.

Vsi smo bili ob zaključku zelo zadovoljni. Takih srečanj si borci še želimo.

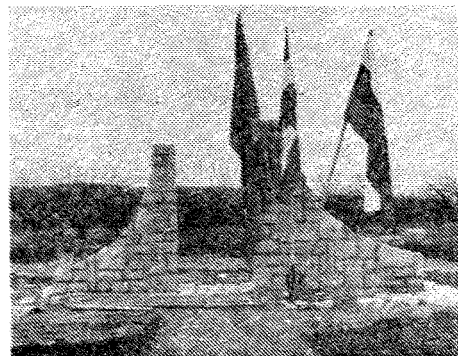
ŠTEFKA KOLAR

VRTOJBA

Spomenik ob prazniku

Vrtojba je dan republike praznovala posebej slovesno. Prav na dan njenega rojstva, 29. novembra letos, so odkrili spomenik 86. padlim borcem NOV, talcem in žrtvam fašizma in se tako oddolžili borcem, ki so za to svobodno, samoupravno socialistično Titovo republiko Jugoslavijo darovali svoja življenja. Čeprav je bilo vreme hladno in vetrovno, se je ob spomeniku zbrala velika množica domačinov in občanov okoliških vasi. Slavnostni govor je imel predsednik komisije za razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB NOV Nova Gorica Albert Rajer-Borut, ki je med drugim podčrtal velik prispevek vrtojbenskega prebivalstva v NOB in veliko žrtv, ki jih je ta vas utrpela med NOB. Poudaril je pomembnost pridobitev v narodnoosvobodilnem boju, ki jih naši ljudje visoko cenijo, skrbno negujejo in varujejo. Spomenik je odkril predsednik krajevnega združenja borcev NOV Vrtojba Slavko Čučić-Kosič. Kulturni program so izvajali domači pionirji, mladina in domači mešani pevski zbor pod vodstvom Alenke Saksida.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

Spomenik padlim borcem NOV v Vrtojbi

OSILNICA

Kritična ocena in načrti

Prebivalci Zgornjega dela Kolpske doline od Broda na Kolpi proti Cabru so se v prvih dneh oborožene vstaje naših narodov uspešno vključili v boj proti okupatorju. Številni so bili odpeljani v koncentracijska in druga taborišča. Lahko trdimo, da je bil njihov prispevek v boju za svobodo velik. Prebivalci te dni načrtujejo svojo prihodnost za obdobje do leta 1985. Istočasno pa kritično ocenjujejo minulo iztekajoče se srednjeročno obdobje. Ob tem ocenjevanju ugotavljajo, da so dosegli lep napredek pri gradnji komunalnih objektov in pridobivanju novih delovnih mest v domačem kraju. V Silnici je organizacija združenega dela LIV Postojna zgradila industrijski obrat, v bližnjih Plešcih v SR Hrvaški pa je organizacija združenega dela Kovinoplastika iz Loža zgradila podoben obrat. Niso pa zadovoljni s slabim vzdrževanjem ceste. Po njihovi oceni bi bil skrajni čas, da se pristojne službe za vzdrževanje ceste v tej dolini dokončno dogovorijo, kdo bo ceste vzdrževal v zimskih dneh. Ni dopustno, da bi bili ti kraji po več dni brez vsake povezave. To se je dogodilo tudi ob letošnjem 29. novembru, dnevu republike. Do sedaj so že izrekli več kritičnih besed, vendar brez uspeha. Zlasti pa so pri obravnavanju teh zadev, najbolj kritični člani borčevske organizacije, ki zatrjujejo, da je potrebno napraviti red tudi pri tem.

VIKTOR DRAGOS

VELENJE

Borci za severno mejo

Koroški borci za severno mejo iz let 1918/19 se vsako leto priklonijo z enominutnim molkom pred spomenikom padlemu Malgaju. Organizacija

cija teh borcev vsako leto organizira izlet po spominskih obeležjih. Ogledal so si tudi rojstni kraj Prežihovega Voranca in nato muzej v Ravnah na Koroškem.

POLDE MEH

TRŽIČ

Ob odkritju spomenika Karlu Prušniku-Gašperju

Člani pododbora koroških partizanov iz Tržiča in ostali borci NOV smo se 25. oktobra 1980 udeležili odkritja spomenika prijatelju tržičkih partizanov, Karlu Prušniku-Gašperju. Pokojni Gašper je še 4. julija 1978 pod Storžičem pri spomeniku govoril na zboru gorenjskih aktivistov.

Ker je bilo odkritje spomenika šele ob 15. uri, so si udeleženci iz Tržiča v dopoldanskem času ogledali Gosposvetsko polje in knjezni kamen. Pri tem so obudili spomine na davne čase, ko so koroški Slovenci v svoji domovini še uživali enakopravnost z nemško govorečimi deželami. Potnikom v avtobusu je zgodovino koroških Slovencev razgrnil Silvo Ovsenk, koroški borec in dober poznavalec razmer na Koroškem.

Pred slovesnostjo smo se okrepčali v Bilčovsu pri koroškem Slovincu Hanziju Ogrisu, nato pa odšli na kotmrško pokopališče. Vreme je bilo deževno in hladno, po okoliških hribih je padal sneg.

Ob odkritju je bilo več govornikov, Gašperjevih prijateljev, pevskih zborov in recitatorjev. Obujali so spomine na Gašperjev prispevek pri gradnji novih odnosov v Avstriji in predvsem na Koroškem.

Pred vrnitvijo smo si ogledali še lep, nedavno zgrajen kulturni dom v št. Primožu, kjer so ravno predvajali film o gradnji doma. Večerjali smo v gostinskem obratu Janeza Wutteja-Luca, ki je sedaj predsednik Zveze koroških partizanov, prej pa je bil Gašperjev namestnik. Z njim smo izmenjali tudi misli o boju koroških Slovencev za uresničitev 7. člena avstrijske državne pogodbe.

Domov smo se vračali polni doživljajev tistega dne s sklepom, da bomo medsebojne vezi prek meje v bodoče še bolj utrjevali.

FRANCE ZNIDAR

CERKNO

Srečanje skojevcev in skojev

»Prisrčno se zahvaljujemo vsem,« so se zadovoljni izrazili nekdanji skojevci in skojevke, ki so med NOB delovali v domačem kraju na Cerkljanskem, ob slovesu na sobotnem srečanju, ki so ga jim priredili domačini v Cerknem. »Nadvse smo srečni, da ste se po toliko letih spomnili na nas in nas povabili.«

Ze pred razpadom Italije se je večje število mladih v vaseh na Cerkljanskem vključilo v OF. Po razpadu Italije, ko so vsi moški odšli k partizanom, je politično delo na terenu slonelo predvsem na mladih skojevkah. Po osvoboditvi pa so odšli v razne kraje po Sloveniji.

Najprej so jih povabili v osnovno šolo – spomenik NOB, kjer so jim priredili pester kulturni program, v katerem so sodelovali učenci osnovne šole, moški pevski zbor Peter Jereb in nekdanji član igralske skupine 9. korpusa Polde Dežman. Ogledali so si tudi film »Spomeniki NOB na Cerkljanskem« avtorja Božana Verbiča. Vodstvo tovarne Eta pa jih je povabilo na ogled nekaterih proizvodnih obratov. Položili so vence in cvetje k obeležjem, kjer so zverinsko umorili skojevko Fani Tušar in mladince Ludvika Ličarja ter k grobnici 999 padlih borcev NOV. Nato so se zadržali v prijetnem kramljanju in obujanju spominov na težke čase med NOB.

»Srečni smo, da je naš kraj dosegel tak napredek na gospodarskem in kulturnem področju, da je mladim lepše, kot je bilo nam v mladosti,« so poudarjali nekdanji mladi aktivisti, danes nekateri že z rahlo srebrnino v laseh.

JANEZ JERAM

PREBOLD

Razvejana aktivnost

V domu pod Reško planino so se pred časom zbrali preboldski planinci na svojem rednem občnem zboru in ocenili svoje delo in izvolili novo vodstvo. Prav gotovo je bil to eden izmed najlepših obračunov dela, saj so se srečali v povsem prenovljenem domu, ki je njihov ponos in obveza za naprej.

Planinsko društvo Prebold je eno izmed najbolj množičnih organizacij rekreativnega značaja v žalski občini. V osmih letih svojega obstoja so razvili široko aktivnost. Njihovi obstoj pa je zlasti pomemben za vzgojo mladih ljubiteljev narave in planin. V minulem obdobju je bila osnovna naloga preboldskih planincev v zagotavljanju aktivnega in rednega udeleževanja čim večjega števila delovnih ljudi in občanov v planinstvu. V društvo je včlanjeno prek 1200 planincev, kar pomeni več kot 30 odstotkov celotnega prebivalstva krajevnega skupnosti Prebold. Posebno pomembno je bilo njihovo delo pri obnovi planinskega doma pod Reško dolino. Gre za eno izmed najpomembnejših družbenih pridobitev, katero je s prostovoljnim delom prispevala neka telesnokulturna organizacija v občini.

Program, ki so ga zastavili za leto 1981, prinaša številne izlete, pohode in druge planinske užitke. Poleg vsega tega pa bodo tako kot doslej posvečali veliko pozornost vzgoji mladih kadrov, propagandi dejavnosti, šolanju planinskih vodnikov, gorskih stražarjev in drugih. Skratka dobro zastavljen program in izkušnje osmih let so porok za vsestransko aktivnost planinskega društva Prebold tudi v naslednjem obdobju.

DARKO NARAGLAV

MOZIRJE

Prireditve ob dnevu oboroženih sil

Osrednja proslava ob dnevu oboroženih sil v občini Mozirje bo v Kulturnem domu v Nazarjih 20. decembra, pod pokroviteljstvom občinske konference ZRVS Mozirje. Kulturni program bodo izvedli člani domačega prosvetnega društva v sodelovanju z osnovno šolo iz Mozirja in Nazarij. Ob tej priložnosti bodo zaslužnim občanom za delo na področju SLO in DS podelili priznanja. Priznanja bodo sprejeli tudi vojaki in starešine za prizadevno delo v TO, organizaciji ZRVS in v krajevnih skupnostih v obrambnih pripravah.

Predsednik SO Mozirje bo priredil sprejem za učence OS. Ob tej priložnosti jim bodo podelili knjižne nagrade za najboljše spise, ki so jih mladi napisali med letom na temo NOB in obrambne vzgoje.

Dva in dvajsetega decembra pa bodo predstavniki SO, DPC, delovnih kolektivov in iz krajevnih skupnosti Solčava obiskali graničarje v karavli »Savinjski partizan« v Logarski dolini in Strelčevem vrhu. Pod pokroviteljstvom občinskega štaba TO in občinske strelske zveze Mozirje pa bo izvedeno strelsko tekmovanje z vojaško puško.

TONE MODRIJANCIC

Koroški borčevski vsakdan

Burja zavija okoli kmetij

Borci so premalo vključeni v specializirane organizacije

Slovenjegraške kotline, ravnice, ki se pri Mislinji dvigne strmo nad velenjske hribe in vasi, je svet zase, koroški svet od Črnege in Kremžarjevega vrha do Paškega Kozjaka in Plešivca. Strmina pri Mislinji človeka nenadoma vrže v drugačnost, ki se kaže ne le v govorici, pač pa tudi v ravnanju in nehanju koroškega človeka. Korošec je bil skozi zgodovino vselej na prepihu, hrupno je velo okoli njega, svinčniki v rokah politikov so predstavljali meje, ljudje v razdrapanem koroškem svetu pa so se trdno oklepali svojega slovenstva. Nedvomno je, da jim je zgodovina vtisnila svoj pečat. Korošec zna biti zaprt vase, trdi in nemalokrat trmast, tudi odljuden, če ga prav ne poznaš. Z dušo in telesom je prikovan na izročilo. Skrbno ga neguje: posebna zvrst kulturnega udejstvovanja se je rodila iz tega. O svojih hribih govori z ljubeznijo. Kolne jih, toda v kletev je položena radost. Ponosen je na svoje ljudi. Na Sentanelce, Libeličane, Hotuljce... na heroje Vrunča, Iršiča... na Voranca, Sušnika, Šipka, na vnete zapisovalce koroške starosti. Vedrina veje iz njih, včasih že kar presihoka in prehrupna, tja pod strop se dvigajoča.

O Korošcih in Koroški, natančneje slovenjegraški občini, smo se nedolgo tega na široko razgovorili na Pirševem domu nad Mislinjem, prijetni planinski postojanki, ki jo je

ske višine kraljuje prijazna hišica, ki premore štirinajst ležišč in vrsto domačih specialitet, ki jih lahko zalijete s pristno domačo kapljico.

Franc Brodnjak, oskrbnik, krepak šestdesetletnik, in ves resen, ne sko-

Ludvik Pušnik: »Nezadovoljni smo s solidarnostjo, ki je sploh ni. Občine, ki so na meji razvitosti in običajno z močno razvitim narodnoosvobodilnim gibanjem v preteklosti, težko rešujejo svoje borčevske probleme.«

pari s pohvalami, a tudi reklame ne bi rad delal. Pa vendarle izvemo, da bi rad, da bi tudi borci prišli kdaj k njemu, za dan, dva, takole mimogrede, na malo daljši klepet.

Brodnjak, če je že pri volji, rad raztegne harmoniko, še raje klarinet. Bolj pri srcu mu je, glasovi se prijetneje razlijejo, pravi.

»Za oddih je pri nas kot nalašč, še sploh sedaj, ko smo ob pomoči TTG iz Celja dom uredili. Nismo daleč od cest, ne od mesta. K nam ni težko priti. Nismo dragi, ne zahtevni.«

Dogovorili smo se, da na Pirševem domu preresetamo utrip slovenjegraške občine, njenih ljudi, da izmerimo voljo in pripravljenost. Z očmi borcev. Pošteno in resno. Brez dlake na jeziku.

Solidarnost, velika želja

In tako smo se na Pirševem domu srečali s Slovenjgraščani: Ludvikom Pušnikom, predsednikom borčevske organizacije, tajnikom Stanetom Butolinom, Ivanom Majcnom, dolgoletnim predsednikom, Francem Belišem, podpredsednikom, kmetom Pavlom Gamsom, Viktorjem Tasičem in Jožetom Zormanom, ki skrbi pri občinski konferenci socialistične zveze za razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Udarili smo v sredino Svet se začne in neha pri denarju, pravijo, čeprav

menda le ni čisto tako.

Tristodevetinšestdeset priznavalnin dobiva trenutno koroška borčevska srenja, zadovoljna pa le ne more biti. Manjka jim še nekako devetinosemdeset starih milijonov, da bi bila zadeva vsaj za silo urejena. Kot mnoge manj razvite občine so tudi v Slovenj Gradcu postavljeni pred dejstvo, kje najti sredstva oziroma kako preseči težave, s katerimi se srečujejo. Največja priznavalnina znaša 3490 dinarjev, najmanjša 800 dinarjev, povprečna pa tam okrog 1617 dinarjev. Takšen je dogovor v okviru regije. Položaj ni zaskrbljujoč, poudarjajo borci, saj se priznavalnine vrte okoli vrha slovenskega povprečja, vendar

1973 pa do danes so rešili v splošno zadovoljstvo šestinšestdeset stanovanjskih zagat, z dodelitvijo družbenih stanovanj sedemtrideset, s posojili kmetom borcem oseminajst, še vedno pa manjka deset stanovanj.

Posebej težko se to odraža prav pri kmetih borcih. Spisek imamo, ve povedati kmet Gams, ne pa sredstev. Sto dvajset borcev s kmetij prosi za obnovo domačij.

»Spet moram privleči na svetlo solidarnost, je vznevoljeno dejal Gams. Če bo morala ta problem reševati le stanovanjska skupnost sama, problema v dvajsetih letih ne bomo rešili. Tisto številko, 120 kmetov, kar pomeni najnujnejše primere, bi lah-

tudi zaradi tega, ker najdejo v tej obliki možnost neposrednega stika z mlajšo generacijo, torej tudi priložnost pristnejšega prenašanja tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Franc Beliš je odprl vrsto zanimivih vprašanj, povezanih s splošnim ljudskim odporom. Spet smo se srečali s problemom kmetij. Veliko je bilo storjenega na področju infrastrukture. Vse več je cest. Vloga gozdarjev je neprecenljiva, telefonske žice si utirajo pot skozi gozdove. In vendarle je želja preveč. Nihče ne mara biti odrinjen, zlasti višinski kmetje, pošta pa bremena ne zmore. Pri-tisk je vse večji, kmetje so pripravljeni žrtvovati več

tradicij našega boja. Poudarjajo veliko vlogo povezave z mladimi. Na Koroškem je tega dovolj. Samozavestno – in z neprikritim zadovoljstvom – razlagajo, da je ideja vlaka bratstva in enotnosti, na primer, prvotni namen prerastla do takšnih meja, ko ni mogoče govoriti predvsem o obujanju tradicij in o medsebojnem obiskovanju. Vsakoletna srečanja so ideji dala široke dimenzije kreativnosti, ki je segla na gospodarsko, kulturno in družbenopolitično življenje obeh sredin nasploh. Pobratenje postaja stvar resničnega bratstva, ki ne pozna daljav in ozkosti mišljenja.

»Vpliv dolgoletnega sodelovanja z obeh strani je

Ivan Majcen, Franc Beliš in Pavel Gams.

»Kako se lahko zgodi, da imajo kmetje lepše hleve kot hiše?«

so za občino precejšnje breme, ki jim je združeno delo težko kos. Razumljivo je, da so v primerjavi z razvitejšimi občinami, ki imajo na voljo bogatejši zalogaj platna in večje škarje, v podrejenem položaju.

Ludvik Pušnik je menil, da bi bilo treba manjkajoča sredstva dobiti iz nekakšnega sklada solidarnosti, in ne da mora položaj reševati združeno delo.

Oseminosemdeset borcev prejema varstveni dodatek. Triinšestdeset borcev je bilo na zdravljenju v zdraviliščih, zahtev je seveda znatno več.

Posebno poglavje so obnovitveni postopki za priznavalnine.

Približno štirideset zahtev na leto dobijo v slovenjegraški borčevski organizaciji. Pušnik je bil kratak: kaj dosti se ne da storiti, priče so na mestu, če se le da, ustrezajo.

Leta nazaj so se trudili, da bi naposled vendarle uredili stanovanjska vprašanja borcev. Od leta

ko dopolnil: trenutno imamo 169 vlog. Smešno, toda kmetje zatrjujejo, da imajo lepše urejene hleve kot hiše. Čemu? Za gospodarska poslopja dobe posojila od občine in zadruge, za domačije ne. Zakaj ne bi združevali sredstev na podoben način kot za študentske domove, mladinske delovne brigade in podobno?«

Nihče ne mara biti odrinjen

Trdna kmetija in splošni ljudski odpor sta dva neločljiva pojma, katerih razsežnosti, vsaj videti je tako, se niti ne zavedamo prav dobro. Tako bi pač lahko sklepali, če potegnemo črto pod vsem, kar so povedali slovenjegraški borci na Pirševem domu. Kljub temu, da je koncept splošnega ljudskega odpora čvrsto zasidran v vseh načrtih in naposled tudi v mišljenju koroškega človeka. Borci, na primer, so vključeni v prav vse oblike te dejavnosti, ne le na papirju, pač pa

kot kdajkoli, na pomoč bi priskočila tudi zadruga.

V mnogih načrtih, sicer lepo in trezno sestavljenih, je zapisano, da je konj pomemben člen v verigi naprežanj v dobro splošnega ljudskega odpora. Med Korošci je beseda postala dejstvo: dan, preden smo se zbrali na Pirševem domu, so na Koroško pripekotali konji, kar dvajset, ki jih bodo dobili kmetje po regresirani ceni, posojilo pa je dala zadruga. V vse bolj zaostreni naftni krizi svetel žarek.

Beliš je omenil tudi mlin in elektrarne, tiste majhne in skromne, toda velike in pomembne. Kmetje so navdušeni, elektrika se draži, samozadostnost je vse bolj cenjena, toda majhnih turbin ni in ni. Tako se pač dogaja, da pripravljenost ne koraka vselej vstric možnosti.

Pogovor o borčevskih zadevah je nekakšen sklenjen krog, ki ga je mogoče le za hip pretrgati: znova se vračamo k obujanju in prenašanju

očiten. Mi smo pobrateni z Gornjim Milanovcem in se redno obiskujemo,« je povedal Zorman. »Ponudili smo in oni so sprejeli – naše izkušnje na področju šolstva in zlasti še usmerjenega kmetijstva. Zdaj skušamo doseči povezavo gospodarstva. Tukaj seveda ne bo šlo tako lahko, vendar so možnosti precejšnje. Nekaj je že: Tovarna meril v Slovenjgradcu sodeluje z Dečjimi novinami, Crvena zastava s Tovarno usnja: PIK Takovo bi mogoče imel kaj skupnega s slovenjegraško Lesno pa tudi zadrugo. Morda res nekoliko nepoznavalsko, vendar se zdi, da bi bilo ustrezno, če ne bi bilo ne katerih predpisov z naše strani: mi njim les, on nam koruzo.

Kljub težavam in različnim pogledom smo prav zaradi te trdne povezave prešli prvo fazo, ki je po menila poglobljanje prijateljstva, razvijanje tradicij, do novih kvalitativnih, bodo to sodelovanje še utrdili.«

Jože Zorman: »Tradicije so prerastle v prijateljstvo, prijateljstvo se je razširilo v vsestransko sodelovanje!«

vzel v svoje roke celjski tozd TTG in ji dal podoben dom, zavidanja vredno. Piršev dom je danes vabljivo zatočišče v okrilju koroških gozdov, le za spoznanje oddaljeno od glavne ceste Mislinja-Slovenj Gradec. Na sedemstopenjdesetih metrih nadmor-

Borčevska okrogla miza

Šest vancev

Krajevna skupnost Tomišelj praznuje 22. decembra v spomin na dan, ko je bil leta 1941 ustreljen Ljubo Šerčer s petimi tovariši

Izročilo naj živi med šolskimi klopki

Tradicije narodnoosvobodilnega boja je treba na nevsiljiv način vtakati v mišljenje in zavedanje mlade generacije. Sogovorniki na Pirševem domu so mislili tudi na to. Prav ta problem je največkrat središče razglabljanja svetov za ohranjanje tradicij pri različnih telesih. Treba je odriniti med ljudi, v krajevno skupnost, na ulice, v vse pore združenega dela, v šolske klopi, so pribili Korošci.

»V dogovoru s samoupravno interesno skupnostjo za izobraževanje smo rekli, da naj naši ljudje, borci, spregovore o

ton po partizanskih poteh. Sole. Če bi nekoliko bolj razmišljali, se ne bi srečevali s težavami. Le kritizirati je premalo. Res je, da smo marsikaj spustili iz rok, priznajmo. Borci smo bili premalo vključeni v specializirane organizacije, v taborniške vrste, na primer. Ne pozabimo, da prisotnost borca hkrati že pomeni oživljanje in prenašanje tradicij, če to hočemo in znamo. Ne smemo se počutiti stari, odvečni, zaprti vase, odmaknjeni od dogajanja: Še vselej se je izkazalo, da je zaokrožena akcija rodila uspeh.«

Tako Zorman in Pušnik.

Omizje je odmerjalo in preverjalo: v osnovnih šolah kar veliko dajo na pre-

Butolin je zaropotal. Iz tresel nezadovoljstvo. Podvomil je o stavku, ki govori, da je v Sloveniji v disperanzijah za borce zaposlenih že osemindeset zdravnikov. Tako je bilo povedano tudi na razpravi zdravstvene skupnosti Slovenije.

»Če so mišljeni tisti zdravniki, ki tako kot pri nas, delajo enkrat tedensko po štiri ure na dan za borce, podatek drži. Ne drži pa v nasprotnem in ne more. To torej pomeni, da bi vsaka slovenska občina imela za borce vsaj enega zdravnika, kar pa ni res. Bi pa seveda bilo idealno. Glejte, pri nas v prvih treh mesecih tega leta sploh ni bilo pregledov in julija ter avgusta tudi ne, začeli so se z de-

Julij 1941. Po nalogu Borisa Kraigherja sem se kot sekretar rajonskega odbora OF-Barje udeležil sestanka v Iški zali. Razpravljali smo o vojaških operacijah, predvsem o dobavi hrane in orožja prvim partizanom ter o organizaciji obveščevalne mreže med rajonskim odborom in partizansko skupino. Še danes se živo spominjam tistega dne in tovarišev, ki so bili na tem sestanku. Primorskega pesnika Ivana Roba. Sedel je na skali, v hlačah do kolen, oblečen v belo športno srajco z zavihanimi rokavi in obut v sandale. Pa Ljuba Šerčerja, ki so ga kretneje izdajale za odločnega človeka. Tam je bil tudi Stane Semič-Daki, svojevrsten in preprost. Dobro se še spominjam narodnega heroja Milana Majcna-Smrekarja, ki je padel v boju z Nemci na Dolenjskem. Z nami sta bila tudi Peter Kogoj in njegov sin Rado, doma iz Klavž v Baški grapi. Prvi je padel kot talec v Gramozni jami leta 1942, a drugi skupaj z L. Šerčerjem. Tudi Alojz Popek-Vandek in Jože Kamnikar-Arti, ki sta bila z nami, sta pozneje padla. Kot zadnjega moram omeniti Alojza Lebana-Planinca. Tisti dan sem ga prvič videl. Krepko mi je stisnil roko, kot je znal le malokdo, in takoj sem čutil, da sem srečal dobrega prijatelja.

Začeli smo z delom. Rob je predlagal, naj bi v Iški zali organizirali nekaj šolski tabor za urjenje mladih prostovoljcev. Daki in Ljubo se s tem nista strinjala. Iz varnostnih razlogov naj bi bil tabor raje v Mokrcu, sta predlagala. Tako se je tudi zgodilo. Najprej so postavili desetino, ki ji je poveljeval Ljubo in ki je pozneje prerasla v četo, znano pod imenom Šerčerjeva skupina, s katero je potem dalje imel tesne stike Janez Japelj, doma iz Iške vasi. Meni so poverili dobavo orožja in prehrano. Orožje so od mene prejemali Ivan Kamnikar-Matiček in brata Jože in Alojz Podržaj-Iškavarca.

Za zvezo med partizansko skupino in rajonskim odborom OF sva s tovarišem Ivanom Jakičem-Jerinom na sestanku na »Špici« za Ljubljano določila Jožeta Podržaja, domačina. S Šerčerjem sva se potem še trikrat srečala. Zadnjič je bilo oktobra 1941 v Podlipčevemu hlevu v Iški vasi, ko so člani vaške zaščite zaprsegali. Naslednje najino srečanje je bilo slovo za vedno.

Enaindvajsetega decembra mi je Boris Kraigher na sestanku v gostilni Majcen na Dolenjski cesti naročil, naj organiziram skupino, ki bi še isti večer postavila zasedo na strelišču na Dolenjski cesti. Povedal mi je, da nameravajo fašisti tamkaj streljati talce. Strelišče je bilo močno zastraženo in naloge nismo mogli izvršiti. Pozneje smo zvedeli, da je bila to zvijačna poteza fašistov, da so lahko pozornost obrnili drugam. Zapornike so ustrelili povsem na drugem mestu. Naslednji dan sem na Ižanski cesti čakal na sporočilo organizatorjev. Nekako ob sedmi uri se je s kolesom pripeljal kurir Kraljič in sporočil: »Blizu Tomišlja so Italijani streljali ljudi, verjetno v »Rantah«. Na vprašanje, kdo so bili ti ljudje, Kraljič ni znal odgovoriti. S kolesom sem se takoj odpeljal na kraj tragedije. Verjetno v življenju še nisem tako divje vozil.

Na kraju zločina je bila vidna še nestrjena kri. Kakih osemdeset metrov dalje je bil kamnolom, kjer je delala skupina domaćinov. Stopil sem mednje: »Fantje, danes ne boste več delali. Tu blizu so padli talci«. Brez besed, tiho so se razšli. Pozneje sem po izpovedi bivšega klerikalnega župana Franceta Bezljaja, ki je bil doma iz Vrbljenja in je prisostvoval usmrtitvi šestih junakov, izvedel, kako se je dogajalo.

Fašisti so pripeljali žrtve na šestih pokritih kamionih. V vsakem je bila krsta in na njej je sedel obtoženec. Žrtve so imele roke zvezane na hrbtu. Pred ustrelitvijo so jih postavili v vrsto in jih z dolgo vrvjo povezali enega k drugemu. Prvi z desne je bil Ivan Verbič. Poleg njega so bili Ljubo Šerčer, Ignac Žagar, Rado Kogoj, Valentin Kariž in Karel Kranjc.

Fašistični oficir je obsojenim pred ustrelitvijo med drugim tudi dejal: »Ker ste se uprli fašističnemu imperiju, ne boste več gledali vzhajajočega sonca.« Takrat je v Šerčerju zavrelo in zavpil je na ves glas »Živela Jugoslavija, živela Rusija«. Pridružil se mu je tudi Verbič. Oficir, besen nad tako predrznostjo, je zamahnil s pištolo. Zaropotala sta mitraljeza, ki so ju postavili križno, kakih deset metrov od obsojenec. Ko je Verbiča zadel rafal, je skočil naprej in potegnil za seboj še tovariše. Na travi so se poznali

sledovi konic njegovih čevljev, s katerimi je podrsal, ko je padel na obraz. Dobro se je poznalo, da je Verbič, ko se je pogнал, podrsal skoraj dva metra. Na veliki lisi njegove krvi sem našel košček njegovih pljuč, v velikosti palca na roki. Nato so fašisti ustreljene naglo zmetali v krste in vse na kamion in odpeljali proti Tomišlju, kjer so se v prahu na cesti poznali sledovi krvi.

Še isti dan sem obiskal naše sodelavce v okoliških vaseh. Proti večeru smo se zbrali v Iški vasi in se dogovorili, kako bomo počastili ustreljene tovariše. Antonov Janez, Štembalov France in Škuljev Jože so iz gozda prinesli smrečje in leskove palice. V Antonovi hiši smo potem spletli šest vancev. Narodna zaščita pod vodstvom Podržaja pa je skrbela za varnost. Podali smo se na kraj tragedije. Približno dva metra od kraja, kjer so bili ustreljeni, so rasle tri smreke. V zvoniku tomišelske cerkve je ura bila ravno polnoč, ko sem na tretjo smreko zabijal zadnjega od žebčev, na katero sem obesil šest vancev.

Še veliko noči po tem strašnem dogodku so tam gorele svečke, ki so jih prinašali domačini. Naj omenim še, da sta poleg drugih sodelovala v Narodni zaščiti še Tone Rupert in Alojz Škraba-Silni.

Drugo demonstrativno akcijo smo organizirali naslednjo soboto. Sodelovali so tovariši iz Črne vasi – Lipe, skupaj s celotnim odborom OF: Sekretar Franc Jankovič, član Vlado Peruzzi, Tone Modic, trije bratje Ivan, Franc in Vinko Jankovič in Albin Vidmar ter Ivko Melik-Gojmir.

Približno dvesto metrov od mesta, kjer so bili ustreljeni naši junaki, smo izbrali najdebelejše drevo – jesen. Do prvih vej na deblu smo dvignili drobnega Ivkota, da je lažje splezal na vršček drevesa. Na drog pritrdimo zastavo je z žico privezal za deblo, potem pa je za seboj posekal veje in z milom premazal deblo, tako da sovražnik ne bi mogel do zastave.

Naslednji dan, v nedeljo, je bil lep jesenski dan, močno vetroven, toda sončen. Opazoval sem iz neposredne bližine, in ko so ljudje prihajali in odhajali iz cerkve, je jugoslovanska zastava močno plapolala in opozarjala.

Matija Skraba

Pirševem domu

boju šolarjem. Rekli smo tudi, da je treba biti pri izbiri pozoren, skrbno izbrati človeka, ki naj govori. Nič ne sme biti prepuščeno improvizaciji, naključju, je razpredal Zorman. Otroci pričevanja željno srkajo, treba je le poiskati pravi način.

Zanje je ta »pravilen način« tudi postavljanje pomnikov boju. Nevsiljivih, estetsko privlačnih, skromnih. Železo in pohorski granit. Kar premorejo in kar je njihovo. Po Koroškem boste lahko srečali nešteto skromnih pričevanj, ki jih oči ne odklanjajo.

Zdaj se pripravljajo, da bodo izdali brošurico o pomnikih v občini, zanesljiv vodnik mladim po partizanskih poteh. V mislih imajo tudi nekakšen katalog o vseh udeležencih narodnoosvobodilnega boja v občini. Na vrsti je obširen zapis o aktivistih mislinjske doline, gradivo je že zbrano.

Kritična misel. »Pohodi, kvizi in podobno. Smučarski mara-

našanje tradicij, v srednjih že nekoliko manj, skoraj nič pa na fakultetah in drugih visokih in višjih šolah.

Spomeniki v dobrih rokah

Za pomnike revoluciji in narodnoosvobodilnemu boju v slovenjgraški občini niso v skrbah. Nad njimi bdijo šole, organizacije združenega dela, vojniki, krajevne skupnosti, borci, vsak po svoje. Bolnišnice pod Kopo so v posesti mladine slovenjgrške bolnišnice.

Nihče ni nezadovoljen.

Kadar začno pestiti borce težave, ki jih je v telesa vcepila vojna, v Slovenj Gradcu godrnjajo. Enkrat tedensko po štiri ure jim je na voljo zdravnik, ki ima seveda tudi druge zadolžitve. Ni samo »njihov«. Zaradi tega se zaletavajo v podatke, ki so jih nedolgo tega prebrali v Delu in jih je dala republiška zdravstvena skupnost.

vetim septembrom. Upamo, da bo mogoče pregledati vsaj dvesto borcev. V najboljšem primeru.

Nekoliko zmernejši je bil Butolin glede patronažnih obiskov borcev. Pohvalil je napore slovenjgraških zdravstvenih delavcev, ki jih poleg drugega pester še kadrovske težave. Med borci je osemtrideset takšnih, ki bi potrebovali intenzivno nego. Zaradi omenjenih kadrovskih težav se seveda zatika tudi tukaj. To ni problem naše borčevske organizacije, zatrjujejo Butolin in drugi, pač pa družbe nasploh. Generacija, ki nosi bolezen v kosteh, ne more čakati.

Borčevska »okrogla« miza na Pirševem domu nad Mislinjami na pragu Koroške, je bila tu in tam bolj kot ne oglata, dovolj samokritična, da je pokazala, koliko je pravzaprav kdo pripravljen nositi in kaj je pri tej nošnji narobe. S tem je dosegla svoj namen.

Milenko Strašek

Bilo je pred devetintridesetimi leti

Izdana Brežiška četa

Komaj ustanovljena brežiška četa, katere komandir je bil Dušan Kveder-Tomaž, komisar pa Rudi Janhuba, oba španska borca, je v novembru 1941 taborila v zapuščenih zidanicah blizu Sromelj, od koder je hodila v akcije. Oblačnega jesenskega jutra je prejela vest, da so 8. novembra gestapovci v Rajhenburgu zaprli krajevne aktiviste Draškota Hlebca, Jožka Hlebca, Jovota Vezoviška in Mirka Ženerja ter jih odpeljali v sodniške zapore v Sevnico.

Komandir Dušan Kveder se je posvetoval s svojimi borci, kako bi zapornike rešili. Sporazumeli so se, da je treba rešiti načrt v samem Rajhenburgu. Komandir se je odločil, da vzame s seboj zanesljivega in pogumnega partizana Ivana Milavca iz Brežic.

Se isto jutro sta se napotila iz Sromelj prek hribov v Rajhenburg ter šla naravnost k zaupniku Franciju Sinkoviču. Ta jima je razložil, kako so potekale aretacije in kakšne so njihove posledice na terenu. Odločili so se. Dušan Kveder in Ivan Milavec sta čakala na Sinkovičevem kozolcu, ko se je Franci odpeljal z vlakom v Sevnico, da poizve, kaj nameravajo Nemci z jetniki. S seboj je vzel majhen zavitek, češ da ga pri-

naša za svoja zaprta sorodnika. Paznik Žibert ga je nahnulil, da ne dovoljuje nobenih zvez z zaporniki, ter naj se čimprej pobere iz Sevnice. Franciju je ta osorni pogovor zadoščal. Ogledal si je vrata, hodnik, stopnice in tudi zvonec ter se vrnil nazaj v Rajhenburg. Kveder in Milavec sta ga nestrpno pričakovala in že so napravili načrt. Že naslednjo noč, 12. novembra, so bili fantje zaporniki osvobojeni.

Dušan Kveder je v družbi Francija Sinkoviča in Ivana Milavca na gestapovski način premotil takratnega sodnega

uslužbenca, da je odklenil vrata. Namesto s hreščim prusovskim »Heil Hitler« pa je bil takrat uslužbenec pozdravljen z mrzlo revolversko cevjo, ki se mu je tesno pritiskala k čelu. Zapahi sevnških zaporov so bili na mah odprti, prav tako prerezane telefonske žice – posavski borci so bili rešeni! Paznik Žibert se je znašel v jetniški celici, v katero so ga dobro zaklenili. Iz sodniškega splotja so stopili pri stranskih vratih v ozki ulici, nato mimo cerkve v Sevnici in nadaljevali pot po gozdnatem terenu do Rajhenburga, sedaj Brestanice.

Hlebčevega Draška so morali med begom nositi. V zaporu so ga pretepli do nezvesti. Prispeli so do Hlajeve družine v Brestanici, ki je stanovala na robu gozdiča. Tu so dobili najnujnejše za na pot. Že naslednjo noč so se prestavili za nekaj dni na Sinkovičev kozolec v Rajhenburgu, kjer so se jim pridružili še Roman Kornher iz Rožnega, Jože Omerzu iz Senovega in Jovo Vezovišek iz Brestanice. Od tu so se preselili v vas Lokve na Bračunov pod, kjer jih je našla brežiška skupina borcev, ki je prišla iz Pavlove vasi. Pri Bračunu so ostali nekaj dni, nato jih je Jože

Kunej iz Železnega odpeljal v svoj hram v Gorjane pri Podsredi. (Kmet Bračun je bil kasneje ustreljen kot talec.) Na kleti vinogradnika aktivista Jožeta Kuneja so si izbrali domovanje. Kunej jih je oskrboval s potrebno hrano. Njen namen je bil prvotno od tukaj napadati kraje, od koder je okupator izseljeval naš živelj ter tako pripravljati prostor kočevarjem.

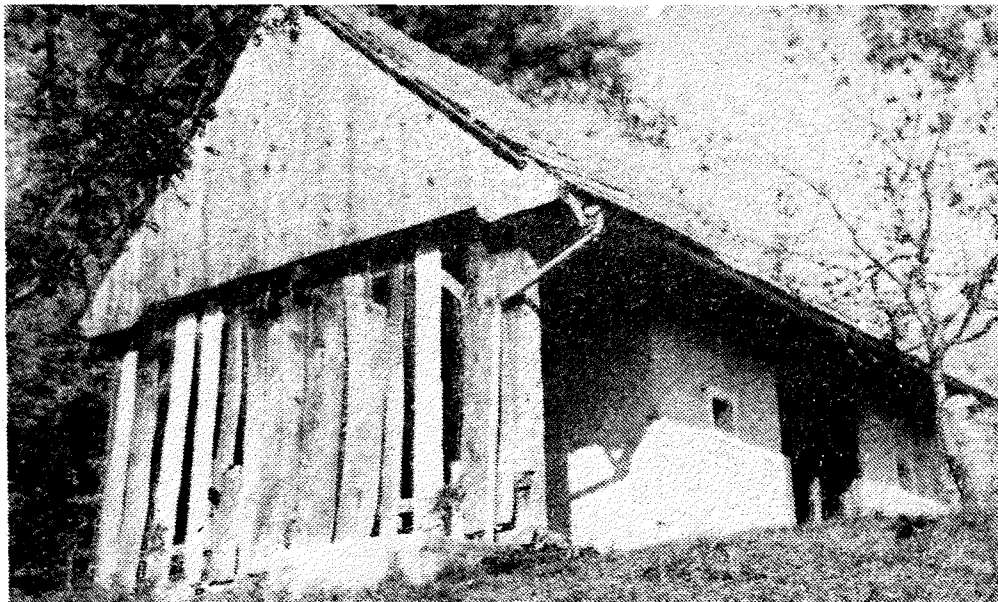
Že čez tri dni je borca na Kunejevem hramu opazil najbližji sosed in se jih ustrašil. To je nič hudega misleč povedal svojim sosedom. Toda izdajalec Grzina je napisal listek in poslal po neki deklici sporočilo na občino v Podsredo, da se na Kunejevem hramu skrivajo najbrž partizani. Župan Štolekar poročila ni vzel resno. Ko je to slišal njegov namestnik Jercelj, je takoj poklical nemško policijo v Kozjem.

Bilo je 28. novembra 1941. Dan je bil zavrt v gosto meglo. Policija se je s tremi tovornimi avtomobili pripeljala prav na dvorišče posestnika in aktivista Jožeta Kuneja. V tem času so bili v hiši pri Kunejevih Dušan Kveder, Rudi Janhuba in Mirko Žener. Skrilj so se in po srečnem naključju rešili.

Nemška policija je izkoristila gosto meglo, se

napotila okrog 7. ure zvečer v strelcih proti vinskemu hramu, ki stoji na nasprotnem hribu Kunejeve domačije, ter ga obkolila od vseh strani. Pot jim je kazal izdajalec Jercelj. Na hramu v podstrešju so bili v senu zbrani pri počitku mladi partizani, le eden je stal na straži. Toda policisti z izdajalcem na čelu so prišli v temi in megli tako tiho, da jih stražar ni mogel več opozoriti. Okrog hrama so policisti napravili obroč. Na beg ni bilo več misliti. Rafali so padali od vseh strani. Zaradi večkratne nemške premoči je bila četa po nadčloveškem, junaškem boju, ko ji je pošla vsa municija, poražena. V boju so padli: Draško Hlebec iz Brestanice, Marjan Cerkjak iz Brežic, Ivan Milavec iz Brežine pri Brežicah in Milan Kovačič iz Krške vasi. Mrtve so naložili na voz in jih peljali na kozjansko pokopališče.

Ujete so povezali med sabo z žico, jih vodili v Kozje in vso pot močno pretepali. Ujeti tovariši so morali na kozjanskem pokopališču pokopati svoje padle tovariše. Od tu je Hlebčev Jožko poslal svojemu osivelemu očetu v Brestanico listek s poročilom: »Tu v Kozjem moram pokopati brata Draškota, kdo in kje bo pokopal mene, ne vem...

Vinski hram Jožeta Kuneja v Gorjanah pri Podsredi, kjer je bila izdana komaj nastala Brežiška četa, dne 28. novembra 1941

1

Anton Ikovic

Z
ranjenci
od
Pohorja
do
Podvolovljeka

Na večer 25. novembra 1944 je 1. UB Toneta Tomšiča napadla Oplotnico. Po napadu se je brigada umaknila v kamnolom nad Oplotnico, kjer je bil štab brigade, od tam pa se je premaknila na druge položaje. Nemci so brigadi pripravili zasled. Ker niso bili dovolj močni, da bi napadli celo brigado, so spustili skozi zasede 1., 2. in 3. bataljon, četrtega pa so napadli.

Tudi Martin je naravnal svoj »piat« proti Nemcem, ki so napadli od neke kmetije. Prva mina je zadela lipo, druga drvarnico, tretja pa je padla med Nemce, ki so bili pri hlevu in v bližini. Razdalja med njimi je bila komaj sto metrov. Ko je Martin izstrelil četrto mino, je bil tudi sam ranjen v desno roko. Dum dum krogla mu je prebila kost v zgornji tretjini nadlahti. Takoj je prihitela bolničarka Ančka (nosila je angleško uniformo) in mu nudila prvo pomoč ter zaustavila močno krvavitev. Pomagal ji je tudi vodnik Mirko iz Dolenjske. Ker je bilo še več ranjencev, so jih takoj spravili v neko globačo. Od tam je vodnik Mirko odpeljal Martina na vrh travnika, kjer je bila sanitetna četa. Izročil ga je dr. Cestniku, ki ga je ponovno pregledal in preobvezal. Danilo se je, ko se je četa z ranjenci premaknila. Gosta megla, ki je ležala nad kotlino, je ovirala sam pohod, hkrati pa ščitila ranjence, da jih Nemci niso mogli opaziti. Pohod je trajal ves dan in vso noč. Med dolgim in napornim pohodom je Martin kljub dobri obvezi izgubil veliko krvi in zato zelo oslabil. Vso pot ga je spremljal Jože Štifter, p.d. Bevskeč, iz Robanovega kota, ki je bil tudi Martinov prijatelj in sosed. Nudil mu je oporo, da ni omagal. Ko so prispeli v Dolič, je Martin obnemogel, zato so ga naložili na nosila in ga nosili do nekega kmeta. Tam je komisar čete Jože Prodnik-Grega, doma iz Matkovega kota, organiziral voz, ki je imel še lesene ležaje in volovsko vprego s »teligami«. Martina so položili na voz, postlan s slamo in senom, in tako se je kolona spet pomikala po kolovozih čez jarke in globače. Martin je ob velikih bolečinah stiskal zobe in se zdravo pest, ko ga je premetavalo na vozu sem in tja. Po naporni vožnji so prispeli na Graško goro.

Tudi mraz je bil pritiskal, zato je bil kratek počitek v kmečki hiši. Ni se še dobro ogrel, ko je v hišo prihitel obveščevalec z novico, da so v neposredni bližini Nemci. Takoj so ranjence naložili na nosila; kdor je še hodil, je moral še dlje vzdržati. Voznik z volmi se je vrnil domov. Z ranjenci so se pomikali mimo mlinov po globeli in naposled le prispeli v Lepo njivo pri Mozirju. V Mozirju so se ustavili in ranjence namestili v šolo, kjer je bilo zbirališče; bilo jih je okrog 20. Ranjence je prišel obiskat tudi komandant mesta Mozirje Karel Pohleven-Drago.

Se isti dan je prispel z vozilom šofer Pavel Urh, doma iz Solčave, ki je stanoval v Mozirju. Naložili so ranjence na prikolico traktorja ali tovornjaka, tega se Martin ne spominja, in jih odpeljali. Vožnja je bila skoraj

nevzdržna. Zaradi slabe ceste je ranjence močno treslo, da so večkrat prosili, naj ustavi. Po mučni vožnji so prispeli na Ljubno in se ustavili pri Kolencu, kjer je bila ambulanta 4. operativne cone.

Na operacijsko mizo so najprej dali ranjenca, ki je imel prestreljeno nogo pod kolonom. Noga je bila že zastrupljena. Operacijo je vodil dr. Kukovec, njegov asistent pa je bil mlad Rus, ki je govoril poleg ruščine še angleško. To se Martin spominja, ker je poleg Martina ležal pilot Avstralec, ki je bil sestreljen nekje nad Mozirjem. Pilot je bil ranjen v stopalo ali pa je mogoče imel zlomljeno nogo? Ko je dr. Kukovec operiral ranjenca, mu je nad kolonom amputiral nogo. Takrat je Martin prvič videl in slišal, kako je žaga, s katero je dr. Kukovec rezal kost, hreščala, da so Martinu po telesu šli mravljinici. Po operaciji so ga položili na Martinovo ležišče in čez približno pol ure po operaciji je ob hudih bolečinah umrl. Drugi je bil na vrsti Martin. Dr. Kukovec je izvršil natančen pregled, vendar med zdrobljenimi kostmi ni našel plašča mavzer krogel, ki je bil skrit v globini. Roko mu je ponovno obvezal in po končanih operacijah je sledil transport. Neki kmet rdečih las, srednjih let in močne postave iz Ljubnega ob Savinji je naložil na voz s parom konj dva ranjenca, eden je bil Martin. Bilo je okrog polnoči, ko je odpeljal iz Ljubnega. Vožnja je bila še kar znosna. Ko so prispeli do Luč, je Martin že mislil, da bo voznik peljal proti Solčavi. Vendar je v Lučah zavil proti Podvolovljeku, kamor so prispeli proti jutru. Z voznikom je bil tudi spremljevalec. V Podvolovljeku sta odložila ranjenca v nekdanjo kaplanijo. Voznik se je vrnil na Ljubno, spremljevalec pa je odšel na javko. Čez kako uro sta prispela dva člana iz partizanske bolnišnice. Obema ranjencema sta zavezala oči. Vzela sta vsak enega in jima pomagala, da sta opiraje šla do bolnišnice. Bilo je že nekaj snega in po dolgi, naporni hoji so prispeli v bolnišnico »Nova Štifta« nad Petkovo domačijo. Sebe v bolnišnici so jima odvezali oči in ju položili na ležišče. Martin je bil zelo oslabil zaradi izgube krvi in dolgega transporta, saj je trajal kar sedem dni. Ko je legel na ležišče, so mu strop in stene bolnišnice plesale pred očmi, tako je bil slab. Takoj po prihodu v bolnišnico ga je pregledal dr. Julij Saje-Hakim, ki je v ranjeniško kartoteko zapisal tole:

VRŠNIK MARTIN
roj. 24. 10. 1906 Solčava
borec 3. čete 4. bat. 1. UB.
ranjen 26. XI. 1944 od dum dum. Sprejet na postojanko »Nova Štifta« 2. XII. 1944 – zap. št. 109

Dr. Hakim: st. Precej blede ranjenec. Vstrelina, ki je za dinarski kovanec velika in ki gnojno secernira, se nahaja v zgornji tretjini desne nadlahti, na iztezni strani. Izstrelina se nahaja v isti višini na vpogibni strani nadlahti, je za otroško dlan velika in kaže precejšen defekt kože. Iz nje visi razce-

Srečanje po petintridesetih letih

Tvoj Jožko.« V zaporu v Kozjem so bili zaprti do 3. decembra in pri zasliševanju so jih zverinsko mučili. Omenjenega dne so jih odpeljali v Maribor, kjer se je mučenje in zasliševanje nadaljevalo vse do 27. decembra 1941, ko so bili obsojeni in ustreljeni: Joško Hlebec, Jovo Vezovišek, Franci Sinkovič, Roman Kornher, vsi iz Brestanice, Jože Omerzu s Senovega, Srečko Cerjak iz Brežic, Srečko Smrekar s Čateža, Albin in Marjan Milavec iz Brezine pri Brežicah ter Jože Šavrič iz Velikega Obreža. Pozneje, šele 25. marca 1942 so ustrelili še Cirila Gerjeviča iz Dobove.

Trupla ustreljenih so odpeljali v Gradec in jih upepelili. Ko smo brali na velikih rdečih plakatih imena ustreljenih mladih partizanov, so se naša srca zdrznila v nemi grozi. Stisnili smo pesti k maščevanju.

Nato je začel okupator srdito gonjo za svojci posavskih borcev. Gonil jih je v Auschwitz in podobna taborišča in le redki od njih so se vrnili na svoje domove.

Spomin na mlade posavske partizane, ki so darovali svoja življenja na Gorjanah, spomin na tiste ponosne, neustrašne fante naj ne bo izbrisan iz naših src.

Miško Žmave

Prvič po petintridesetih letih smo se 22. novembra srečali v Domu JLA v Ljubljani bivše borke in borci Inženirskega bataljona 31. divizije. Srečanje je pripravil iniciativni odbor, ki je moral vložiti mnogo naporov, da je našel in povezal večino še živečih pripadnikov tega bataljona. Od približno 180 borcev, kolikor jih je bilo v bataljonu, se je sestanka udeležilo 27 bork, borcev in svojcev padlih in umrlih. Veliko tovaršev se ni moglo udeležiti srečanja zaradi slabega zdravja.

Najprej je prisotne pozdravil Perčič, nekdanji politkomisar bataljona. Z minuto molka smo počastili umrlega vrhovnega komandanta in padle in umrle soborce. Perčič je nato prikazal kratko zgodovino bataljona in njegov prispevek v NOB, ko so borci tega bataljona opravljali minerske in sabotažne akcije ter druge naloge samostojno ali pa v sklopu brigad 31. divizije.

Na srečanju smo se odločili, da se širše opišejo akcije, v katerih so padli pripadniki bataljona, in da se navežejo stiki s še preostalimi živečimi borci te enote. Pozval je tudi vse borce, da dopolnijo s svojimi spomini zapiske o bojni poti tega bataljona, saj so bili njegovi borci prisotni pri vseh pomembnejših akcijah enot 31. divizije 9. korpusa. Po živahni razpravi, ki je osvetlila še nekatere nove trenutke iz zgodovine bataljona in posameznikov, so vsi prejeli spominsko brošuro s posvetilom in s podpismi članov iniciativnega odbora, udeleženci takratnega pohoda na Porezen pa še spominsko plaketo.

S srečanja sta bili poslani tudi pozdravni pismi s podpismi vseh prisotnih prvemu komandantu Inženirskega bataljona Jaki Mihevcu in Rudiju Maražu, ki se zaradi bolezni nista mogla udeležiti srečanja, pa sta pismeno poslala pozdrave udeležencem srečanja.

Ob zaključku je bil izvoljen novi odbor, ki naj realizira zaključke s tega srečanja in predstavlja borce tega bataljona. Odbor sestavljajo: Nada Božič, Stanko Dolenc, Anton Grošelj, Srečo Kopušar, Silvo Malenšek in Danilo Perčič. Po kosilu je Andrej Verbič iz Gorenjskega vojnega področja predvajal film o odkritju spomenika na Poreznu in drugih proslavah. Ob ogledu filma so prisotni obujali spomine na takratne dni. Razšli smo se zadovoljni, ker smo se po toliko letih zopet videli in s sklepom, da se konec avgusta prihodnje leto dobimo na Črnem vrhu, zdravstveno sposobni pa se bomo povzpeli tudi na Porezen. Skupna želja vseh prisotnih je bila, da se bodo načrtovanega srečanja udeležili tudi danes odsotne tovarišice in tovariši.

Stojan Perhave

Naši partizanski znaki

Prva brigadna medalja

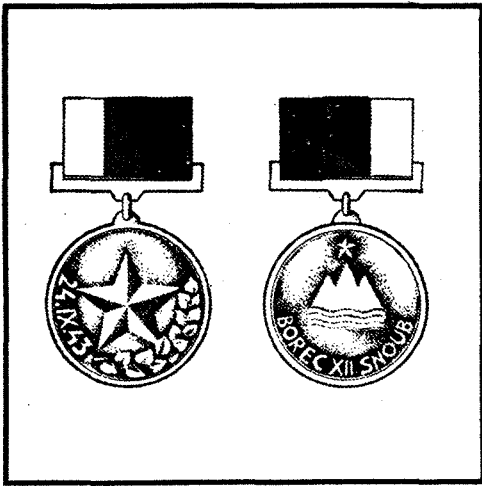
V današnjem Domu JLA v Mariboru je bil nekoč slovenski Narodni dom. Bil je prva postojanka štajerskih Slovencev v upiranju nemškemu potujočevalnemu pritisku. Prav v tem domu so se v soboto, 24. septembra 1977, zbrali borci, ki so pomagali uresničiti to, o čemer so nekoč v istih prostorih samo sanjali – slovensko narodno svobodo. Zbrali so se borci 12. SNOUB. To srečanje bo ostalo svetlo zapisano v zgodovini razvijanja naših partizanskih tradicij. Borci 12. SNOUB so bili namreč prvi, ki so si pripeli s ponosom svoje brigade znake – medalje.

Medalja 12. SNOUB je nastajala prav po partizansko. Bilo je veliko dobre volje in malo denarja. Veliko je bilo že to, da se je odbor 12. SNOUB odločil za izdelavo in podelitev posebnega znaka v obliki medalje. Bili so prvi in prav je bilo, da so se izognili mencanju in boječemu razmišljanju, ali ne bo kdo hud zaradi tega, ker si bodo njihovi borci pripeli posebne znake v obliki medalje. Največ zaslug, da je bil znak končno izdelan, je imel Janko Kuster-Miškin. Malo je bilo treba poprositi v mariborski Livarni, malo pri graverju, malo spet drugje in tako je nastala medalja, na katero so borci 12. SNOUB lahko upravičeno ponosni. Visi na traku v sloven-

skih narodnih barvah in je izdelana iz pozlačene medenine. Spredaj je upodobljena partizanska petokraka zvezda s simbolom slovenstva – lipovo vejico in datumom ustanovitve brigade. Na drugi strani je simbol OF, ki so mu že dodani stilizirani elementi slovenskega grba. Spodaj piše »Borec XII. SNOUB«, nad tem pa je prostor, kjer je vgravirano ime borca. Medalje z vgraviranim imenom in priimkom so dobili vsi borci z brigadnega spiska, dobili pa so jih tudi svojci nekaterih že umrlih borcev 12. SNOUB. Prve medalje so bile podeljene na že prej omenjenem srečanju v Mariboru, toda s tem podeljevanjem še ni bilo zaključeno. Leta, zdravje in tudi drugi razlogi so zadržali marsikaterega borca, da ni mogel v Maribor. Ti so svoja odličja dobili kasneje. Podeljenih je bilo več kot 800 teh znakov. Vsakega je spremljalo posebej natisnjeno potrdilo. Sploh je bil ves odbor 12. SNOUB zelo iznajdljiv. Ob srečanju so skupaj z mariborskimi filatelisti izdali celo posebno spominsko pisemsko ovojnico in to s posebnim žigom z dnem srečanja. V Mariboru je pridno brnela tudi filmska kamera in tako je borcem 12. SNOUB ostal v spomin tudi kar dolg film. Že večkrat je odbor dal natisniti tudi majhne brigadne značke, ki seveda nimajo enake teže kot brigadni znak, so pa na svoj način zanimive. Letos so začeli tudi s podeljevanjem posebnih diplom jubilarantom. Tako uspeva brigadni odbor z vrsto drobnih niti nadaljevati v narodnoosvobodilnem boju skovanim tovarštvom.

Dodajmo še, da je bilo prej omenjeno srečanje eno najbolj veselih, kar jih je bilo v zadnjih letih v nekdanjem mariborskem Narodnem domu. Borci se niso in niso mogli raziti. Omizja so se objela okrog ramen in zapela stare partizanske pesmi, da je kar donelo pod visokim stropom. Takrat so si borci 12. SNOUB prvič pripeli svoje brigadne znake in lepo je, da jih nosijo na vseh svojih srečanjih. Tako je tudi prav. Ponosni so, da so borci te udarne brigadne.

Janez J. Švajncner

2

Anton Ikoč

Z
ranjenci
od
Pohorja
do
Podvolovljeka

frano mišično tkivo infascije. Nadlahtnica je v višini ran po strelu prelomljena. Pacient ne more premikati prstov, jih tudi slabo čuti (okvara živcev). Krvni obtok v poškodovanem udju je v redu. Th: Izrez razcefranega tkiva, čiščenje ran sulfamidni prašek, sterilna obveza, imobilizacija uda s Kramerjevo opornico, ki sega iznad ramenskega sklepa do prstov na roki.

4. XII. 1944 v morfiumo omamitvi, ekstenzija in repozicija zlomljenega uda. Fiksacija na obdukcijski opornici z mavcem. (IZDG fasc 401/1)

Tako je zdravnik te bolnišnice pregledal in evidentiral vsakega pacienta. Mnogo slabše pa je bilo, kjer ni bilo zdravnika.

Dr. Julij Saje-Hakim, sanitetni referent v Levstikovi brigadi, je v začetku julija 1944 odšel v 7. korpus, odkoder je po nalogu Glavnega štaba NOV in POS odšel kot referent za bolnišnice na območju 4. operativne cone. Najprej je organiziral sanitetno šolo (tečaj) za bodoče bolničarke in bolničarje v partizanskih bolnišnicah in gradnjo partizanske bolnišnice »Nova Štifta«, ki je prevzela ranjence pri osvoboditvi Zgornje Savinjske doline, za kar so že potekale priprave. V avgustu pa je organiziral gradnjo še druge bolnišnice v Lučki Beli, ki so jo sprva imenovali »Sova«, pozneje pa »Solčava«. Pri organizaciji partizanskih bolnišnic je sodeloval tudi komisar Franc Podstudenšek-Rok, ki je bil na tem terenu že prej.

Dr. Julij Saje-Hakim je bil prvi v partizanski bolnišnici »Nova Štifta«, ki je vodil operativno službo. Poleg te službe je po potrebi odhajal še v ostale bolnišnice, tudi v Robanov kot. Konec oktobra 1944 pa je po nalogu dr. Petra Držaja, ki je med tem časom prevzel vodstvo vojne sanitete štaba 4. operativne cone, prišel v »Novo Štifo« nadzorni kirurg, poročnik dr. Virgil Krasnik-Svato, ki je bil poprej upravnik VPB »Celje« že od njenega začetka gradnje in nadzorni kirurg vseh partizanskih bolnišnic v Savinjski dolini. Na njegovo mesto pa je prišel dr. Dušan Sober. Kot kirurg je v bolnišnico »Celje« hodil dr. Robert Kukovec, ki je bil obenem kirurg in vodja conske kirurške ekipe, ki je bila tedaj v osvobojenem Ljubnem. Dr. Julij Saje-Hakim pa je po tej spremembi opravljal kontrolo po bolnišnicah o preskrbi hrane, konspiraciji in zdravljenju ranjencev.

PRIPRAVE ZA TRANSPORT RANJENCEV V ITALIJO

Ker so bila na letališču pri Rečici ob Savinji do 15. novembra 1944 končana že vsa potrebna zemeljska dela, niso pa bile končane še vse potrebne organizacijske priprave, tudi letališče še ni bilo dovolj varno zaradi razmočenega zemljišča, so uprave partizanskih bolnišnic že imele

naloge, naj sestavijo sezname pacientov, ki bi prišli v poštev za transport z letalom v Italijo. Eden izmed takih seznamov je ohranjen iz bolnišnice »Nova Štifta« v Podvolovljeku:

»Uprava VPB-Z
Položaj, dne 22. XI. 1944
Šefu sanitetnega odseka 11-B
in šefu kirurške ekipe 11-B
Spisek ranjencev za transport:

/prip. A. I./
rojen kje:

L. št. ? 1 Krivec Vincenc, partizan 1. č. 1. bat. 11. br.
L. št. ? 2 Golob Ivan, politkomisar, 2. č. 2. bat. 1. U. B.
L. št. ? 3 Hudin Jože, bolničar, 3. Č. 1. bat. 13. br.
L. št. ? 4 Funkel Mihael, partizan, 3. č. 2. bat. 13. br.
L. št. 5 Bitenc Alojz, član gosp. kom. za Štajersko
S. št. ? 6 Golob Jože, partizan, 3. č. 3. bat. 1. U. B.
S. št. ? 7 Buland Paul, partizan VDV Kor. bat.
L. št. 8 Ločan Anton, desetar 3. č. 3. bat. 1. U. B.
L. št. 9 Hrastnik Franjo, partizan, 1. č. 2. bat. U. B.
L. št. 10 Lesjak Ivan, desetar, 3. č. 4. bat. 1. U. B.
S. št. 11 Zdovec Franc, partizan, 3. č. 1. bat. 11. br.
L. št. 12 Lenič Jože, obveščevalec, 2. U. B.
S. št. 13 Pačnik Lovrenc, (Kostja) intendant 2. bat. VKO

Jesenovo
Gojzd 34
Hrastnik
Zidani most
Rečica ob Sav.
Nova Štifta
Francija
Topolšica
Šm. ob Paki
St. Janž-Velenje
Smartno Sl. Grad.
Ilir. Bistrica

Sv. Johan-Dravograd

Ranjenci, ki naj se transportirajo v ležečem položaju, so označeni z veliko črko L. Velika črka S pomeni, da se ranjenec lahko transportira v sedečem položaju.

Sporočam, da moram dva ranjenca od teh še preskrbeti za transport, in sicer eden težek prelom stegnjenice, ki močno gnojno sicerira in ni primeren za imobilizacijo z Diterchovo opornico, ampak je neobhodno potrebno zlomljeni ud zamaučiti. Pri drugem je potrebno položiti levi zgornji ud na obdukcijško opornico. Upam, da bom tekom današnjega dneva prejel potreben gips, jutri dopoldne delo končal, popoldne pa krenil naprej.
S. F. – s. n.

Nadzorni kirurg-poročnik
I. r. Svato

Torej prenos navedenih ranjencev, ki bi ga morali opraviti iz bolnišnice »Nova Štifta« 23. novembra 1944 popoldan, so zaradi navedenih vzrokov odložili za poznejši čas.

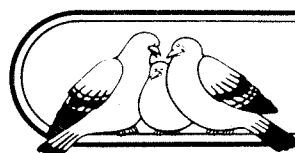
PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE • MOZIRJE
Sedež podjetja: Prihova 56

Pošta 63330 Mozirje • Telefon 830-024 • Telex 33-625 • Zel. postaja Smartno ob Paki • Tekoči račun pri SDK Mozirje 52810-601-20028

znani proizvajalec

- otroških hlače (dobitnik zlate medalje »Skenderija« 1980)
- ženskih hlač
- moških hlač
- dekliških hlač
- fantovskih hlač

se pridružuje čestitkam ob dnevu republike 29. novembru.

paloma

sladkogorska

*robčki
serviete
brisače
toaletni
papirji
higienski
vložki
pleničke*

MARIBORSKA LIVARNA
MARIBOR, n. sol. o.

62001 MARIBOR, Kežarjeva 11

Proizvodni program TOZD 2 – proizvodnja industrijskih polizdelkov bakra in bakrovnih zlitin, n. sol. o.:

- stiskani in vlečeni izdelki
- nizkolegirni baker s posebnimi lastnostmi
- kontinuirano in centrifugalno uliti bron
- bloki bakrovih zlitin
- odkovki barvnih kovin
- kokilni ulitki

Silvaprodukt

LJUBLJANA DOLENJSKA 42 TELEFON 20-504

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE n.sol.o.
PROJEKTIRAMO IN IZVAJAMO VSA GRADBENA, OBRATNIŠKA IN INŠTALACIJSKA DELA
TEKOČI RAČUNI PRI SDK GROSUPLJE

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE ustanovljeno leta 1946, je organizirano v petih temeljnih organizacijah in izvaja naslednja dela:

– TOZD SPLOŠNE GRADNJE GROSUPLJE izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;

– TOZD »IGRAD« VRHNIKA izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;

– TOZD PROJEKTIVNI BIRO LJUBLJANA izdeluje vse vrste tehnične dokumentacije.

– TOZD KOVINSKO LESNI OBRATI GROSUPLJE izvaja ključavničarska, kovaška, mizarska in druga podobna dela, vrši celoten remont gradbenih strojev in razrez hlodovine;

– TOZD GRADBENI POLIZDELKI LJUBLJANA proizvaja betonske montažne hale, elemente ter druge betonske izdelke in polizdelke, pridobiva mineralne agregate, proizvaja železobetonske armature, izdeluje lesene opaže.

VSA DELA IZVAJAMO HITRO IN SOLIDNO.

Slovenščina v
javnosti

Šestindvajsetega novembra je bila na RK SZDL Slovenije tiskovna konferen-
ca, na kateri so člani jezikovnega razso-
dišča pri sekciji Slovenščina v javnosti
predstavili vlogo in naloge tega razsodi-
šča. Objavljamo uvodno sporočilo jezi-
kovnega razsodišča in prvo izjavo.

JEZIKOVNO RAZSODIŠČE

Jezikovno razsodišče je posebna delovna sku-
pina Sekcije za slovenščino v javnosti pri Repu-
bliški konferenci Socialistične zveze delovnega
ljudstva Slovenije. Njen namen je obravnavati
najhujše kršitve dobrega jezikovnega in slogov-
nega vedenja. Jezik nam vsem kaže našo samo-
bitnost, omogoča vseh vrst sporazumevanja in
izražanja, s tem pa je tudi pomembna prvina
medsebojnih družbenih razmerij. Dobra in ra-
zumljiva slovenščina je torej vprašanje naše
družbene kulture v najširšem pomenu; to še
posebej velja za socialistično samoupravno
družbo, ki po zamisli in ustavi temelji na nepre-
stanem sporazumevanju in dogovarjanju.
Razsodišče vabi vse posameznike, društva,
ustanove in organizacije, ki jim skrb za sloven-
ski jezik ni tuja, naj predlože in pobude za
boljše jezikovno izražanje pošiljajo na naslov:
Sekcija za slovenščino v javnosti, Jezikovno
razsodišče, RK SZDL Slovenije, 61000 Ljublja-
na, Komenskega 7.
V obravnavo je mogoče predlagati vse, kar se
zdi bodisi slabo ali pa posebno dobro zapisano
ali govorjeno, npr. poimenovanja poslovnih
prostorov, imena izdelkov, navodila za njihovo
uporabo, prospekti, plakati, napisi, članki v
dnevnem in drugem tisku, poslovni dopisi, go-
vorjenje na televiziji in po radiu, v gledališču ali
filmu, javni govori, poročanje in razpravljanje s
sej in podobno. Pobudam naj bo, prosimo, po
možnosti priloženo tudi dokazno gradivo.
Razsodišče bo izmed prijav sproti izbiralo na-
jizrazitejše primere, jih razčlenilo in ocenilo.
Sporočilo o razsodbi bo objavljeno v množičnih
občilih, s posebnim dopisom pa bodo o tem
obveščeni tudi grajani ali hvaljeni.
Dober slovenski jezik naj bo naša skupna
skrb!

TUJA POIMENOVANJA

»Kako je mogoče, da so imena naših delov-
nih organizacij in njihovih izdelkov vse pre-
večkrat jezikovno tako daleč od nas? Kaj se
njihovi samoupravitelji ne zavedajo, kje de-
lajo in komu je namenjena njihova dejav-
nost?«
S tujimi poimenovanji, ki jih kar naprej in
preračunano ponavlja ekonomska propaganda,
prihaja v slovensko besedje neprebavljena tuj-
ščina, ki med ljudmi upravičeno povzroča neza-
dovoljstvo in ogorčene obsodbe zaradi tako
neodgovornega odnosa do jezika.
S posloševanjem zlaganega vtisa o prednostih
vsega tujega spodkopavamo doma vero v kako-
vost domačega izdelka, v tujino pa ne prodaja-
mo svojega blaga, temveč sebe.
Izbira imen za delovne organizacije, športna
društva, pevske skupine in podobno je gotovo
eno od najbolj svobodnih jezikovnih dejanj, za-
to je dolžnost vseh, ki odločajo pri poimenova-
njih organizacij in njihovih izdelkov, da ravnajo
v duhu slovenske zavesti in spoštovanja kultur-
ne dediščine.
Najlepši dokaz, kako se resnična kakovost
izdelka lahko uveljavi tudi z domačim imenom,
so delovne organizacije, ki doma in na tujem
pomenijo pravo osvežitev z domačimi v sicerj-
nji nepregledni povodnji enako in podobno zve-
nečih tujih imen.
Ker je ena od nalog akcije Slovenščina v jav-
nosti nasploh in našega razsodišča posebej stal-
na skrb za bolj domača poimenovanja delovnih
organizacij in njihovih izdelkov, se bomo ves
čas odločno zavzemali za to, da se v slovenski
zavesti uveljavi zdrava miselnost o vrednosti
domačih imen, in za to, da se pri Gospodarski
zbornici in povsod drugod sprejmejo predpisi,
odloki in zakoni, ki bodo dajali prednost doma-
čim poimenovanjem.

Vabilo

Ljubljanska sekcija domicilnega odbora Gre-
gorčičeve brigade vabi vse borke in borce, ki
prebivajo v Ljubljani in njeni širši okolici, da se
udeležijo tovariškega srečanja, ki bo danes v
četrtak, 11. decembra 1980, ob 18. uri v domu
JLA v Ljubljani.
Pogovorili se bomo o planu dela za prihodnje
leto, o odkritju nekaterih spominskih obeležij
ter proslavi ob obletnici likvidacije sovražne
postojanke na Razdrtem pri Postojni.
Domicilni odbor
Gregorčičeve brigade
Ljubljanska sekcija

Obvestilo občinskim
odborom ZZB NOV
Slovenije

Udeleženci NOB skupno z delovnimi ljudmi
in občani izražajo veliko pripravljenost, da
pomagajo prizadetim ljudem po katastrofal-
nem potresu, ki je prizadel južno Italijo 23. 11.
1980. Sekretariat predsedstva RO ZZB NOV
Slovenije obvešča vse občinske odbore ZZB
NOV Slovenije, da naj pošiljajo denarne pri-
spevke v ta namen na žiro račun RK Slovenije
št. 5010150101-678-51579 Ljubljana, Mirje 19.
Organizacije ZZB NOV naj se aktivno vklju-
čujejo v enotno družbeno akcijo za nudenje
pomoči prizadetim, ki jo organizirajo občin-
ske konference SZDL, RK, KS in štabi civilne
zaščite.

Spominska slovesnost
na Pokljuki

Pri grobišču padlih borcev 3. bataljona Pre-
šernove brigade na Goreljeku bo v soboto, 13.
decembra 1980, ob 11.30 uri vsakoletna spomin-
ska slovesnost »Zmaga mrtvega bataljona«.
S priložnostnimi govori in kulturnim progra-
mom se bodo poklonili spominu na 79 prešer-
novcev, ki so 16. decembra 1943 do zadnjega
žrtvovali svoja življenja.

V soboto in nedeljo (13. in 14. decembra) bo za
pokal »Zmage mrtvemu bataljonu« vsakoletno
tekmovanje v smučarskih tekih, ki ga organi-
zira smučarski delaci TVD Partizan Gorje.
J. R.

Ali poznate talce?

Julija 1942. leta je vladalo na Gorenjskem in
tudi v nekaterih drugih pokrajinah (Brkini, rib-
niško okrožje, Stajerska) najhujše nasilje med
minulo vojno. Vseposvobod so množično streljali
talce. V nekaterih krajih (Babno polje) so po-
strelili celo kosce med košnjo trave.
Ker urejam podatke za ustreljene talce, potre-
bujem pomoč bralcev. Julija 1942. leta so bili v
neznanim kraju na Gorenjskem ustreljeni:
Albin Kotnik, roj. 12. 12. 1926. Ljubljana; Ja-
nez Kočman roj. 24. 5. 1924 Ljubljana; Viktor
Robič, roj. 6. 12. 1924 Ljubljana; Stanislav Jer-
man, roj. 15. 11. 1919 Presejce; Andrej Blejč, roj.
14. 10. 1912 Mannsburg (ni mi znano, kateri kraj
so Nemci tako poimenovali); Jože Smodiš, roj.
12. 11. 1913. Ljubljana; Franc Sitar, roj. 28. 8.
1913. Leše; Mihael Pavlič, roj. 3. 1. 1900. Brezo-
vica; Peter Peterka, roj. 21. 2. 1921. Klopce in
Janez Švegelj, roj. 2. 5. 1909. Godešič.
Zanima me, kako so ti Ljubljančani prispeli v
begunjski zapor na Gorénjsko? Za vse pa krat-
ke življenjepisne s podatkom, kje in kdaj so bili
ustreljeni? Kdo od teh je bil ujet partizan?
Za podatke se vsem vnaprej zahvaljujem, poš-
ljite pa jih na naslov: Jože Vidic, 61000 Ljublja-
na, Povšetova 104/d.

Poizvedba

Po razpadu Italije sem se srečal s skupino Slo-
vencev, nadaleč od Ancone, pri vasi Fratterosa
– Monte Vecio. V tej skupini je bilo sedem ljudi:
Leopold Kovač, Jože, Vinko in Gusti s svojima
bratoma. V pogovoru so mi rekli, dajamo s
seboj enega vodilnih tovarišev, katerega vodijo
med mestoma Fenno-Pessaro, da bi prišel na
podmornico, ki ga bo odpeljala na osvobodeno
ozemlje. Zdi se mi, da je bil to Miha Marinko.
Dejali so mi: »Če uspemo, se vrnemo, ti pa
organiziraj naše ljudi po terenu, ker pridemo po
vas.« Res, vrnili so se po 15 dneh. Organizirali
smo partizansko skupino skupaj z Italijani. Za-
me so pisali takratni časopisi, da sem padel in
tudi po mednarodnem Rdečem križu so isto
sporočili. Dva brata Gustla sta padla skupaj z
nekim Dalmatincem. Jože in Vinko sta ostala v
bližnji vasi Fratterosa – ker sta se poročila, ver-
jetno še danes živita tam.
S Poldetom Kovačem sva prišla na Vis, kjer
sva napredovala. Leta 1945 je Polde odšel v
Slovenijo. O njem sedaj nič ne vem. Vem samo,
da je bil železničar.

Prosim, če kdo o njem kaj ve ali ga pozna, naj
mi javi na moj naslov.
Drago Čoga
XXX. divizija 2
66320 Portorož

Obvestilo borcem
Tomšičeve brigade

Izid knjige Francije Strleta TOMŠIČEVA
BRIGADA – UVODNI DEL je doslej največji
uspeh odbora 1. SPUB »Tone Tomšič« pri ne-
govanju revolucionarnih tradicij. Odbor je
sklenil, da ta dogodek zaznamuje z izrednim
občnim zborom skupnosti borcev Tomšičeve
brigade, ki ga sklicuje na petek, 26. decembra
1980, ob pol desetih dopoldne. Kot zadnji trije
redni občni zbori bo tudi te zbor v ljubljanski
vojašnici Borisa Kidriča – Šentvid nad Ljub-
ljano.
Na izrednem občnem zboru skupnosti bor-
cev Tomšičeve brigade bo podano poročilo o
izdaji knjige TOMŠIČEVA BRIGADA – UVO-
DNI DEL s programom za izdajo naslednjih
treh knjig, nakar bodo knjige slovesno podel-
jene preživelim borcem – udeležencem zbora.
Knjige bodo podeljene s posebnimi oštevilče-
nimi posvetili, glasečimi se na ime in priimek
borca Tomšičeve brigade, ki jo upravičen do
knjige. Da bi odbor mogel pravočasno pripra-
viti množico teh posvetil, prosi zainteresira-
ne, da svojo udeležbo na zboru prijavijo vna-
prej. Prijave pošiljajte nemudoma pisмено na
naslov: Zora Saksida, občinski odbor ZZN
NOV Ljubljana-Center, Resljeva 14, 61000
Ljubljana, ali po telefonu na štev. 316-081.
Zadnji rok za prijave je 19. december 1980.
Odbor 1. SPUB »Tone Tomšič

Obvestilo

Združenje borcev NOV in VVI mesta Ajdov-
ščina bo organiziralo za svoje člane srečanje v
petek, 26. decembra 1980, ob 16. uri s kulturnim
programom v hotelu »Planika« v Ajdovščini.
Prijave in vplačilo sprejemamo na Krajevni
skupnosti Ajdovščina vsak dan od 8. do 12. ure
vključno do 22. decembra 1980.
Pričakujemo vašo udeležbo!
Odbor združenja

Vabilo

Pododbor partizanskih kurirjev Gorenjske bo
v sodelovanju z družbenopolitičnimi organiza-
cijami Bukovice v okviru krajevnega praznika
odkril v nedeljo 14. decembra 1980, ob 10. uri na
osnovni šoli Bukovščica (Selška dolina) spo-
minsko obeležje reledni kurirski postaji G – 26.
Vabljeni kurirji, vezisti, borci in aktivisti, ki
so med NOB delovali na tem območju.
Pododbor gorenjskih kurirjev

Poizvedba

Prosim soborca Staneta Potočarja-Lazarja in
Lojzeta Bele-Tička, da mi pošljeta svoj naslov
za tovariško srečanje na naslov: Alojz Manfardi-
ni, Ulica P. Tomažisa 6, 65000 Nova Gorica

ČE STE ŽE NAROČNIK, IZREŽITE IN
DAJTE PRIJATELJU

Naročam tednik TV 15

Ime in priimek
Ulica, hišna št.
Kraj
Pošta

podpis

Posvet članov
okrajnih odborov OF
in obveščevalcev na
Jesenicah

Zgodovinska komisija jeseniškega okrožnega
odbora aktivistov OF vabi v torek, 16. decembra
1980, ob 9. uri v zgornje prostore Kozina na
Jesenicah (Cesta Železarjev) vse nekdanje poli-
tične delavce – terence (partizane) okrajev Jese-
nice (sektor I. II. III. in IV.) Kranjska gora in
Žirovnica (kasneje Radovljica).
V pogovoru bomo podali oceno dosedaj zbra-
nega zgodovinskega gradiva, pogovorili se bo-
mo, kako se bomo vključevali v praznovanje 40-
letnice vstaje, pripravili bomo predloge za ime-
novanje krajevnih zgodovinskih komisij pri
krajevnih konferencah SZDL, ki bi naj verificali
že zbrano gradivo in nudili ustrezno pomoč
pri nadaljnjem zbiranju le-tega. Ugotavljamo,
da pri zbiranju tega gradiva zelo kasnimo. Med
aktivisti v dolini je bilo tudi veliko obveščeval-
cev Vosa in kasneje OZNE, in vabimo zato na ta
posvet tudi vse obveščevalce – partizane Vosa
in OZNE s tega območja (občine Jesenice).
Ugotavljamo, da se prav politični delavci se-
stajamo le malokrat in še to le na večjih prosla-
vah, kjer pa taki pogovori niso možni.
Pripraviti moramo gradivo za zbornike oziro-
ma monografije, saj se bomo le tako oddolžili
vsem tistim tihim podpornikom narodnoosvo-
bodilnega gibanja, ki so bili vključeni v vaše in
terenske odbore OF, SPZZ, ZSM, DE, NZ, go-
spodarskih komisij ter celice KP in skupine
Skoja.
Ker okrožni odbor niti komisija nimata vseh
naslovov, prosimo, da to obvestilo vzamete kot
vabilo.
Povrnili bomo vozne stroške.
Zgodovinska komisija
pri Jeseniškem okrožnem odboru
aktivistov OF

Poizvedba

Tovariše, ki smo šli leta 1944 iz Cerknice k
partizanom v 3. brigado 13. udarne divizije, Iva-
na Obermajerja, doma iz Šmartna pri Litiji, po
poklicu mesar, Franca Škoberneteta, neke od
Kozjega, Tončka priimka se več ne spominjam,
iz Podčetrtka in še enega Tončka, doma iz Fran-
kolovega, naj se mi oglasijo, ker želim, da se še
enkrat srečamo. Oglašijo naj se na naslov: Ivan
Rižnar, Orehova vas 47, 62312 Orehova vas

Popravek

V praznični številki »TV 15« ob dnevu repu-
blike sta se v intervju z generalnim sekretar-
jem jugoslovanske borčevske organizacije pri-
kraldi dve neljubi napaki: ne gre za »boj za
uresničevanje statuta udeležencev NOV, am-
pak za boj za uresničevanje statusa. Pri odgo-
voru o željah za izgradnjo muzeja revolucije
Slovenije pa je v zadnjem stavku napačna let-
nica: pravilno je 1986 in ne 1982

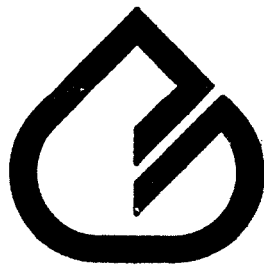
LILET

TOVARNA OBUTVE • MARIBOR • INDUSTRIJSKA 5 • YUGOSLAVIA

TELEFON: 25-130, TELEGRAM: LILET MARIBOR, RAČUN: 518-1-35 SDK

**Proizvajamo žensko modno obutev
in se priporočamo z našimi
poslovalnicami v Mariboru, Žalcu
in Ravne na Koroškem.**

**SOŠKO
GOZDNO
GOSPODARSTVO
TOLMIN** n. sol. o.

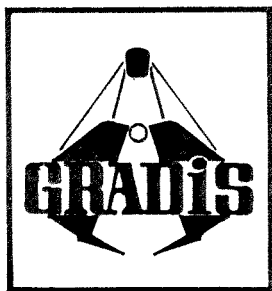

**Skrbi za eksploatacijo in
obnovo gozdov.**

gorenjeelrad

Tovarna elektronike,
elektromehanike, anten in
kablov, n. sol. o.
69250 GORNJA RADGONA,
Partizanska 3

**GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE
LJUBLJANA**

**TOZD LESNO INDUSTRIJSKI OBRAT
ŠKOFJA LOKA** N. SOL. O.

STOLETJE SVETOVNIH VOJN

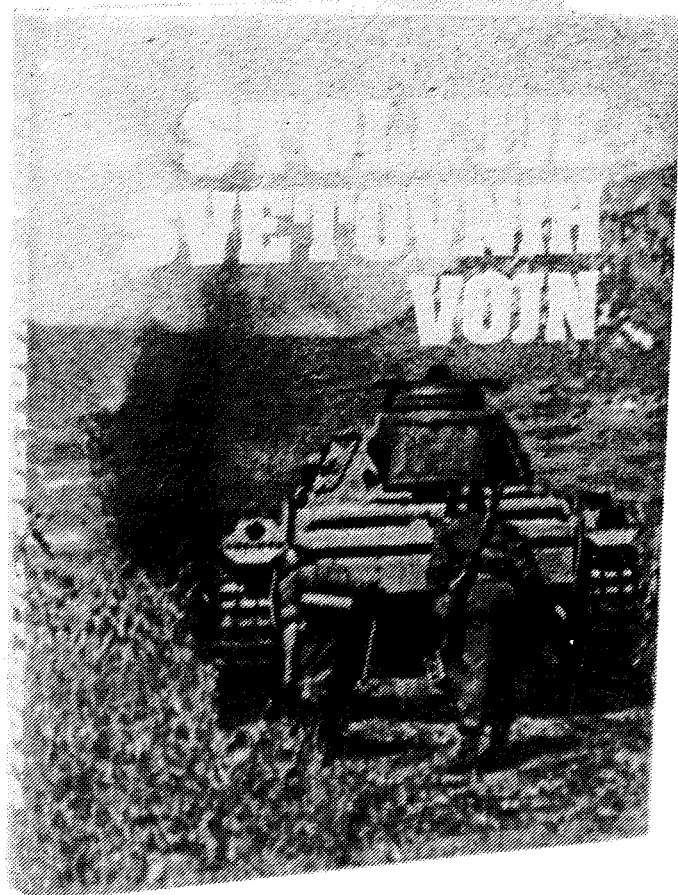
Zgodovinarji, ki so se lotili preštevanja, koliko je bilo v našem stoletju doslej vojn, večjih in manjših, so prišli do številke petsto in več. Očitno število vojn raste z vse večjim množtvom držav, ki jih šteje sodobni svet. In očitno raste tudi uničevalna moč vojn s splošnim napredkom in razvojem tehnike, kajti nikoli poprej vojne niso zahtevale toliko žrtev in povzročile takih razdejanj, kakor v našem stoletju. Najbolj razsvetljeno in napredku zapisano stoletje človeške zgodovine je tudi njeno najbolj krvavo obnem. V knjigi STOLETJE SVETOVNIH VOJN ni prikazano le to, kako so vojne potekale, temveč tudi, zakaj je do njih prišlo. Predvsem pa se knjiga v besedi in sliki trudi prikazati človeka v vojni. Prikazati odločitve velikih, ki so začeli usodne bitke in junaštvo neznanih mož v strelskih jarkih Flandrije in Cera, v gozdovih Ardenov, Sierre ali Kozare, v stepah med Donom in Volgo ali Transvaalu, v džunglah Malaje, Burme in Vietnama, v ruševinah Verduna in Stalingrada, Varšave in Doberdoba, bitke pomorskih jeklenih orjakov pri Cušimi in Midwayu, spopade junakov zračnih višav, dolge pohode celih armad, ki so obrnili tok zgodovine dežel in ljudstev. Slike za knjigo so avtorji nabrali v najboljše založenih arhivih in muzejih, specializiranih za vojno dokumentacijo v Londonu, Washingtonu, Koblenzu in Beogradu. Mnoge zelo zanimive fotografije so tu prvič objavljene.

**KNJIGA IZIDE V FEBRUARJU 1981 PREDNAROČNIŠKA CENA DIN 980 VELJA DO
IZIDA! PO IZIDU BO CENA NAJMANJ 1200 DIN!**

Poglavja iz knjige:

Burska vojna 1899–1902
Rusko-japonska vojna 1904–1905
Balkanski vojni 1912–1913
Prva svetovna vojna 1914–1918
Vojna za sovjetsko oblast v Rusiji 1917–1921
Italjansko-abesinska vojna 1935–1936
Španska državljanska vojna 1936–1939
Druga svetovna vojna 1939–1945
Dolgi pohod kitajske revolucije 1927–1949
Korejska vojna 1950–1953
Tridesetletna vojna v Indokini
Arabsko-izraelske vojne
Afriške osvobodilne in državljanske vojne
Zelena celina: revolucije, državni udari, vojne
Socializem in vojne
Vojna, ki je ni bilo – »Dropshot«

- format knjige 21,5 × 27,5 cm
- 464 strani
- 371 črno-belih slik
- 93 barvnih slik
- 171 barvnih zemljevidov – toliko zemljevidov ni imela še nobena knjiga te vrste doslej!
- podrobni, živahno in razburljivo napisani opisi vseh pomembnejših vojn XX. stoletja
- zanesljiva zgodovinska dokumentacija, časovne preglednice in tabele

NAROČILNICA

Priimek in ime _____

Naslov _____

Roj. _____

Reg. št. os. izk. _____

izd. od _____

Zaposlen _____

NEPREKLICNO NAROČAM KNJIGO »STOLETJE
SVETOVNIH VOJN«
po prednaročniški ceni 980 din (5 obrokov)

Datum _____ Podpis _____

Alojz Froštner

Na pokopališču v Smartnem smo se januarja poslovili od borca in aktivista Alojza Froštnerja iz Slatine, starega 66 let. Kot aktivist OF je delal na terenu okrajnega odbora OF Celje okolica. Za svoje delo je prejel odlikovanje.

Franc Šatej

Oktobra smo na piranskem pokopališču pokopali Franca Šateja iz Portoroža. Rodil se je leta 1921 v Vrtovinu na Vipavskem. Bil je borec 4. prekomorske brigade, v katero se je vključil na Visu. Prej je bil v italijanski vojski v Afriki, nato ujetnik angleške armade, odkoder je prestopil v Titovo vojsko.

Marija Gruden

V devetinosemde-setem letu starosti je avgusta umrla Marija Gruden iz Škofljice. Takoj ob okupaciji se je vključila v OF. Pokopali smo jo na pokopališču Šmarje Sap.

Albin Strgar

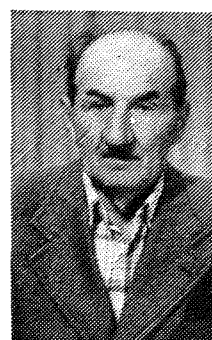
Oktobra smo se na pokopališču na Srednjem poslovili od borca, aktivista Albina Strgarja, rojenega leta 1926 v Hostah. Ob začetku druge svetovne vojne se je kot mladenec vključil v terensko delo. V začetku leta 1944 je odšel za kurirja na okrajni komite Skoja za Idrijski okraj; od jeseni leta 1944 pa na Karavlo 24 a, kjer je ostal do osvoboditve. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan.

Franc Požaršek

Na pokopališču na Vačah smo se avgusta poslovili od Franca z Gore pri Pečeh. Rodil se je v vasi Ržiše leta 1913. Že leta 1942 se je aktivno vključil v NOG in leta 1943 stopil v NOV. Bil je v raznih enotah NOV, v Kamniško-zasavskem odredu, v Šlandrovi brigadi in nazadnje obveščevalec v štabu 4. operativne cone. Po osvoboditvi je postal dober kmet, bil je čebelar, lovec in ljubitelj narave. Bil je tudi član vseh družbenopolitičnih organizacij.

Tomaž Zalokar

Zimovčev se je rodil v Podhodu pri Zimovcu leta 1896. Bil je borec za severno mejo v letih 1918-19. Že leta 1941 je postal aktivist OF in kljub letom se je februarja 1945 aktivno priključil borcev za svobodo. Bil je v boju na Poreznu. V svobodi se je spet zaposlil v jeniški železarni. Bil je ustanovni član gasilske enote Gorje-Podhom. Septembra smo ga pokopali na gorjanskem pokopališču.

Mirko Likar

Na Predmeji smo se maja poslovili od Mirka Likarja, rojenega leta 1913 na Predmeji. Po vrnitvi iz italijanske vojske se je takoj vključil v NOB, in sicer septembra 1943. Bil je v Kosovelovi brigadi. Po vojni se je vključil v obnovo domovine.

Jože Zakonjšek

V Zalcu smo marca pokopali Jožeta Zakonjška v 83. letu starosti. Bil je borec v letih 1918/19. Organizirano je sodeloval v OF od leta 1943. Po vojni se je aktivno vključeval in delal v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

Angela Goršek

Rojena je bila leta 1907. Pokopali smo jo septembra. Bila je aktivistka od avgusta 1944. Kot kmečka žena je rada pomagala borcev.

Ivan Koželj

Novembra je umrl Ivan Koželj iz Brezove v starosti 58 let. Bil je borec Tomšičeve brigade in je bil odlikovan z medaljo za hrabrost. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Smartnem.

Jože Rančigaj

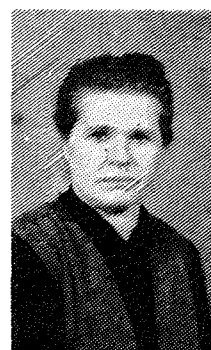
V starosti 65 let smo se septembra poslovili od Jožeta iz Pernovega. Od leta 1943 je bil v Prekomorski brigadi. Po vojni je bil prizadeven v obnovitvenih delih svojega kraja. Posebno postrtovalno je deloval pri domačem gasilskem društvu.

Karlo Matevlič

Na pokopališču v Kopru smo se oktobra poslovili od borca, člana ZK in rezervnega poročnika JLA Karla Matevliča, ki se je rodil pred 59. leti v Rožicah pri Materiji. Njegova partizanska in bojna pot se je začela po razpadu fašistične Italije in ga je vodila iz domačega kraja med borbe Tomšičeve brigade in kasneje Istrskega odreda. Za zasluge v NOB in povojno graditev naše domovine je prejel več odlikovanj.

Martin Goršek

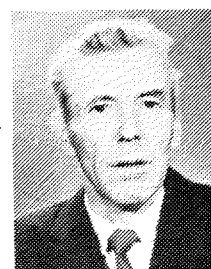
V Razboru smo se aprila poslovili od Martina. Leta 1941 je bil vojni ujetnik in odgnan je bil v nemške zapore. Domov se je vrnil leta 1946. Umrl je star 78 let. Bil je čebelar in pomagal je, kjer je le mogel.

Štefanija Ravnik

Tiho, kakršno je bilo vse njeno življenje, je umrla Štefanija Ravnik, rojena leta 1909 na Rogu pri Kambreškem, nazadnje stanujoča na Srednjem. Bila je aktivna udeleženka NOB. Predvsem se je aktivno vključila v organizacijo AFŽ, borcev in aktivistom je šivala, prala in kuhala. Septembra smo jo pokopali na pokopališču na Srednjem.

Angela Gartnar

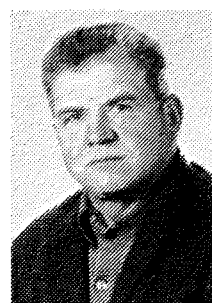
Po težki bolezni je sredi septembra umrla Angela Gartnar iz češnjice. Rojena je bila leta 1923. Med NOB je vsa družina sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. Od leta 1944 je tudi organizirano delala v AFŽ.

Ivan Teržan

V Zalcu smo se junija poslovili od Ivana Teržana. V NOG je sodeloval od leta 1943 kot gospodarski referent. Po vojni je bil aktiven delavec v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Rozka Šuligoj

S svojo družino je prišla v Grosuplje pred skoraj šestdesetimi leti. Zavzemanje za poštenost in resnico je bilo temeljno življenjsko vodilo v tej družini. Šuligojeva družina je okupacijo stare Jugoslavije dočakala popolnoma opredeljena. Prvega dne je odklonila okupatorja in stopila na stran Osvobodilne fronte. Po aretaciji moža je bila Rozka aprila 1942 tudi sama internirana v italijansko taborišče Treviso, nato pa je vrhunec trpljenja interniranke doživljala v Rawensbrücku, od koder se je vrnila avgusta leta 1945. V osvobodilnem boju sta izgubila življenje sin in hčerka. Svojo veliko bol je prenašala sama, zadržano in ponosno. Vedno je ostala živo prisotna v našem povojnem dogajanju. Tudi smrt moža leta 1952 je ni spravila s tira. Življenjska pot Rozke Šuligoj je pustila globoko sled v Grosupljem in okolici. Po njej se bo lahko zgledoval vsak, ki se je odločil življenje usmeriti v korist slovoce in celotne družbe.

Miha Rotar

Januarja je umrl Miha Rotar iz Smartna, star 67 let, borec VDV brigade. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Smartnem. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost.

Jožefa Vodopivec

V Kamniah na Vipavskem smo v 80. letu starosti pokopali Pepko Lekzevo. Okupacija je vse nasilje druge svetovne vojne. Po svojih močeh je pomagala in delala za partizane. Skrivala se je pred okupatorjem, ko pa je prišla domov, je našla hišo v plamenih.

Franc Cokan

Na žalskem pokopališču smo se junija poslovili od Franca Cokana. Bil je borec v Kamniško-zasavskem odredu. Po vojni je aktivno sodeloval v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Dolga leta je deloval na gospodarskem področju.

Antonija Podbršček

Oktobra je umrla vojna vdova in mati padle hčerke Antonija Podbršček iz Gorenje vasi, rojena leta 1896.

Franc Kenda

Oktobra smo se na pokopališču v Bohinjski Bistrici poslovili od priljubljenega komuniste, gasilca in upokojenega dolgoletnega gozdnega delavca Franca Kende. Leta 1915 je bil vpoklican v avstrijsko vojsko, kjer je prišel dve leti pred koncem v ujetništvo. Leta 1922 je bil soustanovitelj gasilskega društva Nemški rovt. Leta 1929 je bil sprejet v KPJ, ki ji je ostal zvest do smrti. Med NOB je bil zvest terenski delavec. Z ženo je bil izseljen.

Rafael Mozetič

Septembra smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Rafaela Mozetiča iz Škofljice. Takoj od začetka vojne je sodeloval v OF. Po vojni je bil aktiven delavec v družbenopolitičnih organizacijah na vasi.

Marija Glazer

Na ruškem pokopališču smo se samo nekaj dni pred 86. rojstnim dnevom poslovili od Marije Glazer, članice borčevske organizacije, aktivistke in matere padlega patrikana. Rodila se je v zavodni pohorski, kmečki družini Robnik. Svojo življenjsko pot je tedaj kot redka izobraženka združila z zavodnim Slovincem, borcev za severno mejo, pesnikom prof. Jankom Glazerjem. Marija je s svojo družino leta 1941 doživela usodo tistih Slovencev na Stajerskem, po katerih je nacistični okupatorjev aparat najprej udaril. S skromno culo v roki so romali v izseljenstvo v Arandjelovac v Srbijo. Tu so se vključili v NOB. Po osvoboditvi in vrnitvi v domači kraj se je Marija vključila v družbenopolitično delo. Predvsem je kot izobraženka in predsednica AFŽ posvečala veliko pozornost izobraževanju žena.

Franc Bolčina

Junija smo Franca pokopali v Zalcu. Bil je borec 19. brigade, v kateri je sodeloval od leta 1943 pa do osvoboditve. Za zasluge v NOB je bil dvakrat odlikovan.

Terezija Jereb

Na pokopališču v Spodnji Idriji smo se septembra poslovili od partizanske matere Terezije Jereb. Rodila se je pred 79. leti v Srednji Kanomlji. Z vso družino se je vključila v NOG že leta 1942. Mož Blaž je bil organizator naprednega gibanja v Srednji Kanomlji. Zaradi izdaje je bil odpeljan v Dachau, od koder se ni vrnil. Sin Milan je junosko padel kot partizan leta 1945. Starejši sin je bil prav tako pri partizanih in raznih mladinskih akcij se je udeleževala tudi najmlajša hči. Tereza je bila ena tistih partizanskih mater, ki je vse svoje sile razdajala za boljši jutri.

Narodni heroj Cveto Močnik-Florjan, diplomirani pravnik iz Ljubljane, je bil vsestranski športnik. V Ljubljani in na Bledu je plaval in igral vaterpolo, na Pokljuki in Krvavcu je planinaril in smučal, po Sloveniji je kolesaril, najbolj pa so ga privabljale nevarne savske brzice, ki jih je premagoval v kajaku. Bil je član akademske in državne reprezentance v kajaku in smučarskih tekih.

Ob napadu na Jugoslavijo je bil med prostovoljci, že jeseni istega leta je odšel med partizane. Šestindvajsetega aprila 1943, ko se je na čelu borcev Gradnikove brigade na Golobarju prebijal iz obroča italijanskih alpincev, je v jurišu omahnil v smrt.

Za izredne uspehe v političnopartijskem delu, vodenju partizanskih enot in junaštvu je bil posmrtno z ukazom maršala Josipa Broza-Tita leta 1953 proglašen za narodnega heroja.

Miloš Rutar

4

Zadnji juriš komisarja Florjana

Janez Vipotnik se teh dni takole spominja:

*Prostovoljce, študente iz Ljubljane, je vodil Ludvik Rapaša, ki je že odslužil vojsko. V naši skupini so bili: Peter Peterlin, Fric Novak, Saša Luzar, Lev Skapin, Cveto Močnik, Milan Česnik, Marjan Tepina in drugi. Ko smo zapuščali vojašnico v Zagrebu, je po ulicah valovila množica in kričala: »Glejte jih, prostovoljce, ti hočejo vojno,« in stegovala roke po nas. Po nahrbtnikih so nas spoznali. Ko smo se prebili iz Zagreba, so nas v spanju, na seniku presenetili ustaši. Postavili so nas v vrsto na dvorišču pred mitraljeze in nas hoteli postreliti. Toda pojavil se je nek funkcionar, ki je vplival, da so nas spustili. Cveto Močnik ga je zaprosil za prepustnico, ki smo jo tudi dobili. Hrvatske patrolje so nas nato pustile na miru. Toda čez savski most se nismo mogli prebiti. Hodili smo dalje, dokler nismo našli ob reki Krapini zapuščene čolna. Dolgo je trajalo, preden smo bili vsi na drugi strani.

Na mostu čez Sotlo smo imeli srečo, in ko smo bili zopet v Sloveniji, smo se pošteno oddahnili. V Ljubljani so po ulicah vsepovsod viseli veliki lepaki s podpisom italijanskega generala. Ljubljana je bila okupirana.

Cveto Močnik, ki je bil povezan z naprednimi študenti, se je z bratom Zlatom takoj vključil v delo OF na Trnovem in Koleziji. Ustanovljene so bile prve bojne skupine, ki so na osamljenih mestih plenile orožje italijanskim oficirjem.

Močnik se je sestajal tudi z Alešem Beblerjem – Primožem in Stanetom Semičem – Dakijem, s katerim sta v partizanih, v boju postala prijatelja. Dobil je nalogo zbiranja opreme in orožja in propagande med študenti za odhod k partizanom. Italijani so izdali za Močnikom tiralico, zato se je že septembra 1941 umaknil k partizanom na Mokrc.

Kot športnik se je kmalu znašel in postavili so ga za komisarja čete, komandir je bil Ljubo Šercer. Prva večja akcija partizanov na Dolenjskem je bil napad na Lož in Bezuljak, ki so ga s štabom bataljona načrtovali komandant Ljubo Šercer, hrabri mitraljezec, španski borec Stane Semič-Daki, Cveto Močnik-Florjan ter komandir Mirko Bračič, vsi so bili tudi športniki – smučarji in so bili po vojni proglašeni za narodne heroje. Devetnajstega septembra 1941. v nedeljo popoldan so borci, na čelu z mitraljezom Dakijem, bliskovito napadli Lož. Partizanov je bilo 49, Italijanov pa okoli sto.

Sam juriš, sredi belega dne, je trajal približno petnajst minut. Daki je stoje, sredi ceste na trgu s češko zbrojevko divje kosil Italijane. Po podatkih je padlo okoli petdeset sovražnikov, partizani pa so imeli tri mrtve in šest ranjenih. Tudi napad na Bezuljak, kjer so partizani uničili skladišče municije in ubili 15 vojakov, je uspel. Oba napada sta bila največja, dobro pripravljena, bliskovita vojaška akcija v letu 1941 na utrjeno posadko, s pomembnim političnim odmevom po celi Sloveniji.

Po napadu so se borci po skoraj dva metra visokem snegu umikali proti Kočevski. Kolona se je pomikala izredno težko in počasi zaradi ranjencev in italijanskih ujetnikov, ki so pešali. V neki vasi sta Florjan in Daki staknili smuč. Verjetno sta bila prva partizana – smučarja v NOB.

Daki se dogodkov takole spominja: »S Florjanom sva si zapela smuč in šla v patroljo. Začela sva smučati s primerno hitrostjo, drug za drugim. Vozil sem za Florjanom, ki se je pošalil, češ da ga bom težko dohajal, ker je on dober športnik. »Glej da te ne povozim,« sem odgovoril. Toda, zaslislala sva strel. Florjan se je zaustavil in rekel: »Daki, si slišal, strel je iz smeri naše včerajšnje poti?« Nato sta počila še dva strela. Hitro sva se na smučeh vrnila v taborišče ter obvestila komandanta Mokrskega bataljona Šercerja in komisarja Anteja Novaka. V taborišču je komandant sprožil preplah. Ujetniki, katere smo vodili s seboj, da bi jih zamenjali za ujetje partizane, so bili zaprti v baraki. Italijani so nas obkoljevali. Vnel se je srdit boj in veliko sovražnikov je obležalo v snegu. Šele ob mraku smo zapustili položaje in se začeli umikati v notranjost gozda. Florjan je bil s smučmi na čelu kolone in delal je gaz, sto metrov za kolono pa sem z zbrojevko čez prsi vozil cik – cak, tako da sem zamešal sledi. Zavozil sem levo, drugi na desno in spuščal rafale, tako da so bili Italijani dokaj zmedeni. Uspešno smo se prebili.«

Italijani so osvojili onemogle in premražene ujetnike. Kolona borcev pa se je umaknila prek Travnice gore v smeri Ribniške doline. Brez hrane, počitka in v najtežjih zimskih pogojih so borci onemogli. Komandant Šercer jim je predlagal, naj poskrijejo orožje, zadržijo pištole in bombe in se v skupinah prebijejo v Ljubljano.

V Ljubljani so se ilegalno nastanili pri znanih, da bi se spočili in nabrali novih moči. Toda pri racijah so nekatere zaprli. Vsi so imeli ponarejene legitimacije, toda nekatere, med njimi tudi komandanta Ljuba Šercerja, so izdali partizanski ubežniki. Le Daki, ki je bil tudi zaprt na Miklošičevi cesti, se jim je izmuznil. Italijani so po velikem procesu 22. decembra 1941 v Tomišlju skrivaj ustrelili Ljuba Šercerja in še sedem partizanov, udeležencev napada na Lož. Tajno so jih prepeljali s kamionom v Tržič (Monfalcone), kjer so jih pokopali.

Daki in Florjan sta se v decembru in januarju zopet priključila partizanom v bataljon na Kožljek, ki ga je vodil član CK KPS Miloš Zidanšek, narodni heroj. Ta bataljon je dobil ime po padlem heroju Ljubu Šercerju.

Bataljon bratstva in enotnosti

Cveto Močnik je nadaljeval svoje partijsko in politično delo. Spomladi 1942 so iz Rakovške čete ustanovili bataljon Milana Zidanška (ki je padel 8. januarja 1942) in za komisarja je bil postavljen Cveto Močnik – Florjan.

Posebnost te enote je bila, da je bilo v bataljonu tudi veliko Hrvatov iz občine Čabar. Komisar Florjan je z izrednim političnim poslušom vodil to enoto v duhu bratstva in enotnosti. Uradni viri potrjujejo, da je bil bataljon nekaj posebnega: slovensko in hrvaško zastavo je spajala peterokraka zvezda in vsi novi borci so zaprisegli pod tako bataljonsko zastavo. Tri mesece so borci složno peli obe himni: »Naprej zastava slave« in »Ljepa naša domovina«!

Se nadaljuje

Spominu študenta revolucionarja

Ob 60-letnici Dušana Bordona, po katerem se imenuje osnovna šola na Semedeli v Kopru

Pred 60. leti, 16. decembra 1920, se je v Trstu rodil Dušan Bordon, študent, revolucionar in partizan, ustanovitelj in politični komisar 24. garibaldinske brigade »Pio Borri«. Družina je bila znana po svoji narodni zavednosti in naprednemu mišljenju.

Ko je v Italiji prišel na oblast fašizem, je morala družina pribežati v Jugoslavijo. Mladi Dušan je prva otroška leta preživel v naselbini primorskih beguncev v Strnišču (zdaj Kidričevo) pri Ptuj, kjer je že zgodaj občutil vse trdote življenja. S Štajerskega je prišel s starši v Ljubljano, kjer je obiskoval ljudsko šolo na Ledini, nato pa gimnazijo. Maturiral je na tretji državni gimnaziji v Ljubljani. Kot dijak je prejel več šolskih nagrad za odličen uspeh pri učenju.

Že v nižjih razredih gimnazije si je začel širiti obzorje in znanje s prebiranjem najboljših del svetovne in domače literature. S štirinajstim letom se je začel živo zanimati za socialne vede, zlasti za marksizem in leninizem, k čemur so ga nagnile hude socialne razmere, v katerih je živel družina iz izrazito proletarskega okolja.

Dušan je iskal odgovor predvsem na tista vprašanja, ki so ga vznemirjala, ko je okrog sebe zadeval na surovost in krutost življenja v stari Jugoslaviji. Kmalu je osvojil temelje naprednega družbenega nazora.

Od tedaj, ko si je Dušan v prvih razredih višje gimnazije pridobil marksistično-leninistični pogled na svet, se je zavestno uvrstil med borce za lepšo prihodnost delovnega ljudstva in za njegovo osvoboditev izpod kapitalističnega jarma. Začel je organizirati marksistične študijske krožke, seveda tajne, med dijaki na gimnaziji in krožke med delavci ljubljanskih predmestnih tovarn. Kot prepričan mladenič-komunist se je Dušan kmalu vključil v SKOJ. Delu za to revolucionarno organizacijo se je predal z vsem žarom. To delo je nadaljeval tudi po maturi leta 1938, ko je kot slušatelj filozofske fakultete v Ljubljani in kot član Slovenskega kluba vodil skupaj z drugimi tovariši oster boj za pravilno orientacijo slovenske študentske mladine. Tudi na univerzi je bil med vidnimi organizatorji napredne mladine in vodja tajnih marksistično-leninističnih študijskih krožkov. Hkrati je bil med organizatorji delavskega društva »Vzajemnost«. Tovarniškim delavcem je razlagal ilegalno partijsko literaturo ter jih vnel in izobraževal z živo besedo.

Že v srednji šoli so profesorji obetali Dušanu, da se bo uvrstil med najboljše slovenske kritike in esejiste. Z nekaterimi tovariši je začel leta 1938 izdajati napredno mladinsko revijo »Slovenska mladina«, ki je pomenila pravo revolucionarno dejanje, saj se je okrog lista zbiral ves mladi slovenski napredni rod. Prva, uvodna številka revije je izšla junija 1938, izhajala pa je do poletja 1940, ko je klerikalno-fašistična diktatura list zatrla. Dušan je bil glavni urednik revije. Njen večji del, posebej uvodne, načelne in idejne član-

ke, je napisal sam, bodisi pod kratico DB ali pod psevdonimi Stane Klemen, Boris Kalan, I. Knap, Peter Majnik itd. K sodelovanju v reviji »Slovenska mladina« je Dušan pritegnil tudi Karla Destovnika – Kajuha. Dušan je bil njegov učitelj in mentor. V srednji šoli in na univerzi, kjer je študiral romanistiko (že tedaj je obvladal več svetovnih jezikov), je bil Dušan vnet zagovornik mirovne ideje in borec za mir proti

rencah, kamor je bil nazadnje premeščen, je skupaj z bratom Radom pobegnil, vendar so ju zaradi izdajstva ujeli.

V taborišču na otoku Ventotene je bil prav tako vključen v partijsko delo med tamkajšnjimi političnimi konfiniranci. Po padcu fašizma je bil prepeljan v taborišče Renicci pri Arezzu, od koder je nekaj dni pred razpadom Italije skupaj z bratom in še nekaterimi tovariši

Dušan Bordon, skrivaj fotografiran v kazenskem koncentracijskem taborišču Bagno a Ripoli pri Firencah, septembra 1942, tik pred pobegom iz taborišča (fotografija je bila izdelana za ponarejeno osebno legitimacijo)

imperialističnim hujskačem na svetovno vojno. Toda, ko je izbruhnila vojna, je takoj sledil pozivu komunistične partije. Kot prostovoljec študentske brigade je odšel na Hrvaško, kjer bi kmalu izgubil življenje, potem pa se je skrivaj vrnil v Ljubljano. Bil je sprejet v partijo, prešel v ilegalno ter začel načrtno organizirati partijske celice in zbirati orožje za oboroženi upor. Ko je po napadu Hitlerjeve Nemčije na Sovjetsko zvezo prišel konec junija 1941 samo za nekaj hipov na svoj dom, da bi odnesel nekaj pomembnega materiala in orožja, je bil izdan. Fašistična policija ga je aretirala. Nekaj časa je bil zaprt v zaporih v šentpeterski vojašnici v Ljubljani, in sicer skupaj s tovariši Luko Leskoškom, dr. Alešem Beblerjem in drugimi. Skupaj z njimi je organiziral beg. Bil je zadnji na vrsti in je varoval beg svoje tovarišev, sam pa je bil zajet. Odvlekli so ga v ječo v Italijo, nato pa je bil v raznih koncentracijskih taboriščih. Ves čas je nadaljeval revolucionarno in organizacijsko delo med tovariši in pripravljaj beg. Iz kazenskega taborišča Bagno a Ripoli pri Fi-

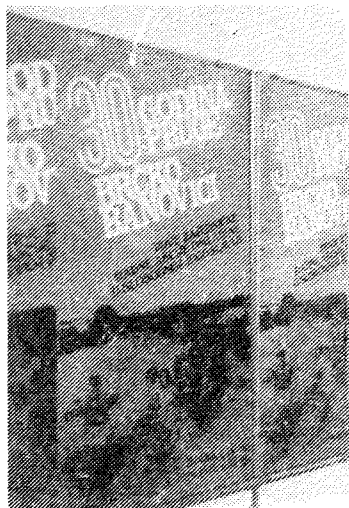
pobegnil v bližnje hribe. Po nalogu partije je skupaj z bratom Radom ustanovil in organiziral 24. garibaldinsko brigado »Pio Borri«. Bil je politični komisar te brigade, odločen borec, hkrati pa zvest tovariš, kar je dokazal tudi v sovražnikovem napadu 17. april 1944, ko je junaško branil svoje tovariše, katerim je strojnica odpovedala. Istega dne je padel na položaju v Caprese Michelangelo, kjer so ga tovariši pokopali skupaj z nekaterimi drugimi slovenskimi in italijanskimi padlimi partizani.

Italijanska narodnoosvobodilna organizacija mu je na grob postavila spominsko ploščo, pred leti pa so njegove ostanke prenesli v skupno partizansko grobnico Sansepolcro pri Arezzu.

Za boljšo prihodnost delavskega razreda in vsega delovnega ljudstva je daroval svoje mlado življenje. Po njem se imenuje osnovna šola na Semedeli v Kopru, tam stoji tudi njegov doprni kip, ki ga je izdelal akademski kipar Jože Pohlen, na šoli pa je v njegov spomin stalna spominska razstava.

Albert Klun

Biti moramo samokritični

Ob otvoritvi razstave Trideset let proge Brčko-Banovići

Živa Drole

D. R.

Živa Drole

MOJCA MAJCEN, 7. a
OŠ Ivan Skvarča
Zagorje ob Savi

V levjem brlogu

ali, kako so okoliščine pripeljale človeka do nevarnega obveščevalnega dela

Obveščevalske zgodbe druge svetovne vojne so dobile svoje mesto mimo knjig tudi v številnih filmih in televizijskih nadaljevalcih. Mnoge med njimi se zdijo tako drzne, da že mejijo na izmišljene zgodbe. Toda, če se človek pogovarja s Stanetom Mahnetom iz Ljubljane, kako je deloval sredi fašističnih zavojalcev, sredi nam vsem domače in znane, okupirane Ljubljane, tedaj daljne zgodbe obledijo, v ospredje pa stopi vrsta vprašanj. Prvo, ki se postavlja, je seveda, kako je mogoče ostati neodkrit? Kako je mogoče naviti živce, da se ne izdajo, in kakšen mora biti sploh človek, ki opravlja tako delo?

Vse to, pravi tovariš Stane, pride samo po sebi. Vsakdo, ki se je znašel na takem obveščevalnem delu, da je deloval sredi sovražnikovih vrst, pa je imel neka osnovna izhodišča in pogoje za to. Tako je v prvi vrsti moralo biti povsem naravno, da se prosto in zaupljivo giblje v okupatorjevi sredi, kako pa je do tega prišlo, je bilo prav različno od primera do primera. Vemo, da so nekatere tovarišice in tovariši dobili službe na posameznih ključnih sovražnikovih uradih, vemo pa tudi, da je bilo tako v nemško kot v italijansko vojsko rekrutiranih mnogo slovenskih fantov in mož, ki se pač temu niso v prvem hipu mogli izogniti. Nekateri med njimi so ob prvi pravi priložnosti pobegnili, drugi (ti so bili seveda mnogo bolj redki) pa so ostali na videz sredi vrst okupatorske vojske in so povezani z Osvobodilno fronto zbirali dragocene podatke o vojaških operacijah, o transportih za v internacijo, o obveščevalcih in sodelavcih Osvobodilne fronte, ki jih je okupator nameraval zapreti, ter še o celi vrsti za odpor pomembnih podatkih.

Med temi slednjimi je bil tudi Stane Mahne. Čeprav je dve leti in pol partizani, bil med drugim tudi komandant brigade, čeprav je šel skozi številne hajke in ognje, se naje in tudi s precejšnjo mero nepreboljene more spominja časa, ko je v ljubljanski Zvezdi kot italijanski orožnik, v skrajno nevarnih okoliščinah, zbiral podatke za Osvobodilno fronto.

»Doma sem iz Brkinov, trinajst otrok je bilo pri hiši, sam sem bil Benjamin.« Daleč od večjih domačih in svetovnih dogodkov še sploh, je odrasla Stane v vasi Tatrate. »Enainštiridesetega, ko sem odhajal služiti vojake

v italijansko vojsko, niti vedel nisem, da je Jugoslavija že v vojni. Službe ni bilo dobiti nobene, veliko nas je bilo in prigo varjali so mi, naj grem med orožnike, kar se je zdelo čisto pametno, kajti toliko smo pa že vedeli, da vojaki niso ne lačni in ne goli. Tako sem se kaj hitro znašel v Torinu, v karabinjerski šoli. Šele tam sem zvedel za napad na Jugoslavijo in na Sovjetsko zvezo. Prva misel, ki me je prešinila, je bila, kako priti čimprej v Slovenijo. No, ko sem zvedel, da so Italijani zasedli Slovenijo in je tam tako imenovana »provincia di Lubiana«, sem takoj zaprosil, naj me premestijo tja. Moja želja se ni zdelala sumljiva, saj so vedeli, da sem Slovenec, in tako so me po šestih mesecih premestili na Vrhniko pri Ljubljani. Tisti hip, ko sem prispel v naše kraje, sem že razumel, kako stvari stojijo in na kateri strani se je treba bojevati. O tem so mi pripovedovali domačini, zlasti družina Habetovih na Vrhniki, in kar takoj sem začel ljudi obveščati o nameravanih italijanskih aretacijah in o izdajalcih, ki so prihajali na orožniško postajo izdajati. Na začetku spomladi dvainštiridesetega leta so me premestili v Ljubljano, v karabinjerski stan, ki je bil tisti čas v stavbi Zvezde, sredi današnjega Kongresnega trga...«

Kako ostati neodkrit, kako naviti živce?

Stane je bil sprva orožnik stražnik, kaj hitro pa je potreboval major Agvecci prevajalca in poklicali so Staneta. Včasih je tolmačil tudi polkovniku Gallu in celo generalu Robottiju, le k fašističnemu polkovniku ni imel dostopa. Tu se je začelo njegovo obveščevalno delo, ki je bilo nevarno, predvsem pa nevhvalno, saj so ga člani Osvobodilne fronte nenehoma preverjali, pogledi zavednih meščanov na cesti zaničevali, slovenska dekleta odvracala poglede, na drugi strani pa je postajal svojim predstojnikom vse bolj sumljiv, dokler ni končno napočil čas, (bilo je neke januarске srede 1943. leta), ko je prejel v roke ovadbo proti sebi, ki jo je moral prevesti...

»Bil je moj najhujši čas vojne. Bil sem zaveden Slovenec in bojeval sem se proti sovražniku na mestu, ki je bilo ne le nevarno, ampak tudi zelo nevhvalno. Deset in desetkrat so me preverjali tovariši obveščevalci in naloge, ki so mi jih dajali,

so postajale iz dneva v dan bolj nevarne in zahtevne. Toda nihče ni vprašal, kakšna nevarnost preži name, ko brskam po seznamih transportov za internacijo, ko urejam in ponarejam podatke v kartotekah, da se stotine internirancev vračajo domov (s pomočjo dokumentov, ki jih je nevede podpisoval sam polkovnik). Preverjanje se je stopnjevalo s postavljanjem vse bolj zapletenih nalog, tako da je bilo treba navsezadnje priti z nekaj obveščevalci skrivaj v Zvezdo, da bi

ampak partizanski obveščevalci.

»Ker je bilo veliko pošte, ki jo je bilo treba prevesti, sem jo prevajal naravnost kaplarju, ta je tipkal na stroj in ni bilo nobene možnosti, da bi ovadbo dr. Mora prikril. Tako sem naglas prevajal ovadbo in pot mi je curkoma tekla po hrbtu. Tisti hip sem se spomnil biblijske prispele Krišta, ki je »krvavi pot potil«. Hip za tem, ko je kaplar prevedeno ovadbo dotikal, je vstal in jo odnesel majorju. Potem

Tovariš Stane Mahne kot komandant Cankarjeve brigade (na fotografiji že po osvoboditvi, nekje pri Komendi)

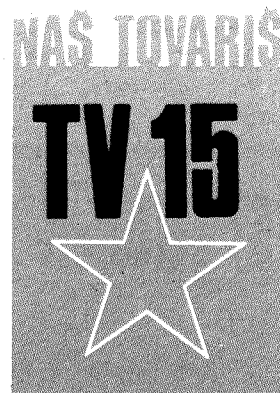
tam v dvorani z načrti bojnih operacij prefotografirali italijanske vojne načrte.

Klobko se je začelo še hitreje odvijati, ko je Stane nekega dne prejel ovadbuško pismo s podpisom »Franc Kovač-študent prava«. V njem je pisalo, da živi na Starem trgu, številka 8, Franc Tuječ, študent kemije, ki zbira podatke za partizane in ima zveze z Londonom. Ovadba je še zahtevala preiskavo. »Ker sem predal obvestilo o ovadbi pravočasno moji obveščevalski zvezi v Mostah (Hinku Polaku in Cvetu Suligoju) ni orožniška preiskava pri študentu Tuječu našla ničesar. No, čez približno osem dni od ovadbe študenta kemije je prispela ovadba s podpisom »dr. More«. Tam je pisalo, da se je podpisani po nekaj letih vrnil iz Nemčije in kaj hitro ugotovil (!), da je v orožniški službi nekdo, ki ni ne »Slovenec ne Italijan«,

so se stvari bliskovito odvijale,« pripoveduje Stane Mahne in čutiti je, kako podoživlja tiste trenutke, ki so se mu zdeli najdaljši v minuli vojni.

Korporal je orožniku Mahnetu sporočil, naj ne zapuša pisarne, ker je tako majorjevo povelje, in da ga bo major še potreboval. Bil je zimski večer, ni bilo še pozno, toda zunaj je bila že tema. Ker je Mahnetu še od popoldnevnega »sprehoda« ostalo v žepu nekaj letakov, v katerih je bil poziv italijanskim vojakom, naj se ne bojujejo na ruski fronti in v Jugoslaviji, jih je v naglici strgal in odvrigel v stranišče. Nenavada mirnost ga je zajela, ko je snel z obešalnika plašč s pištolo v žepu in odkorakal do kantine v pritličju. S hitrimi in še vedno mirnimi gibi je podrl začasna vrata in skozi kuhinjsko okno zlezal na dvorišče (kako dobro, da je zelo natančno poznal kantiño in sploh razporeditev prostorov).

Prek visokega zidu se je zavihtel na cestno stran in odhitel do bližnjega bifeja, kjer je pustil plašč (tam je bila sicer pri natakarici ena njegovih javk). Potlej je kot senca ob hišah smuknil do Šušarskega mostu, skozi staro Ljubljano do Most in do zveze. »Srce mi je utripalo v sencih, sapo sem lovil in nenehno pogledoval na vse strani, če je kje kak sovražnikov agent. Trkal sem na vrata pri Šuligojevih, pa se ni nihče prikazal. Šele po zame neskončnih trenutkih so mi prišli odpret.«

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ZIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - reportaža

MILENA STRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42.1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Bojan Žokalj-Jesih